

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Vodič o členu 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima

Pravo na život

Ažurirano 28. februara 2025.

Pripremio Sekretarijat. Ne obavezuje Sud.

Molimo izdavače ili organizacije koji žele da prevedu i/ili da reproduciraju cjelokupni izvještaj ili neki njegov dio u obliku štampane ili elektronske publikacije da popune obrazac za kontakt: [zahtjev za reprodukciju ili ponovno objavljivanje prevoda](#) kako bi dobili informacije o postupku davanja dozvole za objavljivanje.

Ako želite da znate na kojim se prevodima Vodiča kroz sudsku praksu trenutno radi, pogledajte spisak [prevoda u pripremi](#).

Ovaj Vodič je izvorno napisan na engleskom jeziku. Redovno se ažurira, a posljednje ažuriranje je izvršeno 28. februara 2025. Može podlijevati uredničkoj reviziji.

Vodiči kroz sudsku praksu mogu se preuzeti na adresi <https://ks.echr.coe.int>. Za najnovije podatke o publikacijama pratite nalog Suda na X-u na adresi https://x.com/ECHR_CEDH.

Ovaj prevod je objavljen u dogovoru sa Vijećem Evrope i Evropskim sudom za ljudska prava. Isključivu odgovornost za njega snosi prevodilačka agencija Alkemist d.o.o. © Vijeće Evrope/Evropski sud za ljudska prava, 2025.

Sadržaj

Napomena čitaocima	5
I. Opšta razmatranja	6
A. Tumačenje člana 2.....	6
B. Obaveze države prema članu 2.....	6
C. Primjenjivost člana 2. u situacijama bliske smrti	6
II. Zaštita života.....	8
A. Priroda pozitivnih obaveza države	8
B. Obim pozitivnih obaveza države	8
C. Zaštita života u kontekstu	9
1. Zaštita lica od smrtonosne upotrebe sile od nedržavnih aktera	9
2. Zaštita lica od samopovređivanja	12
3. Zaštita lica od ekoloških ili industrijskih katastrofa	13
4. Zaštita lica u kontekstu zdravstvene zaštite	14
a. Opšta populacija	14
b. Lica lišena slobode i ranjiva lica pod starateljstvom države	16
5. Zaštita lica u kontekstu nezgoda	17
D. Vremenska ograničenja	19
1. Početak života.....	19
2. Pitanja u pogledu kraja života	19
a. Eutanazija	19
b. Prekid postupaka za održavanje života	20
III. Zabrana namjernog lišenja života	21
A. Smrtna kazna	21
1. Tumačenje člana 2. stav 1. Konvencije u svjetlu Protokola br. 6 i 13 Konvencije	21
2. Odgovornost države prema članu 2. u slučajevima ekstradicije i protjerivanja	21
B. Upotreba smrtonosne sile od strane agenata države	22
1. Ocjena dokaza	22
a. Standard dokazivanja.....	22
b. Teret dokazivanja	23
2. Zaštita lica od smrtonosne upotrebe sile od strane agenata države	24
a. Pravni okvir	24
b. Obuka i detaljna provjera agenata države	24
c. Pojašnjenja kroz primjere	25
3. Dozvoljeni izuzeci za upotrebu sile	25
a. Standard kontrole koji treba primijeniti.....	26
b. Opšti pristup	26
i. Postupci agenata države	26
ii. Planiranje i kontrola operacije	27
iii. Pojašnjenja kroz primjere	27
C. Posebni konteksti	29
1. Smrt ubrzana upotrebom posebnih tehnika hapšenja	29
2. Smrt u pritvoru	29
3. Vanzakonska ubistva.....	30

4. Bezbjednosne ili vojne operacije.....	30
5. Nestanci.....	31
a. Pretpostavka smrti.....	31
b. Odgovornost države za pretpostavku smrti	32
c. Odgovornost države da zaštiti pravo na život	32
6. Ubistva koja počinje agenti države u privatnom svojstvu	33
IV. Procesne obaveze.....	34
A. Obim procesnih obaveza	34
B. Odnos između materijalnog i procesnog aspekta	35
C. Svrha istrage	35
D. Oblik istrage	35
E. Priroda i nivo ispitivanja.....	36
F. Standardi istrage.....	36
1. Nezavisnost	36
2. Adekvatnost.....	37
3. Hitnost i razumna ažurnost	39
4. Javna kontrola i učešće najbližih srodnika.....	40
G. Pitanja u vezi s krivičnim procesuiranjem, sankcionisanjem i naknadom	41
H. Obnavljanje procesnih obaveza	42
I. Istraga krivičnih djela počinjenih iz mržnje	43
J. Procesne obaveze u prekograničnim kontekstima	43
K. Procesne obaveze u kontekstu oružanih sukoba	44
L. Procesne obaveze u pogledu smrti ili ozbiljnih povreda koje se javljaju kao rezultat nemara.....	45
1. Opšta načela	45
2. Pojašnjenja kroz primjere	47
a. Slučajevi koji se odnose na navodni medicinski nemar	47
b. Slučajevi koji se odnose na nezgode	48
Lista citiranih predmeta	49

Napomena čitaocima

Ovaj vodič dio je serije Vodiča o Konvenciji koje objavljuje Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: „Sud“, „Evropski sud“ ili „Sud u Strazburu“) kako bi obavijestio pravnike o bitnim presudama i odlukama koje je Sud u Strazburu donio. U ovom Vodiču analizira se i sažima sudska praksa po članu 2. Evropske konvencije o ljudskim pravima (u daljnjem tekstu: „Konvencija“ ili „Evropska konvencija“). Čitaoci će u ovom Vodiču naći ključna načela u datoj oblasti i sve mjerodavne presedane.

Citirana sudska praksa izabrana je među ključnim, važnim i/ili nedavno donesenim presudama i odlukama.*

Presude i odluke Suda ne služe samo da bi se odlučivalo o slučajevima koji su pred njega iznijeti nego i da bi se razjasnila, zaštitila i razvila pravila utvrđena Konvencijom, čime se doprinosi tome da države poštuju obaveze koje su preuzele kao visoke strane ugovornice (*Irska protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, stav 154, 18. januara 1978, Serija A, br. 25 i, nedavno, *Jeronovičs protiv Latvije* [VV], br. 44898/10, stav 109, 5. jula 2016).

Zadatak sistema koji je uspostavljen Konvencijom jeste da u opštem interesu odlučuje o pitanjima javne politike, čime se unapređuju standardi zaštite ljudskih prava i proširuje sudska praksa u toj oblasti na cijelu zajednicu visokih strana potpisnica Konvencije (*Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], stav 89, br. 30078/06, ESLJP 2012). Sud posebno ističe ulogu Konvencije kao „konstitutivnog instrumenta evropskog javnog reda“ u oblasti ljudskih prava (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi protiv Irske* [VV], br. 45036/98, stav 156, ESLJP 2005-VI i, nedavno, *N.D. i N.T. protiv Španije* [VV], br. 8675/15 i 8697/15, stav 110, 13. februara 2020).

Protokolom br. 15 uz Konvenciju nedavno je u Preambulu Konvencije dodato načelo supsidijarnosti. Ovo načelo „predviđa zajedničku odgovornost strana ugovornica i Suda“ u pogledu zaštite ljudskih prava, pri čemu domaće vlasti i sudovi moraju da tumače i primjenjuju domaće pravo na način kojim se u najvećoj mogućoj mjeri poštuju prava i slobode definisane Konvencijom i Protokolima uz nju (*Grzęda protiv Poljske* [VV], stav 324).

Ovaj Vodič sadrži reference za ključne riječi za svaki navedeni član Konvencije i dodatnih protokola uz nju. Pravna pitanja koja se otvaraju u vezi sa svakim predmetom sažeta su u *Listi ključnih riječi*, odabranih iz rječnika termina preuzetih (uglavnom) direktno iz teksta Konvencije i njenih protokola.

Baza podataka HUDOC sudske prakse Suda omogućava pretraživanje po ključnim riječima. Pretraživanje po ključnim riječima omogućava pronalaženje grupa dokumenata sličnog pravnog sadržaja (obrazloženja i zaključci Suda u svakom predmetu rezimiraju se ključnim riječima). Ključne riječi za pojedinačne predmete mogu se pronaći klikom na tag „Case Details“ („Detalji predmeta“) u bazi podataka HUDOC. Detaljnije informacije o bazi podataka HUDOC i ključnim riječima možete naći u korisničkom priručniku „*HUDOC user manual*“.

* Hiperlinkovi za navedene predmete u elektronskoj verziji Vodiča odnose se na tekst na engleskom ili francuskom jeziku (dva službena jezika Suda) presuda ili odluka koje je donio Sud, kao i odluka ili izvještaja Evropske komisije za ljudska prava (u daljem tekstu: „Komisija“). Osim ako nije drugačije naznačeno, sve reference se odnose na presude o meritumu koje je donijelo vijeće Suda. Skraćenica „(odl.)“ označava da je citat iz odluke Suda, a skraćenica „[VV]“ označava da je predmet razmatralo Veliko vijeće. Presude Vijeća koje nisu bile pravosnažne u trenutku objavljivanja ovog ažuriranog teksta označene su znakom (*).

I. Opšta razmatranja

Član 2. Konvencije

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namjerno lišen života, osim kod izvršenja smrtne kazne po presudi suda kojom je proglašen krivim za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.

2. Lišenje života nije u suprotnosti sa ovim članom ako proizilazi iz upotrebe sile koja je apsolutno neophodna:

- (a) u odbrani svakog pojedinca od nezakonitog nasilja;
- (b) prilikom zakonitog lišenja slobode ili sprječavanja bjekstva osobe koja je zakonito lišena slobode;
- (c) u akciji preduzetoj, u skladu sa zakonom, radi gušenja nemira ili pobune.”

Ključne riječi baze podataka HUDOC

Protjerivanje (2) – Ekstradicija (2) – Pozitivne obaveze (2)

Život (2-1) – Smrtna kazna (2-1): Propisan zakonom (2-1); Dostupnost (2-1); Predvidivost (2-1); Zaštitni mehanizmi protiv zloupotreba (2-1); Nadležni sud (2-1) – Djelotvorna istraga (2-1)

Upotreba sile (2-2) – Apsolutno neophodno (2-2): Odbrana od nezakonitog nasilja (2-2); Izvršiti zakonito hapšenje (2-2); Spriječiti bjekstvo (2-2); Suzbiti nered ili pobunu (2-2)

A. Tumačenje člana 2

1. Pristup Suda tumačenju člana 2. mora biti vođen činjenicom da predmet i svrha Konvencije, kao instrumenta zaštite pojedinaca, zahtijevaju da se njene odredbe tumače i primjenjuju tako da njihova zaštita bude praktična i djelotvorna (*McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 146).

2. Član 2. predstavlja jednu od najosnovnijih odredaba Konvencije, onu koja u mirnodopsko vrijeme ne dozvoljava nikakvo odstupanje prema članu 15. Uz član 3. on utvrđuje jednu od osnovnih vrijednosti demokratskih društava koja čine Vijeće Evrope (*Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 174). Stoga se njegove odredbe moraju strogo tumačiti (*McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 147).

B. Obaveze države prema članu 2.

3. Član 2. sadrži dvije materijalne obaveze: opštu obavezu da se zakonom zaštiti pravo na život i zabranu namjernog lišenja života, ograničenu listom izuzetaka (*Boso protiv Italije* (odl.), 2002). S obzirom na svoj osnovni karakter, član 2. Konvencije također sadrži procesnu obavezu sprovođenja djelotvorne istrage o navodnim povredama njegovog materijalnog aspekta (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 229).

C. Primjenjivost člana 2. u situacijama bliske smrti

4. Sud je u mnogim prilikama naglasio da se član 2. Konvencije može primijeniti čak i ukoliko lice čije pravo na život je navodno povrijeđeno nije preminulo. Konkretno, Sud je smatrao da u izuzetnim okolnostima, zavisno od faktora kao što su stepen i vrsta upotrebene sile i priroda povreda, upotreba sile od strane agenata države koja ne dovede do smrti može dovesti do povrede člana 2. Konvencije, ako ponašanje agenata države, po samoj svojoj prirodi, stavlja život podnosioca predstavke u ozbiljnu

opasnost, iako on preživi (*Makaratzis protiv Grčke* [VV], 2004, stav 55; *Soare i drugi protiv Rumunije*, 2011, stavovi 108–109; *Trévalec protiv Belgije*, 2011, stavovi 55–61). U svim drugim slučajevima kada agente države terete za napad ili nečovječno postupanje prema nekoj osobi, žalbeni navodi te osobe razmatraju se u okviru člana 3. Konvencije (*Makaratzis protiv Grčke* [VV], 2004, stav 51; *İlhan protiv Turske* [VV], 2000, stav 76). U slučajevima koji se odnose na podnositelje predstavke koji su preživjeli potencijalno smrtonosan napad nedržavnih aktera, Sud je primijenio sličan pristup kao i u slučajevima koji se odnose na upotrebu sile od strane agenata države (*Yotova protiv Bugarske*, 2012, stav 69; vidjeti i *Selçuk protiv Turske*, 2024, stav 73).

5. Sud je također utvrdio da tvrdnje lica sa ozbiljnim bolestima podliježu članu 2. Konvencije kada su okolnosti potencijalno podrazumijevale odgovornost države (*L.C.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998, stavovi 36–41, u pogledu podnositelja predstavke sa leukemijom; *G.N. i drugi protiv Italije*, 2009, u pogledu podnositelja predstavke sa hepatitisom, bolešću potencijalno opasnom po život; *Hristozov i drugi protiv Bugarske*, 2012, u pogledu podnositelja predstavke sa različitim oblicima raka u terminalnom stadiju; *Oyal protiv Turske*, 2010, u kojem je podnositelj predstavke inficiran virusom HIV, što je ugrozilo njegov život; *Aftanache protiv Rumunije*, 2020, stav 53, u kome je medicinsko osoblje odbilo da pruži uobičajenu insulinsku terapiju dijabetičaru u neizvjesnom stanju i *a contrario Brincat i drugi protiv Malte*, 2014, stav 84, u kome je Sud smatrao da se član 2. ne primjenjuje na podnositelje predstavke, bivše zaposlene brodogradilišta u državnom vlasništvu, koji su bili izloženi azbestu, jer njihovo trenutno zdravstveno stanje nije predstavljalo niti neizbježan prekursor dijagnoze rijetke vrste raka povezane sa azbestom, niti je bilo opasno po život).

6. Sud je također ispitivao, u meritumu, prema članu 2. tvrdnje lica da im je život u opasnost, iako se takav rizik još nije materijalizovao, kada su ta lica bila ubijedena da su postojale ozbiljne prijetnje po njihov život (*R.R. i drugi protiv Mađarske*, 2012, stavovi 26–32, u okviru koga su se podnositelji predstavke žalili da su isključeni iz programa zaštite svjedoka; *Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske*, 2020, stavovi 93–94 u kojem je počinitelj prijetio da će ubiti podnositelja predstavke dok je pokušavao da sjekirom razvali vrata njegove sobe; i, nasuprot tome, *Selahattin Demirtaş protiv Turske*, 2015, stavovi 30–36, u okviru koga se podnositelj predstavke žalio da je novinski članak doveo njegov život u opasnost).

7. Slično tome, u slučajevima koji su se odnosili na nesreće sa potencijalno smrtnim ishodom (*Alkin protiv Turske*, 2009, stav 29; *Çakmakçı protiv Turske* (odl.), 2017, stav 32; *Fergec protiv Hrvatske*, 2017, stavovi 21–24; *Kotelnikov protiv Rusije*, 2016, stav 98; *Cavit Tınarloğlu protiv Turske*, 2016, stav 67; *Marius Alexandru i Marinela Ștefan protiv Rumunije*, 2020, stav 75), ili ekološke katastrofe (*Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, 2012, stav 155), sud je, prema članu 2. Konvencije, razmatrao žalbene navode podnositelja predstavke koji je pukim slučajem preživio incident. Načelo je da se u takvim situacijama član 2. primjenjuje bilo ukoliko je (a) aktivnost o kojoj je riječ bila opasna po svojoj prirodi i dovela život datih ljudi u stvarnu i neposrednu opasnost ili ukoliko su (b) povrede nanijete tim ljudima ozbiljno ugrozile njihov život. Procjena relevantnog rizika od povrede zavisi od različitih faktora (*Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [VV], 2019, stavovi 139–145).

8. U *Jeanty protiv Belgije*, 2020, u okviru koga je pritvorenih sa psihološkim poteškoćama više puta pokušao da izvrši samoubistvo, Sud je smatrao da se član 2. primjenjuje na okolnosti slučaja, bez obzira na činjenicu da povrede koje je zadobio nisu bile ozbiljne, s obzirom na dati postupak koji je doveo život podnositelja predstavke u stvarnu i neposrednu opasnost (stav 62).

9. Sud je zapravo naglasio da je član 2. također značajan u situacijama kada je dato lice bilo žrtva neke aktivnosti ili postupanja, bilo javnog ili privatnog, koje je po svojoj prirodi dovelo njegov život u stvarnu i neposrednu opasnost ili je to lice zadobilo povrede koje su djelovale opasno po život kada je do njih došlo, iako je na kraju preživjelo (*Tërshana protiv Albanije*, 2020, stav 132; *Lapshin protiv Azerbejdžana*, 2021, stav 71).

10. Sud je nedavno pojasnio da, kako bi se član 2. primijenio na prigovore koji se odnose na djelovanje ili nedjelovanje države u kontekstu klimatskih promjena, treba utvrditi da postoji „stvarna i

neposredna” opasnost po život, koja se shvata kao ozbiljna, istinska i dovoljno određena opasnost po život konkretnog podnositelja predstavke, a koja uključuje element materijalne i vremenske blizine prijetnje koju podnositelj predstavke osporava (*Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švajcarske*, [VV], 2024, stav 513). Slučaj *Cannavacciuolo i drugi protiv Italije*, 2025, stavovi 384–392 odnosio se na posebno složen i čest oblik zagađenja usljed divljih deponija, zakopavanja odnosno nekontrolisanog odlaganja opasnog, specijalnog i gradskog otpada koje su često vršile organizovane kriminalne grupe, a koje je često vršeno u kombinaciji sa spaljivanjem. Sud je prihvatio postojanje dovoljno ozbiljne, istinske i utvrdive opasnosti po život, koja je bila i neposredna pošto je podnositelj predstavke u značajnom periodu boravio u opštinama koje su domaće vlasti zvanično identifikovale kao opštine pogođene sistematskim zagađenjem velikih razmjera.

II. Zaštita života

Član 2. stav 1. Konvencije

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. ...”

Ključne riječi baze podataka HUDOC

Pozitivne obaveze(2) – Život (2-1)

A. Priroda pozitivnih obaveza države

11. Prema članu 2. stav 1. država je u obavezi ne samo da se uzdrži od namernog i nezakonitog lišenja života, već i da preduzme odgovarajuće korake da zaštiti živote lica u svojoj nadležnosti (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, stav 130). U širem smislu ova pozitivna obaveza ima dva aspekta: (a) dužnost da se obezbijedi regulatorni okvir; i (b) obavezu da se preduzmu preventivne operativne mjere.

B. Obim pozitivnih obaveza države

12. Sud je utvrdio da pozitivna obaveza prema članu 2. u smislu preduzimanja odgovarajućih koraka u cilju zaštite života lica u njenoj nadležnosti važi u kontekstu svakog postupanja, bilo javnog ili ne, u kome može biti u pitanju pravo na život (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, stav 130).

13. Stoga je Sud utvrdio da pozitivne obaveze proizilaze iz člana 2. u više različitih konteksta, kao recimo:

- u kontekstu zdravstvene zaštite (*Calvelli i Ciglio protiv Italije* [VV], 2002; *Vo protiv Francuske* [VV], 2004);
- u kontekstu opasnih aktivnosti, uključujući industrijske ili ekološke katastrofe (*Öneryıldız protiv Turske* [VV], 2004; *Budayeva i drugi protiv Rusije*, 2008; *Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, 2012; *Brincat i drugi protiv Malte*, 2014; *M. Özel i drugi protiv Turske*, 2015; *Durdaji drugi protiv Albanije*, 2023; *Erdal Muhammet Arslan i drugi protiv Turske*, 2023);
- u kontekstu incidenata na brodu (*Leray i drugi protiv Francuske* (odl.), 2001), u vozovima (*Kalender protiv Turske*, 2009), na gradilištu (*Pereira Henriques protiv Luksemburga*, 2006), na igralištu (*Koceski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odl.), 2013); ili u školi (*Ilbeyi Kemaloğlu i Meriye Kemaloğlu protiv Turske*, 2012);

- u kontekstu bezbjednosti na putevima (*Rajkowska protiv Poljske* (odl.), 2007; *Anna Todorova protiv Bugarske*, 2011); pružanja usluga u hitnim slučajevima (*Furdík protiv Slovačke* (odl.), 2008); ili ronilačkih aktivnosti u dubokim morima (*Vilnes i drugi protiv Norveške*, 2013);
- u kontekstu medicinske njege i pomoći koja se pruža osjetljivim licima institucionalizovanim u državnim ustanovama (*Nencheva i drugi protiv Bugarske*, 2013; *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014; *Dumpe protiv Latvije* (odl.), 2018);
- u kontekstu neuspjeha države da pravilno obezbijedi područje koje je minirala vojska (*Paşa i Erkan Erol protiv Turske*, 2006; *Albekov i drugi protiv Rusije*, 2008); da obezbijedi i nadzire streljište na kome se nalazi neeksplozivna municija (*Oruk protiv Turske*, 2014); i da bez odlaganja reaguje na nestanak u okolnostima opasnim po život (*Osmanoğlu protiv Turske*, 2008; *Dodov protiv Bugarske*, 2008);
- u kontekstu operacije spašavanja migranata koji su se davili u pokušaju prelaska granica na moru (*Safi i drugi protiv Grčke*, 2022) ili reci (*Alhowais protiv Mađarske*, 2023);
- u kontekstu hitne medicinske pomoći vojnicima (*Dimaksyan protiv Armenije*, 2023).

14. U slučaju u kojem je suprug podnositeljice predstavke preminuo nakon što ga je udarilo drvo u lječilištu, Sud je utvrdio da se obaveza države da zaštiti pravo na život odnosila i na preduzimanje razumnih mjera da se osigura bezbjednost pojedinaca na javnim mjestima (*Ciechońska protiv Poljske*, 2011, stav 67).

15. Sud je ipak mnogo puta naglasio da se član 2. Konvencije ne može tumačiti tako da svakom pojedincu garantuje apsolutni nivo bezbjednosti u svakoj aktivnosti u kojoj pravo na život može biti ugroženo, posebno kada to lice snosi određeni stepen odgovornosti za nesreću jer se izložilo neopravdanoj opasnosti (*Molie protiv Rumunije* (odl.), 2009, stav 44; *Koseva protiv Bugarske* (odl.), 2010; *Gökdemir protiv Turske* (odl.), 2015, stav 17; *Çakmak protiv Turske* (odl.), 2017).

16. Ipak, u veoma specifičnom kontekstu pritvora, Sud je utvrdio da postoje određene osnovne mjere predostrožnosti koje se očekuje da vlasti preduzmu u svim slučajevima u cilju svođenja rizika na najmanju moguću mjeru kako bi zaštitili zdravlje i dobrobit lica lišenih slobode (*Daraibou protiv Hrvatske*, 2023, stav 84; vidjeti i *Ainis i drugi protiv Italije*, 2023, stav 58, slučaj u kome je rođak podnositelja predstavke preminuo od predoziranja dok je bio u policijskom pritvoru).

C. Zaštita života u kontekstu

17. Kako je prethodno pomenuto, pozitivne obaveze države javljaju se u različitim kontekstima od kojih su neki navedeni u nastavku.

1. Zaštita lica od smrtonosne upotrebe sile od nedržavnih aktera

18. Sud je smatrao da član 2. Konvencije u određenim dobro definisanim okolnostima podrazumijeva pozitivnu obavezu vlasti da preduzmu preventivne operativne mjere u cilju zaštite pojedinca čiji život je u opasnosti od krivičnih radnji drugog pojedinca (*Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998, stav 115; *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske*, 2009, stav 50).

19. Ipak, imajući u vidu poteškoće u policijskom postupcima u modernim društvima, nepredvidivost ljudskog ponašanja i operativne odluke koji se moraju donijeti u pogledu prioriteta i resursa, takva obaveza mora se tumačiti na način koji ne nameće nemoguće ili nesrazmjerno opterećenje vlastima. Stoga Sud smatra da svaka navedena opasnost po život ne sadrži obavezu iz Konvencije za vlasti da preduzmu operativne mjere kako bi spriječile ostvarenje te opasnosti (*Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998, stav 116; *Choreftakis i Choreftaki protiv Grčke*, 2012, stav 46).

20. U tom pogledu, Sud uzima u obzir potrebu da se osigura vršenje policijskih ovlaštenja u cilju kontrole i sprječavanja krivičnih djela na način koji je u potpunosti u skladu sa propisanim procesom i drugim garancijama koje legitimno ograničavaju obim policijskog postupanja u istrazi krivičnih djela i izvođenju počinitelja pred lice pravde, uključujući garancije navedene u članovima 5. i 8. Konvencije (*Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998, stav 116).

21. Da bi pozitivna obaveza nastala, mora se utvrditi da su vlasti znale ili morale znati, u trenutku postojanja stvarne i neposredne opasnosti po život identifikovanog pojedinca ili pojedinaca usljed krivičnih djela trećeg lica, te da su propustile preduzeti mjere u okviru svojih ovlaštenja za koje se, razumno prosuđeno, moglo očekivati da spriječe tu opasnost (*Mastromatteo protiv Italije* [VV], 2002, stav 68; *Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, stav 55).

22. U tom smislu, Sud je naglasio da dužnost preduzimanja preventivnih operativnih mjera prema članu 2. predstavlja obavezu primjene svih raspoloživih sredstava, a ne obavezu postizanja rezultata. Stoga u okolnostima u kojima su nadležni organi saznali o stvarnoj i neposrednoj opasnosti po život usljed koje nastaje njihova dužnost da postupaju, a odgovorili su na identifikovanu opasnost preduzimanjem odgovarajućih mjera u okviru svojih ovlaštenja kako bi spriječili ostvarenje te opasnosti, činjenica da takve mjere ipak nisu uspjele da postignu željeni rezultata sama po sebi ne može opravdati utvrđivanje povrede u okviru te glave. S druge strane, Sud primjećuje da u ovom kontekstu procjena prirode i nivoa rizika predstavlja sastavni dio dužnosti preduzimanja preventivnih operativnih mjera kada prisustvo rizika to nalaže. Stoga ispitivanje da li je država ispunila ovu dužnost prema članu 2. mora obuhvatiti analizu adekvatnosti procjene rizika koju su izvršile domaće vlasti, i, kada relevantni rizik koji pokreće dužnost postupanja jeste ili je trebalo da bude utvrđen, analizu adekvatnosti preduzetih preventivnih mjera (*Kurt protiv Austrije* [VV], 2021, stav 160).

23. Za Sud je dovoljno da podnositelj predstavke pokaže da vlasti nisu uradile sve što se od njih opravdano moglo očekivati da bi izbjegle pravu i neposrednu opasnost po život o kojoj je trebalo da imaju saznanja. Na ovo pitanje moglo bi se odgovoriti samo u svjetlu svih okolnosti slučaja o kome je riječ (*Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1998, stav 116). Pored toga, Sud mora biti oprezan kada je u pitanju ponovno razmatranje događaja na osnovu iskustva iz istih. To znači da je dati predmet u kome se stvarna i neposredna opasnost ostvarila neophodno razmatrati iz ugla onoga što je nadležnim organima bilo poznato u relevantnom periodu (*Kurt protiv Austrije* [VV], 2021, stav 160).

24. Ukoliko Sud smatra da nije ustanovljeno da su u relevantnom periodu vlasti znale ili da je trebalo da znaju za postojanje opasnosti koja je bila i stvarna i neposredna, u tom pogledu ne bi postojala obaveza da se preduzmu preventivne operativne mjere (*Kurt protiv Austrije* [VV], 2021, stav 211; vidjeti i *Derenik Mkrtchyan i Gayane Mkrtchyan protiv Armenije*, 2021, stavovi 59–60, u kome se radilo o smrti desetogodišnjeg djeteta sa postojećim zdravstvenim problemima tokom tuče sa vršnjacima na času dok je učitelj bio odsutan; *Tagiyeva protiv Azerbejdžana*, 2022, stavovi 60–66, u kome se radilo o poznatom piscu i kolumniste protiv koga je izdata fatva nekoliko godina prije događaja u Iranu, a koga je na smrt izbolio nepoznato lice i *Fernandes de Oliveira protiv Portugala* [VV], 2019, stavovi 131–132, iako u drugačijem kontekstu, to jest samoubistvu).

25. Sud je smatrao da država ima obavezu da preduzme preventivne operativne mjere u cilju zaštite jednog ili više pojedinaca za koje je unaprijed moglo biti utvrđeno da su potencijalne mete smrtonosnog čina u kontekstima kao što su:

- ubistvo zatvorenika (*Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, stav 57);
- nasilje u porodici (*Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske*, 2009, stavovi 52–53; *Opuz protiv Turske*, 2009, stav 129; *Tkheldze protiv Gruzije*, 2021, stav 57; *A i B protiv Gruzije*, 2022, stav 49);
- zaštita svjedoka u krivičnom postupku (*Van Colle protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012. i *A i B protiv Rumunije*, 2020, stav 118);

- ubistvo pojedinaca u zoni sukoba (*Kılıç protiv Turske*, 2000, stav 63; *Mahmut Kaya protiv Turske*, 2000, stav 88);
- ubistvo regruta tokom služenja vojne obaveze od strane drugog regruta (*Yabansu i drugi protiv Turske*, 2013, stav 91; vidjeti i *Hovhannisyan i Karapetyan protiv Armenije*, 2023).
- kidnapovanje pojedinca (*Olewnik-Cieplińska i Olewnik protiv Poljske*, 2019, stav 125).

26. Sud je također primijenio pomenuta načela na slučajeve u kojima je postojala obaveza pružanja opšte zaštite društvu u određenim specifičnim kontekstima kao što su sljedeći:

- ubistvo koje su počinili zatvorenici na privremenom odsustvu iz zatvora ili oni koji se nalaze u zatvorima otvorenog tipa (*Mastromatteo protiv Italije* [VV], 2002, stav 69);
- ubistvo osuđenog ubice nakon njegovog uslovnog otpusta na slobodu (*Choreftakis i Choreftaki protiv Grčke*, 2012, stavovi 48–49);
- ubistvo od strane policijskog službenika van dužnosti (*Gorovenky i Bugara protiv Ukrajine*, 2012, stav 32);
- ubistvo advokatice od strane mentalnog poremećenog supruga njene klijentkinje (*Bljakaj i drugi protiv Hrvatske*, 2014, stav 121);
- ubistva počinjena tokom otmice velikog broja talaca od strane terorista (*Tagayeva i drugi protiv Rusije*, 2017, stavovi 482–492; nasuprot tome, *Finogenov i drugi protiv Rusije* (odl.), 2010, stav 173);
- povrede koje je podnositelj predstavke pretrpio tokom demonstracija nakon terorističkog napada u kome je umrlo stotinu ljudi (*Selçuk protiv Turske*, 2024, stavovi 96–97).

27. U jednom nedavnom slučaju vlasti nisu preventivno oduzele oružje od učenika čije su objave na internetu prije nego što je počinio ubistva u školi, iako nisu sadržale konkretne prijetnje, dovele u sumnju njegovu podobnost da bezbjedno posjeduje oružje. Sud je naglasio činjenicu da upotreba oružja sama po sebi uključuje visok nivo opasnosti po život i da je stoga država morala da organizuje i strogo primjenjuje sistem odgovarajućih i djelotvornih mjera zaštite osmišljenih tako da onemoguće i spriječe svaku neprikladnu i opasnu upotrebu takvog oružja (*Kotilainen i drugi protiv Finske*, 2020, stav 88; vidjeti i *Svrtan protiv Hrvatske*, 2024, stav 99), kada je, u kontekstu sveprisutne pojave nelegalnog posjedovanja oružja u poslijeratnom periodu, sina podnositelja predstavke ubilo lice sa navodnom istorijom alkoholizma, nasilničkog ponašanja i nezakonitog posjedovanja oružja.

28. Slučaj *Ribcheva i drugi protiv Bugarske*, 2021, odnosio se na slučaj službenika organa za sprovođenje zakona tokom planirane operacije. Sud je smatrao da su, prilikom donošenja odluke o uključivanju rođaka podnositelja predstavke u operaciju u njegovom svojstvu specijalizovanog službenika zaduženog za postupanje sa opasnim pojedincima, vlasti imale pozitivnu dužnost da urade ono što je od njih opravdano moglo biti očekivano kako bi ga zaštitili od rizika takve operacije. U tom smislu i oslanjajući se na svoju ustaljenu sudsku praksu, Sud je naglasio da opravdanost u pogledu ove pozitivne obaveze (član 2. stav 1) nije bila toliko čvrsta kao opravdanost u pogledu negativne obaveze (član 2. stav 2) uzdržavanja od upotrebe sile „veće od apsolutno neophodne” (strogo srazmjerna upotreba sile koja isključuje svako polje slobodne procjene). Umjesto toga, obim i sadržaj date pozitivne obaveze morali su biti definisani tako da se ne nameće nemoguće ili nesrazmjerno opterećenje vlastima s obzirom na odluke koje su pred njima (prioritete i resurse) i nepredvidivost ljudskog ponašanja (stav 165). Na osnovu informacija iz spisa slučaja Sud je utvrdio da, iako su vlasti griješile u planiranju i izvršenju operacije, koraci koje su preduzele za svođenje opasnosti po život službenika bili su opravdani (stav 180).

29. U jednom nedavnom slučaju nasilja u porodici u kome je muž podnositeljice predstavke ubio njenu rođaku, od koga se je bila *de facto* rastavljena tri godine i koji ju je uznemiravao devet mjeseci, Sud je utvrdio da vlasti nisu odmah reagovale na žalbene navode preminulog, osim jednom prilikom, i nisu izvršile nijednu proaktivnu, autonomnu i sveobuhvatnu procjenu rizika u odnosu na kontekst nasilja u porodici. Smatrao je da bi, da su vlasti izvršile takvu procjenu rizika, shvatile da postoji stvarna i

neposredna opasnost po život rođake podnositeljice predstavke i da su mogle preduzeti različite korake, uključujući osiguranje pravilne međusobne koordinacije, kako bi spriječili opasnost po njen život. Jedina preventivna mjera koju su vlasti preduzele, a to su nalozi za zaštitu, ostala je bez bilo kakvog opipljivog efekta. Stoga, s obzirom na okolnost slučaja, vlasti nisu uspjele da preduzmu odgovarajuće preventivne mjere da zaštite život rođake podnositeljice predstavke (*Y i drugi protiv Bugarske*, 2022, stavovi 91–110; vidjeti i *Landi protiv Italije*, 2022, u kome je zbog toga što nadležni organi nisu preduzeli preventivni postupak protiv nasilja u porodici koje se ponavljalo, došlo do pokušaja ubistva podnositeljice predstavke od strane njenog partnera i ubistva njihovog sina).

2. Zaštita lica od samopovrjeđivanja

30. Sud je smatrao da član 2. Konvencije u određenim dobro definisanim okolnostima može podrazumijevati pozitivnu obavezu vlasti da, u određenim okolnostima, preduzmu preventivne operativne mjere u cilju zaštite pojedinca od samog sebe (*Renolde protiv Francuske*, 2008, stav 81).

31. Konkretno, lica u pritvoru nalaze se u ranjivom položaju, a vlasti su dužne da ih zaštite (*Keenan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 91). Slično tome, zatvorski organi moraju da vrše svoje dužnosti na način koji je kompatibilan sa pravima i slobodama dotičnog pojedinca. Na raspolaganju su opšte mjere i predostrožnosti za smanjenje mogućnosti za samopovrjeđivanje, bez kršenja lične autonomije. Potreba za strožim mjerama u odnosu na zatvorenika i opravdanost primjene tih mjera zavisit će od okolnosti slučaja (*Renolde protiv Francuske*, 2008, stav 83).

32. Slično tome, u kontekstu pojedinaca koji izvršavaju vojnu obavezu, Sud je naglasio da se, kao i lica u pritvoru, redovi i vojnici po ugovoru čiji su uslovi života i službe isti kao uslovi redova, nalaze pod isključivom kontrolom nadležnih državnih vlasti i da su vlasti dužne da ih zaštite (*Beker protiv Turske*, 2009, stavovi 41–42; *Mosendz protiv Ukrajine*, 2013, stav 92; *Boychenko protiv Rusije*, 2021, stav 80).

33. Smatra se da lica sa mentalnim poremećajima sačinjavaju posebno ranjivu grupu kojoj je potrebna zaštita od samopovrjeđivanja (*Renolde protiv Francuske*, 2008, stav 84 i *S.F. protiv Švajcarske*, 2020, stav 78).

34. Konkretno, vlasti imaju opštu operativnu dužnost da preduzmu razumne mjere kako bi spriječile neko lice da se samopovređuje, bez obzira da li je došlo do dobrovoljne ili nedobrovoljne hospitalizacije. U tom smislu, konkretne potrebne mjere zavisit će od posebnih okolnosti slučaja, a te konkretne okolnosti često će se razlikovati u zavisnosti od toga da li je pacijent dobrovoljno ili nedobrovoljno hospitalizovan. Ipak, u slučaju pacijenata hospitalizovanih po nalogu suda, što znači nedobrovoljno, Sud u svojoj procjeni može primijeniti stroži standard kontrole (*Fernandes de Oliveira protiv Portugala* [VV], 2019, stav 124).

35. Konačno, da bi pozitivna obaveza nastala u slučaju kada opasnost po lice potiče iz samopovrjeđivanja, kao što su samoubistvo u pritvoru ili psihijatrijskoj bolnici, mora se utvrditi da su vlasti znale ili morale znati, u trenutku postojanja stvarne i neposredne opasnosti po život identifikovanog pojedinca i ako je tako, da su propustili preduzeti mjere u okviru svojih ovlaštenja za koje se, razumno prosuđeno, moglo očekivati da spriječe tu opasnost (*Younger protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2003; *Fernandes de Oliveira protiv Portugala* [VV], 2019, stav 110).

36. Kako bi se ustanovilo da li su vlasti znale ili je trebalo da znaju da je život određenog pojedinca u stvarnoj i neposrednoj opasnosti, što pokreće obavezu preduzimanja odgovarajućih preventivnih mjera, Sud uzima u obzir određeni broj faktora, uključujući: i) da li je lice imalo istoriju problema sa mentalnim zdravljem; ii) težinu mentalnog stanja; iii) prethodne pokušaje samoubistva ili samopovrjeđivanja; iv) suicidalne misli ili prijetnje; i v) znake fizičke ili duševne patnje (*Fernandes de Oliveira protiv Portugala* [VV], 2019, stav 115 i *Boychenko protiv Rusije*, 2021, stav 80).

37. Pored toga, Sud također ponavlja da obaveza da se zaštite zdravlje i dobrobit lica u pritvoru jasno obuhvata obavezu da se zaštiti život uhapšenih i pritvorenih lica od predvidive opasnosti (*Eremiášová i Pechová protiv Češke Republike* (revizija), 2013, stav 117; *Keller protiv Rusije*, 2013, stav 88).

38. Obaveza preduzimanja preventivnih operativnih mjera do sada se pretežno javljala u sljedećim kontekstima:

- zadržavanje u pritvoru ili zatvoru (*Trubnikov protiv Rusije*, 2005; *Akdoğdu protiv Turske*, 2005; *De Donder i De Clippel protiv Belgije*, 2011; *Ketreb protiv Francuske*, 2012; *Volk protiv Slovenije*, 2012; *Mitić protiv Srbije*, 2013; *Keller protiv Rusije*, 2013; *S.F. protiv Švajcarske*, 2020);
- obavezne vojne obaveze (*Kılınç and Others protiv Turske*, 2005; *Ataman protiv Turske*, 2006; *Perevedentsev protiv Rusije*, 2014; *Malik Babayev protiv Azerbejdžana*, 2017) ili ugovorne vojne obaveze (*Boychenko protiv Rusije*, 2021).
- dobrovoljna/nedobrovoljna psihijatrijska njega (*Reynolds protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2012; *Fernandes de Oliveira protiv Portugala* [VV], 2019; *Hiller protiv Austrije*, 2016).

39. U slučaju u kome se supruga podnositelja predstavke zapalila u znak protesta zbog prinudnog iseljenja, Sud je smatrao da, u situaciji u kojoj pojedinac prijeti da oduzme sopstveni život na očigled agenata države i, štaviše, u kojoj ta prijetnja predstavlja emotivnu reakciju direktno izazvanu postupcima ili zahtjevima agenata države, ti agenti države bi trebalo da tretiraju tu prijetnju sa najvećom ozbiljnošću kao neposrednu opasnost po život tog pojedinca, bez obzira na to koliko je ta prijetnja mogla biti neočekivana. U takvim okolnostima, ukoliko agenti države saznaju za takvu prijetnju dovoljno unaprijed, iz člana 2. proističe pozitivna obaveza da spriječe ostvarenje te prijetnje svim sredstvima koja su razumna i moguća u datim okolnostima (*Mikayil Mammadov protiv Azerbejdžana*, 2009, stav 115).

3. Zaštita lica od ekoloških ili industrijskih katastrofa

40. U kontekstu industrijskih aktivnosti koje Sud po samoj njihovoj prirodi smatra opasnim, Sud je posebno naglasio propise usmjerene na posebne karakteristike predmetne aktivnosti, posebno u pogledu nivoa potencijalne opasnosti po živote ljudi. Smatrao je da moraju regulisati licenciranje, osnivanje, rad, bezbjednost i nadzor aktivnosti i da moraju obavezati sve zainteresovane strane da preduzmu praktične mjere kako bi osigurali efikasnu zaštitu građana čiji bi životi mogli biti ugroženi inherentnim rizicima.

41. Među tim preventivnim mjerama posebnu pažnju treba posvetiti pravu javnosti na informacije, ustanovljenom u sudskoj praksi institucija u okviru Konvencije, a relevantni propisi također moraju predvidjeti odgovarajuće postupke, uzimajući u obzir tehničke aspekte date aktivnosti, za utvrđivanje nedostataka u datim procesima i svih grešaka koje su počinili odgovorni na različitim nivoima (*Öneryıldız protiv Turske* [VV], 2004, stav 90; *Budayeva i drugi protiv Rusije*, 2008, stav 132; *Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, 2012, stav 159).

42. Što se tiče izbora određenih praktičnih mjera, Sud je dosljedno utvrdio da kada je država u obavezi da preduzme pozitivne mjere, izbor sredstava u principu spada u polje slobodne procjene države ugovornice. Postoje različiti načini za osiguranje prava po Konvenciji, a čak i ako država nije uspjela da primijeni jednu konkretnu mjeru prema domaćem pravu, i dalje može ispuniti svoju pozitivnu obavezu na drugi način. U tom smislu vlastima se ne smije nametati nemoguće ili nesrazmjerno opterećenje ukoliko se posebno ne razmotre operativne odluke koje moraju donijeti u smislu prioriteta i resursa; do toga dolazi zbog širokog polja slobodne procjene koje države imaju, kako je Sud prethodno utvrdio, u težim društvenim i tehničkim sferama (*Budayeva i drugi protiv Rusije*, 2008, stavovi 134–135; *Vilnes i drugi protiv Norveške*, 2013, stav 220; *Brincat i drugi protiv Malte*, 2014, stav 101).

43. Prilikom procjene da li je tužena Država ispunila svoju pozitivnu obavezu, Sud mora da razmotri posebne okolnosti slučaja, uzimajući u obzir, između ostalog, domaću zakonitost postupaka ili propusta vlasti, domaći proces donošenja odluka, uključujući odgovarajuće istrage i studije, i složenost datog pitanja, posebno kada postoje sukobljeni interesi u pogledu Konvencije. Obim pozitivnih obaveza koje se mogu pripisati državi u posebnim okolnostima zavisio bi od porijekla prijetnje i mjere

u kojoj se neki rizik može ublažiti (*Budayeva i drugi protiv Rusije*, 2008, stavovi 136–137; *Kolyadenko i drugi protiv Rusije*, 2012, stav 161).

44. Uvijek kada država preduzima ili organizuje opasne aktivnosti ili ih odobri, ona kroz sistem pravila i dovoljan stepen kontrole mora osigurati smanjenje rizika na razumni minimum (*Mučibabić protiv Srbije*, 2016, stav 126). Ukoliko do štete ipak dođe, ona će se svesti samo na kršenje pozitivnih obaveza države ukoliko je do nje došlo zbog nedovoljnih propisa ili nedovoljne kontrole, ali ne i ako je šteta izazvana nemarnim postupanjem pojedinca ili nizom nesretnih događaja (*Stoyanovi protiv Bugarske*, 2010, stav 61).

45. Iako države nemaju kontrolu nad prirodnim pojavama kao što su zemljotresi, ipak su odgovorne da osiguraju prevenciju prirodnih rizika koji se mogu predvidjeti i da usvoje mjere usmjerene na smanjenje njihovih efekata kako bi svele njihovu katastrofalnu dimenziju na najmanju moguću mjeru. U tom smislu, obim obaveze prevencije koja ostaje obaveza primjene svih raspoloživih sredstava sastoji se od jačanja kapacitete države da se nosi sa takvom vrstom prirodne i nasilne pojave (*Erdal Muhammet Arslan i drugi protiv Turske*, 2023, stav 128).

46. Detaljnije informacije mogu se pronaći u *Vodiču kroz sudsku praksu u oblasti zaštite životne sredine*.

4. Zaštita lica u kontekstu zdravstvene zaštite

a. Opšta populacija

47. U kontekstu zdravstvene zaštite, pozitivne obaveze nalažu državama da izrade propise koji obavezuju bolnice, bilo da su državne ili privatne, da usvoje odgovarajuće mjere za zaštitu života pacijenata (*Calvelli i Ciglio protiv Italije* [VV], 2002, stav 49; *Vo protiv Francuske* [VV], 2004, stav 89; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 166).

48. S tim u vezi, obaveza država koja se odnosi na regulisanje mora se shvatiti u širem smislu koji obuhvata dužnost osiguranja djelotvornog funkcionisanja tog regulatornog okvira. Regulatorne dužnosti stoga obuhvataju neophodne mjere za osiguranje implementacije, uključujući nadzor i sprovođenje (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 190).

49. Ipak, pitanje da li je država uspjela da izvrši svoje regulatorne obaveze zahtijeva prije konkretnu nego apstraktnu procjenu navodnih nedostataka. Stoga i sama činjenica da u regulatornom okviru postoje određeni nedostaci nije sama po sebi dovoljna da pokrene pitanje po članu 2. Konvencije. Mora se pokazati postupanje na štetu pacijenta (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 188).

50. Sud je naglasio da bi čak i u slučajevima u kojima je ustanovljen medicinski nemar, obično utvrdio materijalnu povredu člana 2. samo ukoliko relevantni regulatorni okvir nije uspio da obezbijedi pravilnu zaštitu života pacijenta (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 187). S tim u vezi Sud je smatrao da kada država ugovornica ima odgovarajuću odredbu za obezbjeđivanje visokih profesionalnih standarda među zdravstvenim radnicima i zaštitu života pacijenata, pitanja kao što su greška u procjeni zdravstvenog radnika ili nemarna koordinacija među zdravstvenim radnicima pri liječenju određenog pacijenta, ne može se smatrati dovoljnim da se država ugovornica pozove na odgovornost sa stanovišta njenih pozitivnih obaveza prema članu 2. Konvencije u pogledu zaštite života (*Powell protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2000; *Dodov protiv Bugarske*, 2008, stav 82; *Kudra protiv Hrvatske*, 2012, stav 102; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 187).

51. Ipak, nije isključio mogućnost da postupci i propusti vlasti u kontekstu politika javnog zdravlja u određenim okolnostima mogu uključivati odgovornost država ugovornica prema materijalnom aspektu člana 2. (*Powell protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2000) i da se u smislu člana 2. može pojaviti pitanje u kome se pokazuje da su vlasti države ugovornice dovele život pojedinca u opasnost

tako što su mu uskratili zdravstvenu njegu i zaštitu koje su se obavezali da stave na raspolaganje opštoj populaciji (*Kipar protiv Turske* [VV], 2001, stav 219; *Hristozov i drugi protiv Bugarske*, 2012, stav 106).

52. U dvije veoma izuzetne okolnosti, Sud je prihvatio da je odgovornost države prema materijalnom aspektu člana 2. postojala u pogledu postupaka i propusta zdravstvenih radnika: prvo, kada je život jednog pacijenta svjesno doveden u opasnost uskraćivanjem pristupa hitnom medicinskom postupku za spašavanje života (*Mehmet Şentürk i Bekir Şentürk protiv Turske*, 2013) i drugo, kada je sistemska ili strukturalna disfunkcija bolničkih usluga dovela do toga da je pacijent bio lišen pristupa hitnom medicinskom postupku za spašavanje života, a vlasti su bile upoznate sa tom opasnošću i nisu preduzele neophodne mjere da spriječe ostvarivanje te opasnosti, dovodeći tako u opasnost živote pacijenata, uključujući i život dotičnog pacijenta (*Aydoğdu protiv Turske*, 2016).

53. Kako bi Sud smatrao da se slučaj kvalifikovao kao uskraćivanje pristupa hitnom medicinskom postupku za spašavanje života neophodno je da, kumulativno gledano, budu zadovoljeni sljedeći faktori:

- prvo, postupci ili propusti zdravstvenih radnika moraju biti više od puke greške ili medicinskog nemara u smislu da su ti zdravstveni radnici, kršeći svoje profesionalne obaveze, uskratili pacijentu hitnu medicinsku njegu iako su u potpunosti bili svjesni da je život lica ugrožen ukoliko mu se ta njega ne pruži;
- drugo, sporna disfunkcija morala je biti objektivno i istinski prepoznatljiva kao sistemska ili strukturalna da bi se mogla pripisati državnim vlastima;
- treće, morala je postojati veza između sporne disfunkcije i pretrpljene štete; i
- na kraju, disfunkcija je morala biti rezultat toga što država nije ispunila svoju obavezu da obezbijedi regulatorni okvir u širem smislu (*Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stavovi 191–196).

54. Sud je razmotrio određen broj slučajeva u kojima se navedena pitanja poput medicinskog nemara odnosno uskraćivanja pristupa liječenju u bolnici, kao što su:

- davanje lijekova djetetu sa invaliditetom uprkos protivljenju njegove majke (*Glass protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2003);
- smrt starije žene zbog bronhopneumonije (*Sevim Güngör protiv Turske* (odl.), 2009);
- smrt trudnice koja je imala ulcerativni kolitis (*Z protiv Poljske*, 2012);
- smrt u bolnici povezana sa komplikacijama na plućima i odbijanje pacijenta da pristane na liječenje (*Arskaya protiv Ukrajine*, 2013);
- smrt trudnice zbog toga što je ljekar odbio da izvrši hitnu operaciju jer ona nije mogla da plati medicinske troškove (*Mehmet Şentürk i Bekir Şentürk protiv Turske*, 2013);
- smrt novorođenčeta u vozilu hitne pomoći nakon što je nekoliko bolnica odbilo da ga primi (*Asiye Genç protiv Turske*, 2015);
- smrt nakon srčanog napada izazvanog primjenom lijeka (*Altuğ i drugi protiv Turske*, 2015);
- smrt sina podnosioca predstavke u bolnici u kojoj su nad njim ljekari bez potrebnih licenci ili kvalifikacija izvršili neovlaštene medicinske postupke, kršeći domaće pravo (*Sarishvili-Bolkvadze protiv Gruzije*, 2018).

55. U određenom broju slučajeva Sud je razmatrao tvrdnje o uskraćivanju pristupa medicinskoj njezi zbog odbijanja države da u potpunosti pokrije troškove određenog oblika konvencionalnog liječenja. Vidjeti na primjer *Nitecki protiv Poljske* (odl.), 2002; *Pentiacova i drugi protiv Moldavije* (odl.); 2005, *Gheorghe protiv Rumunije* (odl.), 2005; *Wiater protiv Poljske* (odl.), 2012.

56. U slučaju *Hristozov i drugi protiv Bugarske*, 2012, u kome su se pacijenti u terminalnom stadiju raka žalili da im je uskraćen pristup neodobrenom eksperimentalnom lijeku, Sud nije utvrdio grešku u propisima koji regulišu pristup takvim neodobrenim lijekovima u situacijama u kojima se

konvencionalni oblici medicinske njege čine nedovoljnim i smatrao je da se član 2. Konvencije nije mogao tumačiti tako da nalaže pristup neodobrenim lijekovima za pacijente u terminalnom stadiju bolesti na određen način (stav 108).

57. Kada podnositelji predstavke nisu mogli da dobiju pristup prikupljenim sredstvima kako bi platili liječenje svog sina na samrti u inostranstvu, zbog zakonske zabrane, pitanje da li je član 2. važio ostavljeno je otvorenim, jer je Sud utvrdio da je, u svakom slučaju, imajući u vidu posebne okolnosti, država ispunila zahtjeve te odredbe da zaštiti život (*Pitsiladi i Vasilellis protiv Grčke*, stavovi 54–55).

58. U slučaju *Traskunova protiv Rusije*, 2022, kćerka podnositelja predstavke preminula je tokom učešća u dva seta kliničkih ispitivanja novog lijeka za šizofreniju. Sud je naglasio važnost toga da pojedinci koji se suočavaju sa zdravstvenim rizicima imaju pristup informacijama koji će im omogućiti procjenu tih rizika. U tom pogledu smatrao je da su države u obavezi da usvoje neophodne regulatorne mjere kako bi osigurale da ljekari razmotre predvidivi uticaj planiranog medicinskog postupka na fizički integritet njihovih pacijenata i da unaprijed obavijeste pacijente o tim posljedicama na način koji bi pacijentima omogućio da daju informisani pristanak (*ibid.*, stav 70). Sud je naglasio potrebu za pojačanom zaštitom lica sa mentalnim poremećajima, kao i potrebu da postoje snažne mjere zaštite za njihovo učešće u kliničkim ispitivanjima, koje bi na pravilan način uzele u obzir posebnosti njihovog mentalnog stanja i razvoja tog stanja tokom vremena (*ibid.*, 79). Na osnovu činjenica slučaja Sud je smatrao da je primjena regulatornog okvira bila manjkava i da garancije u pogledu informisanog pristanka učesnika kliničkih ispitivanja nisu bile ispoštovane. Stoga je utvrdio da država nije uspjela da zaštiti pravo na život kćerke podnositelja predstavke koja je bila posebno ranjiva (*ibid.*, stav 80).

b. Lica lišena slobode i ranjiva lica pod starateljstvom države

59. Sud je naglasio pravo svih zatvorenika na uslove u pritvoru kompatibilne sa ljudskim dostojanstvom kako bi se osiguralo da ih način i metoda izvršenja izrečenih mjera ne podvrgavaju patnji ili poteškoćama intenziteta koji premašuje neizbježan nivo patnje uobičajen za pritvor; štaviše, pored zdravlja zatvorenika, neophodno je na odgovarajući način obezbijediti i njihovu dobrobit s obzirom na praktične zahtjeve kazne zatvora (*Dzieciak protiv Poljske*, 2008, stav 91).

60. Sud prihvata da medicinska pomoć dostupna u zatvorskim bolnicama možda nije uvijek istog standarda kao ona koja se pruža opštoj populaciji u najboljim zdravstvenim ustanovama. Ipak, država mora da se postara za to da zdravlje i dobrobit pritvorenika budu adekvatno obezbijeđeni, između ostalog, pružanjem potrebne medicinske pomoći. Vlasti također moraju sa se postaraju za to da dijagnoze i njega budu blagovremeni i tačni i da kada to zahtijeva priroda medicinskog stanja, nadzor bude redovan i sistematski i da obuhvata sveobuhvatnu strategiju liječenja usmjerenu na liječenje bolesti pritvorenika ili sprječavanje njihovog pogoršanja (*Pitalev protiv Rusije*, 2009, stav 54). Ipak, Konvencija se ne može tumačiti kao opšta obaveza puštanja pritvorenika na slobodu iz zdravstvenih razloga (*Dzieciak protiv Poljske*, 2008, stav 91).

61. Pošto je država direktno odgovorna za dobrobit lica lišenih slobode, kada takvo lice premine zbog zdravstvenog problema, država mora da ponudi objašnjenje uzroka smrti i liječenja pruženog datom licu prije smrti (*Slimani protiv Francuske*, 2004, stav 27; *Kats i drugi protiv Ukrajine*, 2008, stav 104).

62. Sud je, na primjer, utvrdio grešku u medicinskoj njezi pruženoj licima lišenim slobode u sljedećim slučajevima:

- kada vlasti, iako su bili u potpunosti upoznate sa problemima tog lica, nisu pravilno pregledale osuđenika sa hroničnim bolestima niti su mu pružile pravilnu medicinsku negu; taj osuđenik je kasno prebačen u bolnicu, a operacija koju je imao nije bila dovoljna. On je otpušten iz bolnice, iako su ljekari znali da mu je potrebna hitna dodatna operacija zbog postoperativnih komplikacija. Ljekari su također sakrili ključne detalje njegove operacije i nastalih komplikacija. Osoblje u zatvorskoj bolnici postupalo je prema njemu kao prema pacijentu u običnom postoperativnom periodu, umjesto kao prema hitnom slučaju, a

posljedica je bila prekasno izvršena operacija. Pored toga, zatvorska bolnica nije bila adekvatno opremljena za postupanje u slučaju velikog gubitka krvi (*Tarariyeva protiv Rusije*, 2006, stavovi 88–89);

- nije bilo saradnje i koordinacije između različitih državnih vlasti; nije došlo do prevoza podnositelja predstavke u bolnicu zbog dvije zakazane operacije, prvostepenom sudu nisu pružene odgovarajuće i blagovremene informacije o zdravstvenom stanju podnositelja predstavke, nije mu obezbijeđen pristup lekarima tokom posljednjih dana života i nije uzeto u obzir njegovo zdravlje pri automatskim produženjima njegovog pritvora (*Dzieciak protiv Poljske*, 2008, stav 101);
- HIV pozitivnom licu koje je imalo brojne ozbiljne bolesti nije pružena medicinska pomoć; odbijeno je prebacivanje tog lica u medicinsku ustanovu i odbijen je pregled njegovog zahtjeva za puštanjem na slobodu bez odlaganja kada se njegovo stanje ozbiljno pogoršalo, a lice je naknadno pušteno na slobodu sa zakašnjenjem tokom kojeg je preminulo usljed bolesti povezanim sa HIV-om (*Kats i drugi protiv Ukrajine*, 2008, stavovi 105–112);
- liječenje pruženo prvom podnositelju predstavke koji je imao tuberkulozu otpornu na više lijekova nije bilo dovoljno jer su dijagnoza i liječenje lijekovima druge linije zakasnili, a medicinsko osoblje nije bilo dovoljno stručno za liječenje njegove bolesti (*Makharadze i Sikharulidze protiv Gruzije*, 2011, stavovi 90–93).

63. Sud je usvojio sličan pristup u pogledu medicinske njege ranjivih lica pod starateljstvom države kada su domaće vlasti, uprkos tome što su znale za užasne uslove koji su kasnije doveli do smrti lica smještenih u domove za socijalnu zaštitu ili bolnice, ipak neopravdano dovele živote tih lica u opasnost (vidjeti posebno, *Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, stavovi 131. i 143–144, u kome se radilo o smrti mladog, HIV pozitivnog Roma sa mentalnim poremećajem zbog nedostatka odgovarajuće njege, uključujući medicinsku, u psihijatrijskoj bolnici, i nasuprot tome, *Dumpe protiv Latvije* (odl.), 2021, stavovi 56. i 57, u kome se radilo o tvrdnjama da je došlo do medicinskog nemara u okviru njege pružane sinu podnositelja predstavke koji je imao nekoliko ozbiljnih bolesti i bio smješten u državnu ustanovu socijalne zaštite).

5. Zaštita lica u kontekstu nezgoda

64. Sud je smatrao da pozitivne obaveze prema članu 2. nalažu državama da usvoje propise za zaštitu bezbjednosti ljudi na javnim mjestima i da osiguraju djelotvorno funkcionisanje tog regulatornog okvira (*Ciechońska protiv Poljske*, 2011, stav 69; *Banel protiv Litvanije*, 2013, stav 68).

65. U tom pogledu nije moguće isključiti da bi, u određenim okolnostima, postupci i propusti vlasti u kontekstu politika o osiguranju bezbjednosti na javnim mjestima mogli da dovedu do njihove odgovornosti u skladu sa materijalnim aspektom člana 2. Konvencije. Ipak, kada je država ugovornica usvojila opšti pravni okvir i zakone i propise prilagođene različitim kontekstima u pogledu javnih mjesta, kako bi zaštitila lica koja ih koriste, Sud nije mogao prihvatiti da bi pitanja poput greške u procjeni pojedinca ili nemarne koordinacije među profesionalcima, bilo da je riječ o javnom ili privatnom sektoru, bila dovoljna sami po sebi da dovedu do odgovornosti države ugovornice sa stanovišta njene pozitivne obaveze prema članu 2. Konvencije u pogledu zaštite života (*Marius Alexandru i Marinela Ștefan protiv Rumunije*, 2020, stav 100; *Smiljanić protiv Hrvatske*, 2021, stav 70).

66. Sud je dalje naglasio da pozitivnu obavezu ne treba tumačiti tako da nameće pretjeran teret vlastima, posebno imajući u vidu nepredvidivost ljudskog ponašanja i operativne odluke koje se moraju donositi u pogledu prioriteta i resursa (*Ciechońska protiv Poljske*, 2011, stav 64; *Marius Alexandru i Marinela Ștefan protiv Rumunije*, 2020, stav 100).

67. Pored toga, Sud je podsjetio da izbor sredstava za osiguranje pozitivnih obaveza prema članu 2. u principu spada u polje slobodne procjene države ugovornice. Postoje različiti načini za osiguranje prava po Konvenciji, a čak i ako država nije uspjela da primijeni jednu konkretnu mjeru prema domaćem

pravu, i dalje može ispuniti svoju pozitivnu obavezu na drugi način (*Ciechońska protiv Poljske*, 2011, stav 65; *Marius Alexandru i Marinela Ștefan protiv Rumunije*, 2020, stav 102).

68. Na kraju, pitanje da li je država uspjela da izvrši svoje regulatorne obaveze zahtijeva prije konkretnu nego apstraktnu procjenu navodnih nedostataka (*Marius Alexandru i Marinela Ștefan protiv Rumunije*, 2020, stav 103. i *Smiljanić protiv Hrvatske*, 2021, stav 72).

69. U kontekstu aktivnosti koje mogu predstavljati opasnost po ljudski život zbog toga što su po svojoj prirodi opasne, kao što su aktivnosti na gradilištima, države su u obavezi da preduzmu razumne mjere da osiguraju bezbjednost pojedinaca po potrebi, uključujući kroz propise usmjerene na posebne karakteristike aktivnosti (*Cevrioğlu protiv Turske*, 2016, stav 57, uz dalje reference). Konkretno, u odsustvu neophodnih bezbjednosnih mjera predostrožnosti, svako gradilište, posebno ono u stambenom kvartu, ima potencijal za nezgode koje ugrožavaju život, a koje mogu uticati ne samo na kvalifikovane građevinske radnike koji su upoznatiji sa mogućim opasnostima, već i na opštu javnost, uključujući ranjive grupe kao što su djeca, koje lako mogu postati predmet tih opasnosti (*Zinatullin protiv Rusije*, 2020, stav 28).

70. U predmetu koji se odnosio na tvrdnje o nedostacima u primjeni regulatornog okvira u oblasti bezbjednosti na putevima, Sud je naglasio da su pozitivne obaveze države u tom kontekstu prvenstveno podrazumijevale obavezu postojanja odgovarajućeg seta preventivnih mjera usmjerenih na osiguranje javne bezbjednosti i svođenje broja nezgoda na putu na najmanju moguću mjeru, a onda i na osiguranje djelotvornog funkcionisanja tih mjera u praksi (*Smiljanić protiv Hrvatske*, 2021, stav 69).

71. Sud je utvrdio da tužena Država nije izvršila svoju dužnost da zaštiti pravo na život u sljedećim slučajevima:

- *Kalender protiv Turske*, 2009, stav 49, koji se odnosio na pogibiju dva lica u željezničkoj nezgodi;
- *Banel protiv Litvanije*, 2013, stav 69, u okviru koga je sin podnositelja predstavke preminuo usljed povreda zadobijenih kada se dio balkona odlomio sa zgrade i pao na njega dok se igrao napolju;
- *Cevrioğlu protiv Turske*, 2016, stav 72, je slučaj u kome se radilo o smrti desetogodišnjeg sina podnositelja predstavke koji se udavio nakon što je pao u nepokrivenu rupu ispunjenu vodom na gradilištu; vidjeti i *Binnur Uzun i drugi protiv Turske*, 2017, stav 49, slučaj u kome je otac podnositelja predstavke upao u okno lifta u napuštenoj zgradi u izgradnji.
- *Smiljanić protiv Hrvatske*, 2021, stav 85, slučaj u kome je podnositelja predstavke u saobraćajnoj nezgodi ubio višestruki povratnik koji je vozio pod uticajem alkohola.

72. Nasuprot tome, Sud nije utvrdio da tužena Država nije zaštitila pravo na život u sljedećim slučajevima:

- *Cecilia Pereira Henriques i drugi protiv Luksemburga* (odl.), 2003, u kome je radnik poginuo u nezgodi na radu kada se na njega srušio zid zgrade koju su rušili;
- *Furdik protiv Slovačke* (odl.), 2008, koji se odnosio na hitnu operaciju spašavanja na planini;
- *Molie protiv Rumunije* (odl.), 2009, stav 47, koji se odnosio na nezgodu sa smrtnim ishodom u školskom sportskom objektu;
- *Cavit Tınarlıoğlu protiv Turske*, 2016, stav 107, koji se odnosio na povrede opasne po život koje je podnositelj predstavke koji je plivao u dijelu u kome je kupanje dozvoljeno, a koji nije bio ograđen zadobio kada ga je udario motorni čamac.
- *Marius Alexandru i Marinela Ștefan protiv Rumunije*, 2020, stav 109, koji se odnosio na saobraćajnu nezgodu izazvanu padom drveta na automobil podnositelja predstavke dok su se vozili državnom magistralom.

- *Soares Campos protiv Portugala*, 2020, stav 172, u kome se radilo o smrti sina podnositelja predstavke koga je odnijelo more dok je na plaži učestvovao u okupljanju povezanim sa studentskom tradicijom inicijacije u određenu grupu.
- *Vardosanidze protiv Gruzije*, 2020, stav 61, koji se odnosio na smrt sina podnositelja predstavke izazvanu trovanjem ugljen monoksidom nakon ponovnog povezivanja nepravilno instaliranog bojlera za vodu na gas, uprkos upozorenju gasne kompanije.

D. Vremenska ograničenja

1. Početak života

73. Za razliku od člana 4. *Američke konvencije o ljudskim pravima*, koji predviđa da pravo na život mora biti zaštićeno „uopšteno, od trenutka začeća“, u članu 2. Konvencije se ne navode vremenska ograničenja prava na život, a posebno se ne definišu „svi“ („*toute personne*“) čiji „život“ je zaštićen Konvencijom (*Vo protiv Francuske* [VV], 2004, stav 75).

74. Imajući u vidu odsustvo evropskog konsenzusa o naučnoj i pravnoj definiciji početka života, Sud je utvrdio da pitanje kada pravo na život počinje spada u polje slobodne procjene koju, po njegovom mišljenju, države treba da imaju u toj oblasti (*Vo protiv Francuske* [VV], 2004, stav 82).

75. U slučaju *Vo protiv Francuske* [VV], 2004, u kome je podnositeljici predstavke morao da bude urađen abortus iz zdravstvenih razloga usljed medicinskog nemara, Sud je smatrao da nije neophodno ispitati da li nagli prekid trudnoće podnositeljici predstavke spada u djelokrug primjene člana 2, s obzorom na to da, čak i pod pretpostavkom da je ta odredba primjenljiva, nije bilo propusta od strane tužene države u smislu ispunjenja zahtjeva koji se odnose na očuvanje života u oblasti javnog zdravstva (stav 85; za sličan pristup vidjeti i *Mehmet Şentürk i Bekir Şentürk protiv Turske*, 2013, stav 109).

76. U slučaju *Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2007, u kome se podnositeljica predstavke žalila da su britanski zakoni dozvolili njenom bivšem partneru da povuče svoj pristanak na čuvanje i upotrebu zajedničkih embriona, Sud je utvrdio da, po engleskom pravu, embrion nema nezavisna prava i da nije mogao da se pozove – ili da se u njegovo ime neko drugi pozove – na pravo na život prema članu 2. i da stoga embrioni o kojima je riječ nisu imali pravo na život u smislu člana 2. (stavovi 54–56).

2. Pitanja u pogledu kraja života

a. Eutanazija

77. Sud je smatrao da iz člana 2. ne može proisteći nikakvo pravo na smrt, bilo u rukama trećeg lica ili uz pomoć javne vlasti. Naveo je da je u svim slučajevima koje je razmatrao dosljedno naglašavana obaveza države da zaštiti život (*Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2002, stav 39. i *Mortier protiv Belgije*, 2022, stav 119). Ipak, Sud je dalje naveo da se pravo na život zagarantovano članom 2. ne može tumačiti tako da *per se* zabranjuje uslovnu dekriminalizaciju eutanazije. Ipak, kako bi bila u skladu sa članom 2, takva dekriminalizacija morala je biti praćena odgovarajućim i dovoljnim mjerama zaštite kako bi se spriječila zloupotreba i tako osiguralo poštovanje prava na život (*Mortier protiv Belgije*, 2022, stavovi 138–139).

78. U slučaju *Mortier protiv Belgije* čin eutanazije izvršen je nad majkom podnositelja predstavke koja je preko četrdeset godina patila od hronične depresije. Razmatrajući da li je država ispunila svoju pozitivnu obavezu da zaštiti njen život, Sud je uzeo u obzir sljedeće elemente: da li je postojao zakonodavni okvir za postupke prije eutanazije koji je ispunio zahtjeve člana 2; da li je postupano u skladu sa posebnim okolnostima slučaja; kao i da li je mehanizam preispitivanja nakon eutanazije obezbijedio sve zaštitne mjere prema članu 2. (stav 141). Sud je naglasio da je, s obzirom na složenost

ove oblasti i nepostojanje evropskog konsenzusa, državama moralo biti omogućeno polje slobodne procjene, koje nije ograničeno (stav 143). Na osnovu činjenica slučaja Sud je utvrdio da nema povrede člana 2. u pogledu zakonodavnog okvira koji uređuje postupak prije eutanazije (stavovi 155–156) kao i da je dati čin izvršen u skladu sa tim postupkom (stav 165). Ipak, utvrdio je povredu u pogledu mehanizma preispitivanja nakon eutanazije, s obzirom na dužinu krivične istrage i to što specijalizovana komisija koja je slučaj razmatrala nije bila nezavisna (stav 184).

b. Prekid postupaka za održavanje života

79. U slučaju *Lambert i drugi protiv Francuske* [VV], 2015, u kome se radilo o odluci vlasti da se prekinu ishrana i hidratacija kojima je život pacijenta u stanju potpune zavisnosti vještački održavan, Sud je napomenuo da među državama članicama Vijeća Evrope ne postoji konsenzus u prilog dozvoli za prekid postupaka za vještačko održavanje života, iako se čini da ga većina država dozvoljava. U tom smislu, Sud je naveo da iako se detaljni aranžmani koji regulišu prekid postupaka razlikuju od zemlje do zemlje, ipak postoji konsenzus o izuzetnoj važnosti želja pacijenta u procesu donošenja odluka, na koji god način te želje bile izražene. Stoga je smatrao da u oblasti koja se odnosi na kraj života, kao i u oblasti koja se odnosi na njegov početak, države moraju imati polje slobodne procjene, ne samo u smislu toga da li da dozvole prekid postupaka za vještačko održavanje života ili ne i detaljnih aranžmana koji regulišu takav prekid, već i u pogledu načina postizanja ravnoteže između zaštite prava pacijenata na život i zaštite njihovog prava na poštovanje privatnog života i njihove lične autonomije. U svakom slučaju, Sud je naglasio da to polje slobodne procjene nije neograničeno i da on zadržava nadležnost da preispita da li je država ispunila svoje obaveze prema članu 2. (stavovi 147–148).

80. Baveći se pitanjem primjene ili prekida primjene medicinske njege, Sud uzima u obzir sljedeće elemente: postojanje regulatornog okvira u domaćem pravu i praksi kompatibilnog sa zahtjevima člana 2; da li su uzete u obzir prethodno izražene želje podnosioca predstavke i želje njegovih bližnjih, kao i mišljenja ostalog medicinskog osoblja i mogućnost pristupa sudovima u slučaju nedoumica o tome koju odluku je najbolje donijeti u interesu pacijenta (*Gard i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2017, stav 83. i *Parfitt protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2021, stav 37).

III. Zabrana namjernog lišenja života

A. Smrtna kazna

Član 2. stav 1. Konvencije

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. Niko ne može biti namjerno lišen života, osim kod izvršenja smrtne kazne po presudi suda kojom je proglašen krivim za zločin za koji je ova kazna predviđena zakonom.”

Ključne riječi baze podataka HUDOC

Protjerivanje (2) – Ekstradicija (2)

Život (2-1) – Smrtna kazna (2-1): Propisan zakonom (2-1); Dostupnost (2-1); Predvidivost (2-1); Zaštitni mehanizmi protiv zloupotreba (2-1); Nadležni sud (2-1)

1. Tumačenje člana 2. stav 1. Konvencije u svjetlu Protokola br. 6 i 13 Konvencije

81. U periodu izrade Konvencije nije se smatralo da smrtna kazna krši međunarodne standarde. Stoga je u pravo na život uključen izuzetak, tako da član 2. stav 1. predviđa da „niko ne smije biti namjerno lišen života, osim prilikom izvršenja osude suda kojom je osuđen za krivično djelo za koje je ova kazna predviđena zakonom”. Ipak, nakon toga je došlo do potpunog *de facto* i *de jure* ukidanja smrtne kazne u državama članicama Vijeća Evrope (*Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010, stav 116).

82. *Protokol br. 6 uz Konvenciju*, kojim je ukinuta smrtna kazna osim u pogledu „djela počinjenih u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti” otvoren je za potpisivanje 28. aprila 1983. godine, a stupio je na snagu 1. marta 1985. Sve države članice Vijeća Evrope do sada su potpisale Protokol br. 6 i sve, osim Rusije, su ga ratifikovale (*Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010, stav 116). *Protokol br. 13*, kojim se ukida smrtna kazna u svim okolnostima otvoren je za potpisivanje 3. maja 2002. godine, a stupio je na snagu 1. jula 2003. Godine 2010. su sve osim dvije države članice Vijeća Evrope (Azerbejdžan i Rusija) potpisale taj protokol i sve osim tri države koje su ga potpisale, taj protokol su i ratifikovale (*ibid.*, stav 117).¹

83. Sud je smatrao da su prethodno navedene brojke, zajedno s dosljednom praksom država u pogledu poštovanja moratorijuma na izvršenje smrtne kazne, snažni pokazatelji da je član 2. izmijenjen tako da zabranjuje smrtnu kaznu u svim okolnostima (*Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2010, stav 120).

2. Odgovornost države prema članu 2. u slučajevima ekstradicije i protjerivanja

84. Član 2. Konvencije zabranjuje ekstradiciju ili deportovanje pojedinca u drugu državu kada postoje ozbiljni razlozi za vjerovanje da bi on ili ona tamo bili izloženi stvarnom riziku da im bude izrečena ili

1. Napominjemo da je Ruska Federacija prestala da bude članica Vijeća Evrope 16. marta 2022. godine i prestala je da bude stranka Konvencije 16. septembra 2022. Na dan posljednjeg ažuriranja ovog Vodiča, broj potpisa i ratifikacija za Protokol br. 6 i dalje je tačan. Što se tiče Protokola br. 13, njega su potpisale sve države članice Vijeća Evrope, a ratifikovale sve osim jedne (Azerbejdžan).

nad njima izvršena smrtna kazna (*Al Nashiri protiv Poljske*, 2014, stav 577; *F.G. protiv Švedske* [VV], 2016, stav 110; *Al-Hawsawi protiv Litvanije*, 2024, stav 258).

85. Detaljnije informacije mogu se pronaći u *Vodiču kroz sudsku praksu o imigraciji*.

B. Upotreba smrtonosne sile od strane agenata države

Član 2. Konvencije

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. ...

2. Lišenje života nije u suprotnosti sa ovim članom ako proizilazi iz upotrebe sile koja je apsolutno neophodna:

- (a) u odbrani svakog pojedinca od nezakonitog nasilja;
- (b) prilikom zakonitog lišenja slobode ili sprječavanja bjekstva osobe koja je zakonito lišena slobode;
- (c) u akciji preduzetoj, u skladu sa zakonom, radi gušenja nemira ili pobune.”

Ključne riječi baze podataka HUDOC

Život (2-1) – Upotreba sile (2-2) – Apsolutno neophodno (2-2): Odbrana od nezakonitog nasilja (2-2); Izvršiti zakonito hapšenje (2-2); Sprječiti bjekstvo (2-2); Suzbiti nered ili pobunu (2-2)

1. Ocjena dokaza

86. Kao gospodar sopstvenog postupka i sopstvenih pravila, Sud ima potpunu slobodu da ocjenjuje ne samo prihvatljivost i relevantnost, već i dokaznu vrijednost svakog pojedinačnog dokaza. Ni prema Konvenciji ni prema opštim načelima koja se odnose na međunarodne tribunale, Sud nije obavezan strogim pravilima u pogledu dokaza i ne postoje procesne prepreke za prihvatljivost dokaza u postupcima u kojima odlučuje (*Carter protiv Rusije*, 2021, stav 97).

87. Ipak, Sud mora biti oprezan u preuzimanju uloge prvostepenog suda za utvrđivanje činjenica kada to nije neizbježno zbog okolnosti određenog slučaja (*McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2000). Uopšte uzev, kada su se već vodili domaći postupci, nije zadatak Suda da zamijeni vlastitu ocjenu činjenica ocjenom domaćih sudova, te je na domaćim sudovima da ustanove činjenice na osnovu dokaza koji su im predloženi (među brojnim drugim slučajevima vidjeti *Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1992, stav 34; *Klaas protiv Nemačke*, 1993, stav 29). Iako Sud nije obavezan nalazima domaćih sudova i ostaje slobodan da sam vrši ocjenu u svjetlu kompletnog materijala koji mu je predložen, u redovnim okolnostima potrebni su ubjedljivi elementi koji bi ga naveli da odstupi od činjeničnih nalaza do kojih su došli domaći sudovi (*Avşar protiv Turske*, 2001, stav 283; *Barbu Anghelescu protiv Rumunije*, 2004, stav 52). U tom smislu, Sud je naglasio da njegovo oslanjanje na dokaze dobijene na osnovu domaćih istraga i činjenica ustanovljenih u domaćim postupcima zavisi od kvaliteta domaćeg istražnog procesa i temeljitosti i dosljednosti datog postupka (*Carter protiv Rusije*, 2021, stav 98).

a. Standard dokazivanja

88. Sud je utvrdio određen broj načela u pogledu predstavljanja u kojima se suočava sa zadatkom ustanovljavanja činjenica o događajima o kojima se strane ne slažu: činjenični nalazi treba da se zasnivaju na standardu dokaza „van razumne sumnje”; takav dokaz se može izvesti iz istovremenog postojanja dovoljno snažnih, jasnih i saglasnih zaključaka ili sličnih neosporenih činjeničnih pretpostavki. U tom kontekstu, može se uzeti u obzir i postupanje strana pri pribavljanju dokaza (*Taniş*

i drugi protiv Turske, 2005, stav 160; *Tagayeva i drugi protiv Rusije*, 2017, stav 586. i *Kukhalashvili i drugi protiv Gruzije*, 2020, stav 148).

b. Teret dokazivanja

89. Nivo ubijedenosti koji je neophodan da bi se došlo do određenog zaključka, a u tom smislu i raspodjela tereta dokazivanja, tijesno su povezani sa specifičnostima činjeničnog stanja, prirodom tvrdnji koje se iznose i pravom u okviru Konvencije o kojem je riječ (*Tagayeva i drugi protiv Rusije*, 2017, stav 586).

90. Kada su događaji o kojima je riječ u cijelosti ili velikim dijelom u isključivoj sferi znanja vlasti, kao u slučaju osoba pod njihovom kontrolom u pritvoru, nastaju snažne činjenične pretpostavke u pogledu povreda i smrti nastalih tokom takvog pritvora. Tada se može smatrati da je teret dokazivanja na vlastima koje moraju dati zadovoljavajuće i uvjerljivo objašnjenje (*Salman protiv Turske* [VV], 2000, stav 100).

91. Ovo načelo također se primjenjuje u slučajevima u kojima je, iako nije dokazano da su vlasti pritvorile neko lice, moguće ustanoviti da su to lice zvanično pozvali vojska ili policija, da je ušlo na mjesto pod njihovom kontrolom i da od tada nije viđeno. U takvim, teret je na Vladi da pruži uvjerljivo objašnjenje o tome šta se desilo u tim prostorijama i da pokaže da dato lice nisu zadržale vlasti, već da je prostorije napustilo a da nije naknadno lišeno slobode (*Taniş i drugi protiv Turske*, 2005, stav 160).

92. Slično tome, u slučajevima koji se odnose na oružane sukobe, Sud je dalje proširio to načelo na situacije u kojima su pojedinci pronađeni ranjeni ili mrtvi ili su nestali u dijelovima zemlje pod isključivom kontrolom vlasti i kada su postojali *prima facie* dokazi da bi agenti države mogli biti uključeni (*Akkum i drugi protiv Turske*, 2005, stav 211; *Aslakhanova i drugi protiv Rusije*, 2012, stav 97. uz dalje reference).

93. Na primjer, u nizu slučajeva koji su se odnosili na tvrdnje o nestancima u Sjevernom Kavkazu u Rusiji, Sud je smatrao da je dovoljno da podnositelji predstavke iznesu *prima facie* slučaj otmice od strane agenata države, čime bi lice potpalo pod kontrolu vlasti, a onda bi na Vladi bilo da ispuni teret dokazivanja, bilo kroz objelodanjivanje dokumenata u njenom isključivom posjedu ili kroz pružanje zadovoljavajućeg i ubjedljivog objašnjenja kako su se dati događaji dogodili. Ukoliko Vlada ne bi ispunila svoj teret dokazivanja, to bi predstavljalo kršenje člana 2. Konvencije u njegovom materijalnom aspektu. U suprotnom, ukoliko podnositelji predstavke ne bi uspjeli da iznesu *prima facie* slučaj, teret dokazivanja ne bi mogao da bude obrnut (*Estemirova protiv Rusije*, 2021, stav 63).

94. Zapravo, Sud je naglasio da je u svim slučajevima kada Sud ne može da ustanovi tačne okolnosti slučaja iz razloga koji se objektivno mogu pripisati državnih vlasti, tužena Država u obavezi da na zadovoljavajući i ubjedljiv način objasni slijed događaja i da predstavi čvrste dokaze koji mogu da opovrgnu tvrdnje podnositelja predstavke (*Mansuroğlu protiv Turske*, 2008, stav 80. i *Carter protiv Rusije*, 2021, stav 152; vidjeti, na primjer, *Bagirova protiv Azerbejdžana*, 2024, stavovi 66–69). Sud je također naveo poteškoće podnositelja predstavke da pribave neophodne dokaze u prilog tvrdnjama u slučajevima u kojima je tužena Država posjedovala relevantnu dokumentaciju, a nije je podnijela. Ukoliko vlasti tada ne objelodane krucijalne dokumente kako bi Sudu omogućile da ustanovi činjenice ili na drugi način pruže zadovoljavajuće ili ubjedljivo objašnjenje mogu se izvući solidni zaključci (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, stav 184). Oslanjanje Suda na dokaze dobijene na osnovu domaćih istraga i činjenica ustanovljenih u domaćim postupcima u velikoj mjeri zavisit će od kvaliteta domaćeg istražnog procesa, njegove temeljitosti i dosljednosti (*Tagayeva i drugi protiv Rusije*, 2017, stav 586. i *Lapshin protiv Azerbejdžana*, 2021, stav 95).

95. Na kraju, kada se pred domaćim sudovima vode krivični postupci u pogledu istih tih tvrdnji, neophodno je imati u vidu da se odgovornost prema krivičnom pravu razlikuje od odgovornosti prema međunarodnom pravu u smislu Konvencije. Nadležnost Suda je ograničena na ovo drugo. Odgovornost prema Konvenciji zasniva se na njenim odredbama koje treba tumačiti i primjenjivati na osnovu ciljeva

Konvencije i u svjetlu relevantnih načela međunarodnog prava. Prema Konvenciji, odgovornost države koja proističe iz postupaka njenih organa, predstavnika i službenika, ne treba miješati sa domaćim pravnim pitanjima individualne krivične odgovornosti koja se razmatra pred domaćim krivičnim sudovima. Sud nije zainteresovan da dođe do bilo kakvih nalaza u pogledu krivice ili nevinosti u tom smislu (*Tanli protiv Turske*, 2001, stav 111; *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 182).

2. Zaštita lica od smrtonosne upotrebe sile od strane agenata države

a. Pravni okvir

96. U kontekstu upotrebe sile od strane agenata države, primarna dužnost države da obezbijedi pravo na život posebno podrazumijeva uspostavljanje odgovarajućeg pravnog i administrativnog okvira koji definiše ograničene okolnosti u kojima službenici organa za sprovođenje zakona mogu da upotrebe silu i vatreno oružje, u svjetlu relevantnih međunarodnih standarda (*Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 209; *Makaratzis protiv Grčke* [VV], 2004, stavovi 57–59).

97. U skladu sa načelom stroge proporcionalnosti svojstvenim članu 2, nacionalni pravni okvir mora dozvoliti upotrebu vatrenog oružja u zavisnosti od pažljive procjene situacije (*Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 209) a posebno i u zavisnosti od evaluacije prirode krivičnog djela koje je dato lice počinilo i od prijetnje koju to lice predstavlja (*Nachova i drugi protiv Bugarske* [VV], 2005, stav 96). Pored toga, domaće pravo koje uređuje postupke policije mora da obezbijedi sistem odgovarajućih i djelotvornih mjera zaštite od proizvoljnosti i zloupotrebe sile, pa čak i protiv nezgode koja je mogla biti izbjegnuta (*Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 209; *Makaratzis protiv Grčke* [VV], 2004, stav 58).

98. Praveći razliku između „rutinskih policijskih operacija” i situacija opsežnih antiterorističkih operacija, Sud je utvrdio da u ovom drugom slučaju, često u situacijama akutne krize koja zahtijeva „posebno prilagođene” odgovore, države treba da budu u mogućnosti da se oslone na rješenja koja bi bila prikladna za okolnosti. U tom smislu, također je naglasio da, u zakonitoj bezbjednosnoj operaciji prvenstveno usmjerenoj na zaštitu života ljudi koji se nađu u opasnosti od nezakonitog nasilja trećih lica, upotreba smrtonosne sile regulisana je strogim pravilima „apsolutne neophodnosti” u značenju člana 2. Konvencije. Stoga je od primarne važnosti da se domaći propisi rukovode istim načelom i da sadrže jasne naznake u tom smislu, uključujući obaveze da se smanji rizik od nepotrebne štete i isključi upotreba oružja i municije koji izazivaju neopravdane posljedice (*Tagayeva i drugi protiv Rusije*, 2017, stav 595).

b. Obuka i detaljna provjera agenata države

99. Sud je naglasio da službenici organa za sprovođenje zakona moraju biti obučeni za procjenu apsolutne neophodnosti upotrebe vatrenog oružja, ne samo na osnovu slova relevantnih propisa, već i uzimajući u obzir prevashodnost poštovanja ljudskog života kao osnovne vrijednosti (*Nachova i drugi protiv Bugarske* [VV], 2005, stav 97; *Kakoulli protiv Turske*, 2005, stav 110).

100. Na primjer, u slučajevima koji se odnose na upotrebu sile za suzbijanje nereda ili pobune, ocjena Suda obuhvata ispitivanje da li su snage bezbjednosti bile pravilno opremljene (*Güleç protiv Turske*, 1998, stav 71; *Şimşek i drugi protiv Turske*, 2005, stav 117); da li su dobile djelotvornu obuku u cilju poštovanja međunarodnih standarda za ljudska prava i policijskih postupaka i da li su dobili jasna i precizna uputstva o načinu i okolnostima u kojima se koristi vatreno oružje (*ibid.*, stav 109). Sud je posebno naglasio da bi prije otvaranja vatre, kad god je to moguće, trebalo ispaliti hice upozorenja (*Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 177).

101. Pored toga, od država se očekuje da postave visoke profesionalne standarde u svojim sistemima za sprovođenje zakona i da osiguraju da službenici organa za sprovođenje zakona ispunjavaju potrebne kriterije. Prilikom opremanja policijskih snaga vatrenim oružjem neophodno je ne samo pružiti

neophodnu tehničku obuku, već i posebno pažljivo izvršiti izbor službenih lica/agenata kojima je dozvoljeno da nose takvo vatreno oružje (*Sašo Gorgiev protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2012, stav 51).

c. Pojašnjenja kroz primjere

102. Primjenjujući ta načela, Sud je, na primjer, definisao pravni okvir Bugarske kao manjkav, jer taj okvir dozvoljava policiji da puca na svakog člana oružanih snaga u bjekstvu koji se ne preda odmah nakon verbalnog upozorenja i ispaljivanja hica upozorenja u vazduh. Nije bilo jasnih zaštitnih mehanizama za sprječavanje proizvoljno lišenje života (*Nachova i drugi protiv Bugarske* [VV], 2005, stavovi 99–102).

103. Slično tome, Sud je također utvrdio manjkavosti u pravnom okviru Turske koji je usvojen 1934, a u kome se navode brojne situacije u kojima bi policajac mogao da upotrebi vatreno oružje, a da ne bude odgovoran za posljedice (*Erdoğan i drugi protiv Turske*, 2006, stavovi 77–79). S druge strane, u jednom drugom slučaju, utvrdio je da je propis u kome se navodi iscrpni spisak situacija u kojima žandarmi mogu da koriste vatreno oružje bio kompatibilan sa Konvencijom. U tom propisu navedeno je da upotrebu vatrenog oružja treba predvidjeti samo kao posljednje sredstvo i da su prije istog neophodni hici upozorenja, prije ispaljivanja hitaca u noge ili neselektivno (*Bakan protiv Turske*, 2007, stav 51).

104. U slučaju *Makaratzis protiv Grčke* [VV], 2004, u kome je bilo riječi o haotičnoj policijskoj potjeri u kojoj je podnositelj predstavke koji je ignorisao crveno svjetlo ozbiljno ranjen hicima iz pištolja, Sud je utvrdio da domaće pravo Grčke ne pruža službenicima organa za sprovođenje zakona jasne smjernice i kriterije koji regulišu upotrebu sile u mirnodopskim vremenima. Također je utvrdio da je, u odsustvu pravilne obuke i instrukcija, bilo neizbježno da policajci koji su jurili i na kraju izvršili hapšenje podnositelja predstavke imaju veću autonomiju u postupanju i da su mogli da preduzmu nepromišljene inicijative (stav 70).

105. U slučaju *Alkhatib i drugi protiv Grčke*, 2024, član porodice podnositelja predstavke koji je putovao čamcem sa drugim migrantima kako bi ilegalno ušao u Grčku, zadobio je ozbiljnu prostrelnu ranu nakon hitaca koje je ispalila obalska straža. Sud je utvrdio da tužena Država nije imala odgovarajući pravni i administrativni okvir koji reguliše upotrebu potencijalno smrtonosne sile u operacijama pomorskog nadzora, s obzirom na nepouzdanost važećeg pravnog okvira u takvim okolnostima (stavovi 130–132).

106. Sud je smatrao da vlasti nisu detaljno provjerile policajca prije nego što su mu izdale vatreno oružje u slučaju *Gorovenky i Bugara protiv Ukrajine*, 2012, stav 39, u kome je policajac van dužnosti, koji je učestvovao u svađi, otvorio vatru svojim službenim pištoljem i ubio rođake podnositelja predstavke. Vidjeti i *Sašo Gorgiev protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2012, stav 52.

3. Dozvoljeni izuzeci za upotrebu sile

107. Izuzeci navedeni u stavu 2. ukazuju na to da se član 2. proteže na namjerno ubistvo, iako se ne bavi isključivo njime. Tekst člana 2. pročitao kao cjelina, pokazuje da se u stavu 2. ne definišu slučajevi kada je dozvoljeno ubiti pojedinca, već se opisuju situacije kada je dozvoljeno „upotrijebiti silu” čiji nenamjeran ishod može biti lišenje života. Ipak, upotreba sile ne smije biti veća od „apsolutno neophodne” kako bi se postigao jedan od ciljeva navedenih u podstavovima (a), (b) ili (c) (*McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 148; *Yüksel Erdoğan i drugi protiv Turske*, 2007, stav 86; *Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], 2007, stav 286; *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 17).

a. Standard kontrole koji treba primijeniti

108. Po pravilu, upotreba termina „apsolutno neophodno” u članu 2. stav 2. pokazuje da je potrebno primijeniti stroži i uvjerljiviji test neophodnosti od onog koji se obično primjenjuje kada se utvrđuje da li je postupak države „neophodan u demokratskom društvu” prema stavu 2. članova Konvencije od 8. do 11. Upotreba sile mora biti strogo srazmjerna ostvarivanju ciljeva navedenih u podstavovima 2 (a), (b) i (c) (*McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 149).

109. U tom smislu, Sud je naglasio da je u potpunosti svjestan poteškoća sa kojima se moderne države suočavaju u borbi protiv terorizma i opasnostima retrospektivne analize. Zbog toga je naglasio potrebu da se napravi razlika između političkih izbora koji se prave u borbi protiv terorizma, koji po svojoj prirodi ostaju izvan takvog nadzora, i drugih, operativnijih aspekata postupaka vlasti a koji direktno utiču na zaštićena prava. Stoga se test apsolutne neophodnosti formulisan u članu 2. mora primjenjivati uz različite stepene detaljnog ispitivanja, u zavisnosti od toga da li su i u kojoj mjeri vlasti kontrolisale situaciju i drugih relevantnih ograničenja svojstvenih za operativno donošenje odluka u ovoj osjetljivoj oblasti (*Tagayeva i drugi protiv Rusije*, 2017, stav 481).

110. U specifičnom kontekstu operacija za spasavanje talaca Sud smatra da je normalno da planiranje i izvođenje operacije spasavanja podliježu detaljnijoj kontroli. Pri tome je Sud uzeo u obzir sljedeće faktore: (i) da li je operacija bila spontana ili su vlasti mogle da razmotre situaciju i izvrše konkretne pripreme; (ii) da li su vlasti bile u poziciji da se oslone na neki opšte pripremljeni plan reagovanja u hitnim situacijama koji nije povezan sa tom određenom krizom; (iii) da je stepen kontrole nad situacijom veći van zgrade gdje se odvija većina aktivnosti spasavanja; i (iv) što je predviđivija opasnost, to je veća i obaveza da se pruži zaštita od nje (*Tagayeva i drugi protiv Rusije*, 2017, stav 563).

b. Opšti pristup

111. U skladu sa značajem ove odredbe u demokratskom društvu, prilikom vršenja procjene, Sud mora pažljivo ispitati lišenja života, posebno pri namjernoj upotrebi smrtonosne sile, uzimajući u obzir ne samo postupke državnih agenata koji tu silu primjenjuju, već i sve prateće okolnosti, uključujući pitanja kao što su planiranje i kontrola postupaka koji se razmatraju (*McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 150; *Ergi protiv Turske*, 1998, stav 79).

112. Podrazumijeva se da je neophodna ravnoteža između cilja kome se teži i sredstava upotrijebljenih za postizanje istog (*Güleç protiv Turske*, 1998, stav 71).

113. Na primjer, Sud je naglasio da je legitimni cilj izvršenja zakonitog hapšenja može opravdati dovođenje ljudskog života u opasnost samo u okolnostima apsolutne neophodnosti. Stoga u principu ne može postojati takva neophodnost kada je poznato da lice koje treba uhapsiti ne predstavlja prijetnju po život ili tijelo i da nije osumnjičeno za izvršenje nasilnog krivičnog djela, čak i kada se, zbog toga što smrtonosna sila nije upotrijebljena, može propustiti mogućnost hapšenja datog pojedinca (*Nachova i drugi protiv Bugarske* [VV], 2005, stav 95; *Kakoulli protiv Turske*, 2005, stav 108).

114. Slično tome, u kontekstu granične kontrole, Sud je naglasio da u principu države mogu uspostaviti mjere na svojim granicama kojima se sprječava neovlašćeni ulazak na teritoriju kao i upotrijebiti silu neophodnu za sprječavanje nezakonitog ulaska na teritoriju, potreba za kontrolom granica ne može da opravda primjenu praksi koje nisu kompatibilne sa Konvencijom ili njenim protokolima (*Bişar Ayhan protiv Turske*, 2021, stav 65).

i. Postupci agenata države

115. Upotreba sile od strane agenata države kako bi se ostvario jedan od ciljeva navedenih u stavu 2. člana 2. Konvencije može biti opravdana prema ovoj odredbi kada se zasniva na iskrenom uvjerenju koje se, iz dobrih razloga, smatra validnim u tom trenutku, ali se kasnije ispostavi kao pogrešno. Suprotno mišljenje bi značilo nametanje nerealnog tereta državi i zaposlenima u njenim organima za sprovođenje zakona u obavljanju njihove dužnosti, i možda bi ugrozilo njihove živote i živote drugih

(*McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 1995, stav 200; *Andronicou i Constantinou protiv Kipra*, 1997, stav 192; *Bubbins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2005, stav 138; *Huohvanainen protiv Finske*, 2007, stav 96).

116. Sud je dodao i da, posmatrano odvojeno od događaja o kojima je riječ, ne može da zamijeni svoju procjenu situacije sa procjenom službenika koji je trebalo da reaguje na licu mjesta kako bi spriječio ono što je iskreno vidio kao opasnost za svoj život ili živote drugih lica (*Bubbins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2005, stav 139; *Huohvanainen protiv Finske*, 2007, stav 97).

117. Prilikom preispitivanja postupaka agenata države, glavno pitanje kojim se treba pozabaviti jeste da li je data osoba imala iskreno i stvarno uvjerenje da je upotreba sile neophodna. Pri rješavanju tog pitanja Sud će morati da razmotri da li je uvjerenje subjektivno razumno, imajući u potpunosti u vidu okolnosti koje su postojale u relevantno vreme. Ako vjerovanje nije bilo subjektivno razumno (tj. nije bilo zasnovano na subjektivno dobrim razlozima) vrlo je vjerovatno da će Sud teško prihvatiti da je bilo iskreno i stvarno (vidjeti *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 248, iako u kontekstu procesnih obaveza).

ii. Planiranje i kontrola operacije

118. Pri utvrđivanju da li je upotrijebljena sila u skladu sa članom 2. stoga može biti važno da li je operacija organa za sprovođenje zakona bila planirana i kontrolisana u cilju svođenja eventualnog pribjegavanja smrtonosnoj sili ili slučajnog gubitka života na najmanju moguću mjeru (*Bubbins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2005, stav 136; *Huohvanainen protiv Finske*, 2007, stav 94).

119. Kada procjenjuje fazu planiranja i kontrole operacije sa stanovišta člana 2. Konvencije, Sud mora posebno razmotriti kontekst u kome je došlo do incidenta, kao i način na koji se situacija razvijala (*Andronicou i Constantinou protiv Kipra*, 1997, stav 182; *Yüksel Erdoğan i drugi protiv Turske*, 2007, stav 86).

120. Treba jedino da se bavi procjenom da li su u datim okolnostima planiranje i kontrola operacije pokazali da su vlasti preduzele odgovarajuće mjere kako bi osigurale svođenje svakog rizika po njegov život na najmanju moguću mjeru i da nisu nemarno sproveli akciju koju su izabrali (*Bubbins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2005, stav 141).

iii. Pojašnjenja kroz primjere

121. Sud nije utvrdio da je upotreba sile strogo srazmjerna ili apsolutno neophodna pri ispunjenju jednog od ciljeva navedenih u stavu 2. člana 2. Konvencije u sljedećim slučajevima:

- *Güleç protiv Turske*, 1998, stav 71, u kome je sin podnositelja predstavke ubijen tokom demonstracija u kojima su snage bezbjednosti – suočene sa činovima nasilja – a pošto nisu imale palice, štitove, vodeni top, gumene metke ili suzavac – upotrijebile mašinke; vidjeti i *Evrin Öktem protiv Turske*, 2008, u kome je maloljetnik ranjen zalutalim metkom ispaljenim iz pištolja policajca tokom operacije razbijanja demonstracija; vidjeti i *Fraisie i drugi protiv Francuske*, 2025, stav 135. u kome je rođak podnositelja predstavke preminuo usljed eksplozije šok bombe koju je bacio žandarm tokom nasilnih sukoba između demonstranata i mobilnih snaga žandarmerije.
- *Kakoulli protiv Turske*, 2005, stav 121, u kome su turski vojnici ubili nenaoružanog Kipranina grčkog porijekla koji je ušao u tampon zonu između sjevernog i južnog Kipra;
- *Wasilewska i Kałucka protiv Poljske*, 2010, stav 57, u kome je osumnjičeni upucan iz varenog oružja tokom policijske operacije;

- *Trévalec protiv Belgije*, 2011, stav 87, u kome je u novinara iz vatrenog oružja pucala policijska jedinica za specijalne operacije koja nije bila obaviještena da je njegovo prisustvo u policijskoj operaciji odobreno;
- *Nachova i drugi protiv Bugarske* [VV], 2005, stav 109, u kome je tokom pokušaja hapšenja vojna policija ubila dva nenaoružana Roma u bjekstvu;
- *Tagayeva i drugi protiv Rusije*, 2017, stav 611, u kome je određeni broj talaca ubijen tokom operacije spasavanja u situaciji u kojoj su teroristi oteli veliki broj talaca u školi u Beslanu u Sjevernoj Osetiji; za razliku od toga, vidjeti, *Finogenov i drugi protiv Rusije*, 2011, stavovi 226. i 236, u kome je određeni broj talaca ubijen tokom operacije spasavanja u situaciji u kojoj su teroristi oteli taoce u pozorištu u Moskvi;
- *Kukhalashvili i drugi protiv Gruzije*, 2020, stav 157, u kome su pripadnici policije upotrijebili neselektivnu i prekomjernu silu tokom operacije suzbijanja pobune u zatvoru;
- *Yukhymovych protiv Ukrajine*, 2020, stav 86, u kome je sin podnositelja predstavke ubijen tokom policijske operacije organizovane tokom krivične istrage iznude;
- *Pârvu protiv Rumunije*, 2022, stav 87, u kome je tokom planirane operacije hapšenja policajac pucao u glavu mužu podnositeljice predstavke koji je pogrešno identifikovan kao opasan bjegunac.
- *Alkhatib i drugi protiv Grčke*, 2024, stav 155, u kome je rođaka podnositelja predstavke, koji je putovao čamcem kako bi ilegalno ušao u Grčku, iz vatrenog oružja upucala obalska straža.

122. Nasuprot tome, Sud je utvrdio da je upotreba sile strogo srazmjerna pri ispunjenju jednog od ciljeva navedenih u stavu 2. člana 2. Konvencije u sljedećim slučajevima:

- *Bubbins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2005, stav 141, u kome su policajci upucali brata podnositelja predstavke u njegovom stanu nakon opsade koja je trajala dva sata; vidjeti i *Huohvanainen protiv Finske*, 2007, stav 107;
- *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 194, u kome se radilo o pucnjavi u kojoj je pripadnik snaga bezbjednosti ubio demonstranta na samitu G8;
- *Perk i drugi protiv Turske*, 2006, stav 73, u kome se radilo o ubistvu rođaka podnositelja predstavke tokom policijske operacije usmjerene protiv radikalnog naoružanog pokreta (vidjeti i *Yüksel Erdoğan i drugi protiv Turske*, 2007, stav 100, u kome se radilo o ubistvu rođaka podnositelja predstavke tokom oružanog sukoba sa policajcima);
- *Mendy protiv Francuske* (odl.), 2018, stavovi 31–33, u kome je policajac tokom hapšenja ubio mentalno poremećeno lice koje je prijetilo da će nožem ubiti jednog čovjeka.
- *Ghaoui protiv Francuske*, 2025, stavovi 114–115, u kome je podnositelj predstavke ostao paraplegičar nakon hica koji je u njegov auto ispalio policajac dok se podnositelj predstavke odvozio autom kako bi izbjegao ispitivanje.

C. Posebni konteksti

Član 2. Konvencije

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. ...

2. Lišenje života nije u suprotnosti sa ovim članom ako proizilazi iz upotrebe sile koja je apsolutno neophodna:

- (a) u odbrani svakog pojedinca od nezakonitog nasilja;
- (b) prilikom zakonitog lišenja slobode ili sprječavanja bjekstva osobe koja je zakonito lišena slobode;
- (c) u akciji preduzetoj, u skladu sa zakonom, radi gušenja nemira ili pobune.”

Ključne riječi baze podataka HUDOC

Pozitivne obaveze(2) – Život (2-1)

Upotreba sile (2-2) – Apsolutno neophodno (2-2): Odbrana od nezakonitog nasilja (2-2); Izvršiti zakonito hapšenje (2-2); Spriječiti bjekstvo (2-2); Suzbiti nered ili pobunu (2-2)

1. Smrt ubrzana upotrebom posebnih tehnika hapšenja

123. U određenom broju slučajeva kada je smrt ubrzana upotrebom posebnih tehnika hapšenja koje nisu same po sebi bile smrtonosne, Sud je razmatrao da li je postojala uzročno-posljedična veza između upotrijebljene sile i toga da li su agenti države zaštitili pravo na život pružajući tom pojedincu potrebnu medicinsku pomoć (*Scavuzzo-Hager i drugi protiv Švajcarske*, 2006, stav 55), u kome su policajci uhapsili veoma uznemirenog narkomana koji je potom preminuo; vidjeti i *Saoud protiv Francuske*, 2007, u kome je mladić preminuo od postepenog gušenja jer su mu policajci vezali ruke licima i držali ga licem nadolje na zemlji preko trideset minuta; *Boukrourou i drugi protiv Francuske*, 2017, u kome je rođak podnositelja predstavke, mentalno poremećena osoba, preminuo usljed srčanog udara tokom policijske operacije; *Semache protiv Francuske*, 2018, u kome se radilo o smrti starijeg pijanog vozača koji je imobilisan tako što je vezan u presamićenom položaju tako da mu je glava dodirivala koljena („dupli zagrljaj u sjedećem položaju”) i *Kutsarovi protiv Bugarske*, 2022, u kome je sin podnositelja predstavke preminuo usljed srčanog zastoja dok ga je policija prevozila u vozilu.

124. U nedavnom slučaju u kome je partner podnositelja predstavke koji je imao historiju problema sa mentalnim zdravljem preminuo tokom intervencije policije, Sud nije mogao isključiti da je njegova smrt izazvana imobilizacijom u položaju na stomaku, jer je preminuo ubrzo nakon toga tokom prevoza u bolnicu. Ipak, da bi se pokrenula međunarodna odgovornost tužene države, smatrao je da je također neophodno da agenti države budu razumno u stanju da shvate da je žrtva u stanju ranjivosti koje zahtijeva visok stepen predostrožnosti u pogledu „uobičajenih” tehnika hapšenja (*T.V. protiv Hrvatske*, 2024, stav 58; vidjeti i *V protiv Češke Republike*, 2023, stav 99, koji se odnosio na smrt pacijenta u psihijatrijskoj bolnici nakon što je policija na njemu više puta upotrijebila elektrošoker, a zatim mu je medicinska sestra dala sredstvo za smirenje).

2. Smrt u pritvoru

125. Lica u pritvoru nalaze se u ranjivom položaju, a vlasti su dužne da ih zaštite. Shodno tome, kada pojedinac bude priveden u policijski pritvor dobrog zdravstvenog stanja, a nakon puštanja na slobodu utvrdi se da je povrijeđen, država je u obavezi da pruži uvjerljivo objašnjenje o tome kako je do tih povreda došlo. Obaveza vlasti da objasne postupanje sa pojedincem u pritvoru posebno je stroga kada

taj pojedinac premine (*Salman protiv Turske* [VV], 2000, stav 99; *Tanli protiv Turske*, 2001, stav 141; *Tekin i Arslan protiv Belgije*, 2017, stav 83).

126. Objašnjenja tužene države u pogledu okolnosti u kojima je došlo do smrti podnositelja predstavke nije ubijedilo Sud u sljedećim slučajevima:

- *Anguelova protiv Bugarske*, 2002, stav 121, u kome je rođak podnositelja predstavke preminuo usljed povrede lobanje nekoliko sati nakon pritvaranja;
- *Kişmir protiv Turske*, 2005, stav 105, u kome se radilo o smrti sina usljed respiratorne insuficijencije povezane sa edemom pluća;
- *Aktaş protiv Turske*, 2003, stav 294, u kome je rođak podnositelja predstavke preminuo usljed mehaničkog gušenja tokom pritvora;
- *Mojsiejew protiv Poljske*, 2009, stav 65, koji se odnosio na smrt sina podnositelja predstavke u centru za trijezljenje;
- *Khayrullina protiv Rusije*, 2017, stavovi 84–85, u kome je suprug podnositeljice predstavke preminuo usljed povreda zadobijenih tokom nezakonitog lišenja slobode u policiji.

3. Vanzakonska ubistva

127. Sud je također primio predstavke u kojima se navodilo da su rođaci podnositelja predstavke nesporno preminuli u okolnostima izvan izuzetaka navedenih u drugom stavu člana 2. U tim slučajevima, ukoliko Sud, na osnovu dokaza iz spisa slučaja, ustanovi da su rođaci podnositelja predstavke ubijeni od strane agenata države, ili uz njihov prećutni ili izraženi pristanak, smatrat će tuženu državu odgovornom za njihovu smrt (*Avşar protiv Turske*, 2001, stavovi 413–416; *Khashiyev i Akayeva protiv Rusije*, 2005, stav 147; *Estamirov i drugi protiv Rusije*, 2006, stav 114; *Musayeva i drugi protiv Rusije*, 2007, stav 155; *Amuyeva i drugi protiv Rusije*, 2010, stavovi 83–84; vidjeti i *Lapshin protiv Azerbejdžana*, 2021, stav 119, u kome je podnositelja predstavke preživio pokušaj ubistva tokom boravka u zatvoru, i nasuprot tome *Denizci i drugi protiv Kipra*, 2001, stav 373; *Buldan protiv Turske*, 2004, stav 81; *Nuray Şen protiv Turske (no. 2)*, 2004, stav 173; *Seyhan protiv Turske*, 2004, stav 82 i *Carter protiv Rusije*, 2021, stavovi 170–172).

128. Ipak, u okolnostima kada Sud ne može ustanoviti van razumne sumnje da je neki agent države učestvovao u ubistvu, Sud ipak može utvrditi da je tužena Država odgovorna, ukoliko smatra da vlasti nisu preduzele razumne mjere koje su im na raspolaganju da zaštite pravo na život datog podnositelja predstavke (*Mahmut Kaya protiv Turske*, 2000, stavovi 87. i 101; *Kılıç protiv Turske*, 2000, stavovi 64. i 77; *Gongadze protiv Ukrajine*, 2005, stavovi 170–171; i nasuprot tome *Denizci i drugi protiv Kipra*, 2001, stavovi 374. i 377).

4. Bezbjednosne ili vojne operacije

129. U posebnom kontekstu bezbjednosnih operacija, Sud je smatrao da odgovornost države nije ograničena na okolnosti u kojima postoje značajni dokazi da je pogrešno usmjerena vatra koju su otvorili agenti države ubila civila. Također može biti pokrenuta kada oni ne preduzmu sve moguće mjere predostrožnosti pri izboru sredstava i metoda za bezbjednosnu operaciju protiv suprotstavljene grupe u cilju izbjegavanja i, u svakom slučaju, svođenja slučajnog gubitka života civila na najmanju moguću mjeru (*Ahmet Özkan i drugi protiv Turske*, 2004, stav 297).

130. U tom kontekstu, Sud je, na primjer, utvrdio sljedeće:

- vojska nije preduzela dovoljne mjere predostrožnosti da zaštiti živote civila (*Ergi protiv Turske*, 1998, stav 81, u kome je sestra podnositelja predstavke ubijena tokom operacije zasjede koju su sprovele snage bezbjednosti protiv PKK);
- iako je odluka snaga bezbjednosti da otvore intenzivnu vatru kao odgovor na pucnje ispaljene na njih iz sela bila „apsolutno neophodna” kako bi se zaštitili životi, Turska nije

ispunila svoje obaveze da zaštiti život prema članu 2. jer snage bezbjednosti naknadno nisu provjerile da li je bilo civilnih žrtava (*Ahmet Özkan i drugi protiv Turske*, 2004, stavovi 306–308, kada je napad vojske na selo u cilju zarobljavanja terorista doveo do smrti dva djeteta);

- vojna operacija nije planirana i izvedena uz neophodnu brigu za živote civila (*Isayeva i drugi protiv Rusije*, 2005, stav 199, u kome su vojni mlaznjaci ruske vojske bombardovali konvoj tokom rata u Čečeniji, i u tom bombardovanju su ubijeni civili); vidjeti i *Abuyeva i drugi protiv Rusije*, 2010, stav 203; i *Benzer i drugi protiv Turske*, 2013, stav 184, u kome je Sud ponovio da neselektivno bombardovanje civila i njihovih sela iz vazduha ne može biti prihvatljivo u demokratskom društvu, niti je u skladu sa bilo kojim od osnova za upotrebu sile navedenim u članu 2. stav 2. Konvencije, običajnim pravilima međunarodnog humanitarnog prava ili bilo kojim međunarodnim sporazumima koji regulišu upotrebu sile u oružanim sukobima.
- U slučaju *Şirin Yılmaz protiv Turske*, 2004, u kome su suprugu podnositelja predstavke ubile artiljerijske granate, Sud nije mogao da zaključi da su nju, van razumne sumnje, namjerno ili u odsustvu pažnje ubile snage bezbjednosti (stav 76; vidjeti i *Zengin protiv Turske*, 2004, stav 44).
- Nasuprot tome, Sud je utvrdio da su ranjavanje prvog podnositelja predstavke i ubistvo rođaka preostalih podnositelja predstavke minobacačem koji su koristili vojnici blizu iranske granice dok su ta lica ilegalno prelazila preko vojnog područja kome je bio zabranjen pristup, predstavljalo neproporcionalnu upotrebu sile koja nije bila apsolutno neophodna (*Bişar Ayhan protiv Turske*, 2021, stav 74).

131. Sud je dalje naglasio da se član 2. mora tumačiti u svjetlu opštih načela međunarodnog prava, uključujući pravila međunarodnog humanitarnog prava koja igraju suštinsku i univerzalno prihvaćenu ulogu u ublažavanju divljaštva i nehumanosti oružanog sukoba. U zoni međunarodnog sukoba države ugovornice su u obavezi da zaštite živote onih koji nisu ili više nisu uključeni u sukobe. To bi se odnosilo i na pružanje medicinske pomoći ranjenicima; ako borci preminu ili podlegnu ranama, potreba za odgovornošću nalaže pravilno odlaganje ostataka i zahtijeva od vlasti da prikupe i pruže informacije o identitetu i sudbini tih lica ili da dozvole tijelima poput Međunarodnog komiteta crvenog krsta da to učine (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, stav 185). Stoga čak i u situacijama međunarodnog oružanog sukoba, mjere zaštite prema Konvenciji nastavljaju da važe, iako se tumače uzimajući u obzir odredbe međunarodnog humanitarnog prava (*Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2014, stav 104).

5. Nestanci

a. Pretpostavka smrti

132. Kada pojedinac bude priveden u policijski pritvor dobrog zdravstvenog stanja, a tokom puštanja na slobodu utvrdi se da je povrijeđen, država je u obavezi da pruži uvjerljivo objašnjenje o tome kako je do tih povreda došlo, jer u suprotnom nastaje problem prema članu 3. Konvencije. Na sličan način i član 5. obavezuje državu da navede gdje boravi svako pritvoreno lice i ko je na taj način stavljen pod kontrolu vlasti. Da li će, ukoliko država ne pruži uvjerljivo objašnjenje o sudbini pritvorenika, u odsustvu tijela, biti pokrenuta pitanja prema članu 2. Konvencije zavisiće od svih okolnosti slučaja, a posebno od postojanja dovoljnih posrednih dokaza, zasnovanih na konkretnim elementima, iz kojih se može zaključiti, uz potreban standard dokaza, da se mora smatrati da je pritvorenik preminuo u pritvoru (*Timurtaş protiv Turske*, 2000, stav 82).

133. U tom smislu, period koje je protekao od kada je lice pritvoreno, iako sam po sebi nije presudan, predstavlja relevantan faktor koji treba uzeti u obzir. Neophodno je prihvatiti da što više vremena prođe bez vijesti o pritvorenom licu, to je veća šansa da je to lice preminulo. Stoga protok vremena može u određenoj mjeri uticati na težinu drugih elemenata posrednih dokaza prije nego što se zaključi da treba pretpostaviti da je dato lice mrtvo. U tom smislu Sud smatra da ova situacija dovodi do pitanja

koja prevazilaze puko neregularno pritvaranje koje predstavlja kršenje člana 5. Takvo tumačenje je u skladu sa djelotvornom zaštitom prava na život garantovanog članom 2. koja predstavlja jednu od osnovnih odredbi Konvencije (*Taniş i drugi protiv Turske*, 2005, stav 201).

134. Ipak, takva pretpostavka da je lice mrtvo nije automatska i javlja se samo nakon preispitivanja okolnosti slučaja, u kome vrijeme protok vremena od kada je to lice posljednji put viđeno živo ili se javilo predstavlja relevantni element (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, stav 143; *Aslakhanova i drugi protiv Rusije*, 2012, stav 100).

135. Pored toga, nalaz o umiješanosti države u nestanak nekog lica ne predstavlja uslov *sine qua non* da se ustanovi da li se može pretpostaviti da je lice mrtvo; u određenim okolnostima nestanak lica sam po sebi može se smatrati opasnim po život (*Medova protiv Rusije*, 2009, stav 90).

136. Na primjer, u kontekstu sukoba u Čečeniji, Sud je zaključio da kada neidentifikovani vojnici zadrže neko lice bez bilo kakvog naknadnog obavještenja u pritvoru, to se može smatrati opasnim po život (*Baysayeva protiv Rusije*, 2007, stav 119; *Beksultanova protiv Rusije*, 2011, stav 83).

137. Slično tome, Sud je smatrao da se nestanak lica u jugoistočnoj Turskoj između 1992. i 1996. može smatrati opasnim po život (*Osmanoğlu protiv Turske*, 2008, stavovi 57–58; *Meryem Çelik i drugi protiv Turske*, 2013, stav 58), posebno ukoliko su vlasti smatrale da lice sarađuje sa PKK (*Enzile Özdemir protiv Turske*, 2008, stav 45).

138. Kada je Vlada Ukrajine smatrala da je Ruska Federacija odgovorna za uobičajenu praksu državnih organa prisilnih nestanaka na Krimu, Sud je utvrdio da, pri utvrđivanju postojanja takve prakse, opšti pregled ne treba da bude ograničen samo na one pojedince za koje se na kraju nije saznalo gdje su. Iako se pretpostavka smrti primjenjivala samo na te pojedince, s obzirom na opšti kontekst koji je obuhvatao i veliki broj slučajeva neregularnog lišenja slobode koje su izvršila lica za čije postupke je bila odgovorna Rusija, činjenica da su žrtve bile one za koje se smatralo da se protive događajima na Krimu u to vrijeme i činjenica da su se otmice odvijale po određenom obrascu i da su korištene kao sredstvo zastrašivanja i progona takvih pojedinaca u cilju suzbijanja postojećeg protivljenja ruskoj „okupaciji” na Krimu, Sud je smatrao da je došlo do „dovoljno brojnih” slučajeva otmice da bi postojao obrazac ili sistem („ponavljanje radnji”) koji je sam po sebi bio opasan po život kako bi se pokrenula primjenjivost člana 2. u pogledu uobičajene prakse državnih organa (*Ukrajina protiv Rusije (u pogledu Krima)*, [VV], 2024, stav 970).

b. Odgovornost države za pretpostavku smrti

139. Odgovornost države se javlja kada Sud smatra da je van razumne sumnje ustanovljeno da se mora pretpostaviti da je nestalo lice mrtvo nakon nepotvrđenog pritvaranja tog lica od strane agenata države. Pošto takve okolnosti ne pružaju nikakvo opravdanje na osnovu bilo kog osnova navedenog u članu 2. stav 2. Konvencije, Sud smatra da je tužena vlada odgovorna za smrt nestalog lica za koju se pretpostavlja da se dogodila (*Akdeniz i drugi protiv Turske*, 2001, stav 101; *Orhan protiv Turske*, 2002, stav 331; *İpek protiv Turske*, 2004, stav 168; *Bazorkina protiv Rusije*, 2006, stav 111; *Magomadov protiv Rusije*, 2007, stav 99; *Meryem Çelik i drugi protiv Turske*, 2013, stav 60; *Mikiyeva i drugi protiv Rusije*, 2014, stav 160; *Kushtova i drugi protiv Rusije (br. 2)*, 2017, stav 83; i nasuprot tome *Tahsin Acar protiv Turske* [VV], 2004, stavovi 217–219; *Nesibe Haran protiv Turske*, 2005, stav 68; *Shafiyeva protiv Rusije*, 2012, stav 79; *Kagirov protiv Rusije*, 2015, stav 97).

c. Odgovornost države da zaštiti pravo na život

140. Nestanak nekog lica u okolnostima opasnim po život zahtijeva od države da, u skladu sa pozitivnom obavezom iz člana 2. Konvencije, preduzme operativne mjere u cilju zaštite prava na život nestalog lica (*Koku protiv Turske*, 2005, stav 132; *Osmanoğlu protiv Turske*, 2008, stav 75)².

² Vidjeti odjeljak „Zaštita života”.

141. S tim u vezi, svaki nemar istražnih ili nadzornih organa u pogledu stvarnih ili neposrednjih prijetnji po život indentifikovanog pojedinca koje dolaze od agenata države koji su postupali izvan svojih zakonskih dužnosti može obuhvatati povredu pozitivne obaveze da se zaštiti život (*Gongadze protiv Ukrajine*, 2005, stav 170; *Turluyeva protiv Rusije*, 2013, stavovi 100–101).

142. U jednom nedavnom slučaju nestanka djevojke sa šizofrenijom, Sud je utvrdio da su vlasti, koje su bile upoznate sa postojanjem stvarnog i neposrednog rizika od samoubistva, preduzele hitnu i odgovarajuću radnju u cilju da je pronađu živu. Materijalna obaveza države da zaštiti pravo na život time je ispunjena (*Goncalves Monteiro protiv Portugala*, 2022, stav 118; vidjeti i *Tunç protiv Turske (odl.)*, 2022, stavovi 82–83, u kome Sud nije utvrdio nikakve naznake da su vlasti znale ili je trebalo da znaju da postoji stvarna i neposredna opasnost po život rođaka podnositelja predstavke koji je nestao dok je u toku bio krivični postupak protiv njega zbog navodne pripadnosti terorističkoj organizaciji i stoga nema naznaka da nisu preduzeli mjere koje su se od njih opravdano mogle očekivati).

6. Ubistva koja počinje agenti države u privatnom svojstvu

143. Država ugovornica je odgovorna prema Konvenciji za povrede ljudskih prava prouzrokovane radnjama svojih agenata počinjenim prilikom obavljanja njihovih dužnosti (*Krastanov protiv Bugarske*, 2004, stav 53). Štaviše, da li se određena osoba smatra agentom države za potrebe Konvencije definiše se na osnovu niza kriterija, od kojih je jedan funkcionalan (*Fergec protiv Hrvatske*, 2017, stav 36). Sud je također utvrdio da, kada je ponašanje agenta države protivno zakonu, pitanje da li se osporene radnje mogu pripisati državi zahtijeva ocjenu ukupnosti okolnosti i razmatranje prirode i okolnosti konkretnog postupanja (*Sašo Gorgiev protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2012, stavovi 47–48).

144. Sud je konkretno utvrdio da države u načelu nisu direktno odgovorne za bilo koje ubistvo ili povredu koju su nanijeli državni službenici u privatnom svojstvu, osim ukoliko ti službenici nisu iskoristili svoj položaj pri počinjenju nezakonitog djela o kome je riječ uz barem prećutni pristanak ili prećutno odobrenje vlasti, bez obzira na to da li je dati agent države bio na ili van dužnosti u vrijeme događaja (*Enukidze i Girgvliani protiv Gruzije*, 2011, stav 290; *Kotelnikov protiv Rusije*, 2016, stav 93; *Fergec protiv Hrvatske*, 2017, stav 36).

145. Ipak, u takvim okolnostima, ostaje obaveza države da preduzme odgovarajuće korake da zaštiti živote onih koji se nalaze u njenoj nadležnosti (vidjeti, na primjer, pristup u slučaju *Gorovenky i Bugara protiv Ukrajine*, 2012, stavovi 31–40).

146. U jednom nedavnom slučaju azerbejdžanski oficir ubio je armenijskog oficira i zaprijetio da će ubiti još jednog armenijskog vojnika tokom učešća u obuci NATO u Budimpešti, a Sud je smatrao da se Azerbejdžan ne može smatrati odgovornim za date postupke. U tom pogledu, suštinsku važnost pridao je činjenici da počinilac nije postupao u okviru svojih službenih dužnosti ili po nalogima svojih nadređenih. Sud je također odbio argument podnositelja predstavke zasnovan na članu 11. Nacrta članova UN o odgovornosti država za akte protivne međunarodnom pravu: iako su mjere koje je Vlada Azerbejdžana preduzela očigledno pokazale njeno „odobrenje” i „podršku” krivičnim djelima počinioaca, nije ubjedljivo pokazano da je Azerbejdžan „jasno i nedvosmisleno” „priznao” i „usvojio” njegove postupke „kao sopstvene”, na taj način direktno i kategorički preuzimajući, kao takvu, odgovornost za ubistvo jedne žrtve i pokušaj ubistva druge (*Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske*, 2020, stavovi 111–118).

147. Nasuprot tome, u slučaju koji se odnosio na ciljano ubistvo ruskog političkog prebjega i disidenta u Ujedinjenom Kraljevstvu izvršeno velikom količinom polonijuma 210, Sud je, s obzirom na *prima facie* dokaze o umiješanosti države koju tužena vlada nije uspjela da opovrgne, utvrdio da su dva Rusa, za koje je domaćom istragom u Ujedinjenom Kraljevstvu utvrđeno da su počiniooci, postupala kao agenti države i da je čin koji je bio predmet žalbe stoga mogao biti pripisan Rusiji (*Carter protiv Rusije*, 2021, stavovi 162–169).

IV. Procesne obaveze

Član 2. stav 1. Konvencije

„1. Pravo na život svakog čovjeka zaštićeno je zakonom. ...”

Ključne riječi baze podataka HUDOC

Djelotvorna istraga (2-1)

A. Obim procesnih obaveza

148. Procesne obaveze države prvi put su formulisane u kontekstu upotrebe smrtonosne sile od strane agenata države kada je Sud utvrdio da bi opšta pravna zabrana proizvoljnog ubistva od strane agenata države bila nedjelotvorna u praksi ukoliko ne bi postojao postupak za preispitivanje zakonitosti upotrebe smrtonosne sile od strane državnih vlasti. Sud je istakao da obaveza da se zaštiti život prema ovoj odredbi, čitana zajedno s opštom obavezom države iz člana 1. Konvencije da „svakome pod svojom jurisdikcijom osigura prava i slobode definisane u Konvenciji“, podrazumijeva zahtjev da se sprovede određeni oblik djelotvorne zvanične istrage kada su pojedinci ubijeni usljed upotrebe sile od strane, *inter alios*, agenata države ([McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), 1995, stav 161).

149. Od tada je Sud prihvatio da se ta obaveza javlja u različitim situacijama u kojima pojedinac zadobije povrede opasne po život, premine ili nestane u nasilnim ili sumnjivim okolnostima, bez obzira na to da li su lica za to navodno odgovorna agenti države ili privatna lica ili nisu poznata ili su rane samonanižete (vidjeti, na primjer, u pogledu nasilja među zatvorenicima: [Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva](#), 2002, stav 69; u pogledu ubistava koje su počinili zatvorenici u programu ranijeg puštanja na slobodu ili reintegracije: [Maiorano i drugi protiv Italije](#), 2009, stavovi 123–26; u kome se radilo o atentatima visokog profila: [Kolevi protiv Bugarske](#), 2009, stavovi 191–215; u kome se radilo o nasilju u porodici: [Opuz protiv Turske](#), 2009, stav 150; u kome se radilo o sumnjivim smrtnima ili nestancima: [Iorga protiv Moldavije](#), 2010, stav 26; [Tahsin Acar protiv Turske](#) [VV], 2004, stav 226; u kome se radilo o samoubistvu: [Trubnikov protiv Rusije](#), 2005; [Mosendz protiv Ukrajine](#), 2013, stav 92; [Vasilca protiv Republike Moldavije](#), 2014, stav 28).

Ovo potiče iz člana 2. kojim je propisana dužnost te države da obezbijedi pravo na život djelotvornim odredbama krivičnog zakonika u cilju odvracanja od počinjenja krivičnih djela protiv lica, uz podršku sistema za sprovođenje zakona za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje povreda takvih odredaba. Ta obaveza podrazumijeva da treba da postoji određeni oblik djelotvorne zvanične istrage kada postoji razlog za vjerovanje da je pojedinac zadobio povrede opasne po život u sumnjivim okolnostima, čak i kada lice za koje se pretpostavlja da je počinilac fatalnog napada nije agent države ([Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske](#) [VV], 2015, stav 171).

150. Sud je dalje proširio obim ove obaveze na okolnosti u kojima je pojedinac zadobio povrede opasne po život ili kada su životi izgubljeni u okolnostima u kojima se potencijalno javlja odgovornost države zbog navodnog nemara (vidjeti, na primjer, u kontekstu zdravstvene zaštite: [Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala](#) [VV], 2017, stav 214; i saobraćajnih nezgoda: [Anna Todorova protiv Bugarske](#), 2011, stav 72). U takvim slučajevima Sud je smatrao da je također neophodno smatrati da član 2. nalaže državi da ima djelotvoran nezavisni sistem pravosuđa kako bi obezbijedila pravna sredstva pomoću kojih se ustanovljuju činjenice, pozivaju na odgovornost one koji prave prekršaje i pruža odgovarajuće pravno zadovoljenje žrtvi ([Sinim protiv Turske](#), 2017, stav 59; [Ciechońska](#)

protiv Poljske, 2011, stav 66). U takvim slučajevima Sud je, uz određene izmjene i postepeno, transportovao opšte principe u pogledu obaveze istrage, a posebno minimalne potrebne standarde³.

151. Kada je žrtva napada sa smrtnim ishodom agent države na službenoj dužnosti, Sud je naglasio da procesna obaveza države nalaže dodatnu istragu o tome da li su nemarni postupci ili propusti službenika također doprinijeli toj smrti (*Ribcheva i drugi protiv Bugarske*, 2021, stavovi 125–130).

B. Odnos između materijalnog i procesnog aspekta

152. Obaveza države da sprovodi djelotvornu istragu u sudskoj praksi Suda smatra se obavezom prema članu 2. koja nalaže *inter alia*, da pravo na život bude „zaštićeno zakonom”. Iako neispunjenje takve obaveze može imati posljedice po pravo zaštićeno članom 13, procesna obaveza iz člana 2. se posmatra kao posebna obaveza (*İlhan protiv Turske* [VV], 2000, stavovi 91–92; *Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, stavovi 153–154). To može dovesti do nalaza o odvojenom i nezavisnom „miješanju”. Takav zaključak potiče iz činjenice da je Sud dosljedno preispitivao pitanje procesnih obaveza odvojeno od pitanja ispunjavanja materijalne obaveze (i, gdje je to prikladno, utvrdio je odvojenu povredu člana 2. u tom pogledu) i činjenice da je u nekoliko slučajeva navedeno kršenje procesne obaveze prema članu 2. u odsustvu bilo kakvog prigovora na njegov materijalni aspekt (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 231).

C. Svrha istrage

153. Suštinska svrha istrage prema članu 2. jeste da osigura djelotvornu primjenu domaćih zakona koji štite pravo na život i u slučajevima u koje su uključeni agenti države ili tijela, da obezbijedi njihovu odgovornost za smrti do kojih dođe pod njihovom odgovornošću (*Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 105; *Nachova i drugi protiv Bugarske* [VV], 2005, stav 110; *Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, stav 163).

D. Oblik istrage

154. Oblik istrage koji će postići svrhe člana 2. može se razlikovati u zavisnosti od okolnosti. Ipak, koji god način da se iskoristi, vlasti moraju djelovati po službenoj dužnosti čim saznaju za takvo pitanje. Ne mogu prepustiti inicijativu najbližim srodnicima bilo da ulože formalni prigovor ili da preuzmu odgovornost za sprovođenje bilo kojih istražnih postupaka (*Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, stav 165).

155. U kontekstu ubistava koja su navodno počinili agenti države ili su počinjena u dosluhu sa njima, građanski postupak koji se pokreće na inicijativu najbližih srodnika, a ne vlasti, i koji ne obuhvata identifikaciju ili kažnjavanje bilo kog navodnog počinioaca, ne može se uzeti u obzir u procjeni toga da li država ispunjava svoje procesne obaveze prema članu 2. Konvencije (*Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 141) zbog toga što u takvim slučajevima procesna obaveza države prema članu 2. ne može biti ispunjena jednostavnim dosuđivanjem odštete (*McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2000, stav 121; *Bazorkina protiv Rusije*, 2006, stav 117; *Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, stav 165).

156. Sud je objasnio da se to dešava jer je u slučajevima ubistva tumačenje člana 2. tako da sadrži obavezu sprovođenja zvanične istrage opravdano ne samo zbog toga što tvrdnje o takvom krivičnom djelu obično pokreću krivičnu odgovornost, već i zato što često, u praksi, u kontekstu ubistava koje su navodno počinili agenti države ili su počinjena u dosluhu sa njima, prave okolnosti smrti jesu, ili mogu biti, u velikoj mjeri ograničene na znanje državnih zvaničnika ili vlasti, tako da će pokretanje odgovarajućih domaćih postupaka, kao što su krivično procesuiranje, disciplinski postupci i postupci

3. Vidjeti odjeljak Procesne obaveze u pogledu smrti ili ozbiljnih povreda.

koji se odnose na pravne lijekove dostupne žrtvama i njihovim porodicama biti uslovljeno odgovarajućom zvaničnom istragom (*Makaratzis protiv Grčke* [VV], 2004, stav 73; *Khashiyev i Akayeva protiv Rusije*, 2005, stavovi 120–121).

E. Priroda i nivo ispitivanja

157. Priroda i nivo ispitivanja koji zadovoljavaju minimalni prag djelotvornosti istrage zavise od okolnosti konkretnog slučaja. Oni se moraju procjenjivati na osnovu svih relevantnih činjenica i imajući u vidu praktične realnosti rada na istrazi (*Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije* [VV], 2014, stav 147). Nije moguće smanjiti raznolikost situacija koje se mogu javiti na prostu kontrolnu listu postupaka istrage ili druge pojednostavljene kriterije (*Velikova protiv Bugarske*, 2000, stav 80).

158. Kada ima sumnji u pogledu smrti do koje je doveo agent države relevantne domaće vlasti moraju izvršiti posebno strogu kontrolu u okviru predstojeće istrage (*Enukidze i Girgvliani protiv Gruzije*, 2011, stav 277; *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 234).

159. U kontekstu nestanka stvara se trajna situacija, s obzirom na činjenicu da nestanak predstavlja posebnu pojavu koju karakteriše stalna situacija neizvjesnosti i neobjašnjivosti u kojoj postoji nedostatak informacija ili čak namjerno prikrivanje i nemogućnost da se shvati ono što se desilo, kao i da ta situacija veoma često dugo traje, produžavajući muke rođaka žrtve, uz dodatan karakterističan element naknadne nemogućnosti da se objasni sudbina nestale osobe i mjesto na kome se nalazi. Stoga će u takvim slučajevima procesna obaveza potencijalno trajati sve dok se sudbina datog lica ne razjasni; kontinuirano odsustvo sprovođenja potrebne istrage smatrat će se kontinuiranom povredom. To je slučaj čak i kada se na kraju može pretpostaviti da je došlo do smrti (*Varnava i drugi protiv Turske* [VV], 2009, stav 148).

160. U slučaju naručenog ubistva, Sud je zauzeo stav da se istraga ne može smatrati adekvatnom u odsustvu istinskog i ozbiljnog istražnog rada u cilju identifikovanja intelektualnog autora krivičnog djela, to jest, osobe ili osoba koji su naručili ubistvo. U takvim slučajevima ispitivanje koje vrše domaće vlasti mora da obuhvati više od identifikacije plaćenog ubice (*Mazepa i drugi protiv Rusije*, 2018, stavovi 75–79; vidjeti i *Nemtsova protiv Rusije*, 2023, stavovi 111. i 116).

161. Kada je žrtva ubistva bio novinar, Sud je, pozivajući se na Preporuku CM/Rec (2016) 4 o zaštiti novinarstva i bezbjednosti novinara i ostalih medijskih aktera, smatrao da je od najveće važnosti provjeriti moguću povezanost zločina sa profesionalnom djelatnošću novinara (*Mazepa i drugi protiv Rusije*, 2018, stav 73).

162. Slično tome, kada je žrtva bila istaknuti političar i lider opozicije, Sud je smatrao da je izuzetno važno istražiti da li je za njegovo ubistvo postojao mogući politički motiv i da li su možda određeni državni zvaničnici bili umiješani (*Nemtsova protiv Rusije*, 2023, stavovi 117–127; vidjeti i *Navalnyy protiv Rusije* (br. 3), u kome su vlasti odbile da pokrenu krivični postupak zbog pokušaja ubistva istaknutog predstavnika opozicije supstancom za koju je utvrđeno da je hemijski nervni agens).

F. Standardi istrage

1. Nezavisnost

163. Kako bi istraga navodnog nezakonitog ubistva koje su izvršili agenti države bila djelotvorna, generalno se može smatrati neophodnim da lica koja su odgovorna za istragu i sprovode je budu nezavisna od onih umiješanih u događaje. To znači ne samo izostanak hijerarhijske ili institucionalne veze, već i praktičnu nezavisnost. Ovdje je u pitanju ništa manje od povjerenja javnosti u monopol države na upotrebu sile (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 232).

164. Zahtjevi člana 2. nalažu konkretno ispitivanje nezavisnosti istrage u cjelini, a ne apstraktnu procjenu (*Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske* [VV], 2015, stav 222).

165. Također, član 2. ne nalaže da osobe i organi koji vode istragu imaju apsolutnu nezavisnost, već prije da budu dovoljno nezavisni od lica i struktura čija bi se odgovornost mogla utvrditi. Adekvatnost stepena nezavisnosti se procjenjuje u svjetlu svih okolnosti konkretnog slučaja (*ibid.*, stav 223).

166. Ipak, kada statutarne ili institucionalne nezavisnosti predstavlja otvoreno pitanje, iako nije presudna, takva situacija zahtijevat će strože ispitivanje Suda u pogledu toga da li je istraga sprovedena na nezavisan način. Kada se javi problem sa nezavisnošću i nepristrasnošću istrage, pravilan pristup sastoji se od provjere da li je i u kojoj mjeri sporna okolnost ugrozila djelotvornost istrage i njenu sposobnost da razjasni okolnosti u kojima je došlo do smrti i da kazni odgovorne (*ibid.*, stav 224).

167. U tom smislu, Sud je naglasio da se javni tužioci neizbježno oslanjaju na policiju za informacije i podršku i da to samo po sebi nije dovoljno za zaključak da nisu dovoljno nezavisni od policije. Problemi se prije javljaju ukoliko javni tužilac blisko sarađuje sa određenim odjeljenjem policije (*Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], 2007, stav 344).

168. Sud je utvrdio da nedostaje nezavisnost u istragama u kojima su, na primjer, istražitelji:

- bili potencijalno osumnjičeni (*Bektaş i Özalp protiv Turske*, 2010, stav 66; *Orhan protiv Turske*, 2002, stav 342);
- bili neposredne kolege lica koja su bila predmet istrage ili je postojala velika vjerovatnoća da to budu (*Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], 2007, stavovi 335–341; *Emars protiv Latvije*, 2014, stavovi 85. i 95);
- bili u hijerarhijskom odnosu sa potencijalnim osumnjičenicima (*Şandru i drugi protiv Rumunije*, 2009, stav 74; *Enukidze i Girgvliani protiv Gruzije*, 2011, stavovi 247. et seq.).

169. U nekim slučajevima je Sud tumačio određeni postupak istražnih tijela kao pokazatelj nedostatka nezavisnosti, kao što su

- nesprovođenje određenih mjera koje bi razjasnile okolnosti slučaja (*Sergey Shevchenko protiv Ukrajine*, 2006, stavovi 72–73);
- prekomjerna pažnja koja je poklanjana izjavama osumnjičenih (*Kaya protiv Turske*, 1998, stav 89);
- odsustvo ispitivanja određenih očiglednih i neophodnih linija istrage (*Oğur protiv Turske* [VV], 1999, stavovi 90–91);
- inercija (*Rupa protiv Rumunije (br. 1)*, 2008, stavovi 123–124).

170. Sud nije utvrdio problem u pogledu nezavisnosti istrage u sljedećim okolnostima:

- sama činjenica da su istražitelji i istraživana lica dijelila životni prostor u određenom kontekstu vojnih operacija u inostranstvu (*Jaloud protiv Nizozemske* [VV], 2014, stav 189);
- kada vojni sud koji je vršio reviziju istrage nije imao potpunu statutarne nezavisnosti ali nisu postojale direktne hijerarhijske, institucionalne ili druge veze između suda i glavnog potencijalnog osumnjičenog, a konkretno postupanje tog suda nije pokazivalo nedostatak nezavisnosti ili nepristrasnosti u vođenju istrage (*Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske* [VV], 2015, stav 254).

2. Adekvatnost

171. Kako bi bila „djelotvorna“, kako ovaj izraz treba razumjeti u kontekstu člana 2. Konvencije, istraga smrti u kojoj postoji odgovornost strane ugovornice prema tom članu mora prvo biti adekvatna (*Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], 2007, stav 324). To znači da mora biti u stanju da dovede do utvrđivanja da li je upotrijebljena sila bila opravdana u datim okolnostima, te do identifikacije i – ako je primjereno – kažnjavanja odgovornih (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV],

2016, stav 243). Ovo nije obaveza postizanja rezultata, već primjene svih raspoloživih sredstava (*Tahsin Acar protiv Turske* [VV], 2004, stav 223; *Jaloud protiv Nizozemske* [VV], 2014, stav 186).

172. Vlasti moraju preduzeti sve razumne korake koje mogu da obezbijede dokaze o incidentu uključujući, *inter alia*, svjedočenje očevidaca, forenzičke dokaze i po potrebi autopsiju koja pruža kompletne i tačne podatke o povredi i objektivnu analizu kliničkih nalaza, uključujući uzrok smrti. (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 233). S tim u vezi, Sud je smatrao da djelotvorna istraga u nekim okolnostima može zahtijevati ekshumaciju tijela preminulih, uprkos protivljenju porodice (*Solska i Rybicka protiv Poljske*, 2018, stavovi 120–121). Štaviše, kada su agenti države upotrijebili silu, istraga mora biti djelotvorna u smislu da je u stanju da dovede do utvrđivanja da li je upotrijebljena sila bila opravdana (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 233). Svaki nedostatak istrage koji podriva njenu sposobnost da utvrdi uzrok smrti ili odgovorno lice ili lica rizikuje da bude u suprotnosti sa ovim standardom (*Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, stav 166).

173. Posebno se zaključci istrage moraju zasnivati na detaljnoj, objektivnoj i nepristrasnoj analizi svih relevantnih elemenata. Ukoliko se ne prati očigledna linija istrage, to u presudnoj mjeri negativno utiče na sposobnost istrage da ustanovi okolnosti slučaja i identitet odgovornih (*Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske* [VV], 2015, stav 175).

174. Na primjer, Sud je utvrdio da istraga nije adekvatna u sljedećim slučajevima:

- istraga policijske pucnjave sa smrtnim ishodom tokom pokušaja hapšenja potkopana je nedostacima kao što su to da ruke dotičnih policajaca nisu testirane na ostatke baruta; nije bilo rekonstrukcije incidenta; nije ispitano njihovo oružje ni municija; nisu slikane povrede na tijelu žrtve koje je nanio metak koji je žrtvu ubio, a policajci koji su učestvovali u incidentu nisu razdvojeni prije ispitivanja (*Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], 2007, stavovi 326–332);
- bilo je manjkavosti u forenzičkoj istrazi (*Tanli protiv Turske*, 2001, stav 153; nasuprot tome, vidjeti *A.P. protiv Austrije*, 2024, stavovi 154–58);
- vlasti su prihvatile verziju činjenica koju su dali optuženi agenti države bez saslušanja bilo kojih drugih svjedoka (*Özalp i drugi protiv Turske*, 2004, stav 45) ili su se uglavnom oslanjale na izvještaj koji su oni pripremili (*İkincisoğlu protiv Turske*, 2004, stav 78);
- nije sprovedena istraga o dnevniku leta koji je predstavljao ključan element eventualne identifikacije i krivičnog procesuiranja odgovornih za bombardovanje sela sa civilima od strane vojnog aviona (*Benzer i drugi protiv Turske*, 2013, stav 196);
- istraga naručenog ubistva istražnog novinara bila je usredsređena samo na jednu liniju, a nisu ispitane druge tvrdnje (*Mazepa i drugi protiv Rusije*, 2018, stavovi 77–79);
- istraga okolnosti koje su dovele do smrti podnositelja predstavke nakon što ga je slučajno upucao drugi regrut tokom služenja vojne obaveze nije razjasnila neka važna činjenična pitanja, kao što su ukupno vrijeme potrebno za prevoz u bolnicu, kao i priroda i porijeklo određenog broja povreda otkrivenih tokom autopsije (*Dimaksyan protiv Armenije*, 2023, stav 102).

175. S druge strane, uzimajući u obzir različite radnje koje su preduzele domaće vlasti, Sud nije utvrdio problem u pogledu adekvatnosti istrage u sljedećim slučajevima:

- *Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske* [VV], 2015, stav 209, koji se odnosio na istragu smrti sina i brata podnositelja predstavke tokom služenja vojne obaveze;
- (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 286), koji se odnosio na istragu pucnjave u kojoj je poginulo lice pogrešno identifikovano kao osumnjičeni terorista;
- *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 309, koji se odnosio na istragu pucnjave u kojoj je pripadnik snaga bezbjednosti ubio demonstranta na samitu G8;

- *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, 2011, stavovi 64–66, koji se odnosio na istragu nestanka supruga podnositeljice predstavke tokom rata u Bosni i Hercegovini;
- *Tunç protiv Turske (odl.)*, 2022, stavovi 96–97, koji se odnosio na istragu vlasti o nestanku rođaka podnositelja predstavke protiv koga je bio u toku krivični postupak zbog njegove navodne pripadnosti terorističkoj organizaciji;
- *Fraisse i drugi protiv Francuske*, 2025, stavovi 161–162, u kome se radilo o istrazi smrti studenta usljed eksplozije šok bombe koju je ispalio žandarm tokom nasilnih sukoba između demonstranata i mobilnih snaga žandarmerije.

3. Hitnost i razumna ažurnost

176. Član 2. zahtijeva da se istrage vode bez odlaganja (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 237) i sa razumnom ažurnošću (*Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 305).

177. Sud prihvata da mogu postojati prepreke ili poteškoće koje usporavaju istragu u nekoj određenoj situaciji, ali smatra da se brza reakcija vlasti u istrazi upotrebe smrtonosne sile može generalno posmatrati kao ključna za očuvanje povjerenja javnosti u njihovo poštovanje vladavine prava i za sprječavanje bilo kakve sumnje u postojanje dosluha u pogledu nezakonitih radnji ili tolerancije istih (*Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, stav 167; *Tahsin Acar protiv Turske* [VV], 2004, stav 224; *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 237).

178. Sud primjećuje da protok vremena može ne samo naškoditi istrazi, već i definitivno ugroziti šanse da bude završena (*Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, stav 337).

179. Sud je utvrdio da domaće vlasti nisu, *inter alia*, bez odlaganja i dovoljno brzo sprovele istragu u sljedećim slučajevima:

- *Kelly i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 136: postupak istrage ubistva rođaka podnositelja predstavke od strane snaga bezbjednosti u jednoj operaciji počeo je osam godina nakon njihove smrti;
- *Nafiye Çetin i drugi protiv Turske*, 2009, stav 42: krivični postupak pokrenut kako bi se rasvijetlile činjenice i identifikovali i kaznili odgovorni za smrt rođaka podnositelja predstavke u policijskom pritvoru trajao je skoro petnaest godina;
- *Mocanu i drugi protiv Rumunije* [VV], 2014, stav 348: istraga ubistva gospodina Mocanu tokom demonstracija protiv rumunskog režima 1990. ukupno je trajao više od 23 godine;
- *Hemsworth protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2013, stav 74: istražno saslušanje počelo je 13 godina nakon ubistva rođaka podnositelja predstavke koje su navodno učinile snage bezbjednosti u Sjevernoj Irskoj;
- *Jelić protiv Hrvatske*, 2014, stav 91: istraga otmice i ubistva supruga podnositeljice predstavke 1991. otežana je neobjašnjivim odlaganjima;
- *Mazepa i drugi protiv Rusije*, 2018, stav 81: istraga naručenog ubistva istražnog novinara, konkretno u pogledu identiteta lica koja su naručila zločin, i dalje je bila u toku nakon više od 11 godina;
- *Durdaj i drugi protiv Albanije*, 2023, stav 235: krivični postupak protiv visokog državnog zvaničnika u pogledu njegove uloge u eksploziji objekta za dekomisiju oružja koja je dovela do smrti i teških tjelesnih povreda, još je trajao i nakon više od 14 godina od događaja.

180. Ipak, Sud nije smatrao da su dužina istrage odnosno krivični postupak koji je uslijedio bili nedjelotvorni u slučajevima koji se odnose na ubistva koje je navodno počinio Hezbolah. Imajući u vidu prirodu krivičnog djela, ubistvo od strane nepoznatog počinioca i rad na rasturanju kriminalne organizacije, Sud je smatrao da su istrage sprovedene u tim slučajevima, iako dugotrajne, imale određeni efekat i da ne bi moglo da se kaže da vlasti nisu preduzele nikakve postupke u pogledu

rješavanja ubistva rođaka podnositelja predstavke (*Bayrak i drugi protiv Turske*, 2006, stavovi 54–55; *Adiyaman protiv Turske* (odl.), 2010). U kontekstu istraga smrti i nestanaka tokom oružanog sukoba vidjeti i *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, 2011, stav 70; *Zdjelar i drugi protiv Hrvatske*, 2017, stavovi 91–94.

4. Javna kontrola i učešće najbližih srodnika

181. Mora postojati dovoljan element javne kontrole istrage ili njenih rezultata kako bi se osigurala odgovornost u praksi, kao i u teoriji. Ipak, ovaj zahtjev ne odlazi toliko daleko da zahtijeva da svi aspekti svih postupaka nakon istrage nasilne smrti budu javni jer objelodanjanje ili, na primjer, objavljivanje policijskih izvještaja i istražnih materijala mogu pokrenuti osjetljiva pitanja uz moguće štetne posljedice po druge pojedince ili istrage i stoga se ne mogu smatrati automatskim zahtjevom prema članu 2. Konvencije. Stepjen javne kontrole može se razlikovati od slučaja do slučaja (*Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], 2007, stav 353; *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 304).

182. Ipak, u svim slučajevima najbliži srodnici žrtve moraju biti uključeni u postupak u mjeri u kojoj je to neophodno za da bi se zaštitili njeni legitimni interesi (*Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2011, stav 167). To ne znači da istražni organi moraju da ispune svaki zahtjev za određenu istražnu mjeru koji navede srodnik tokom istrage (*Ramsahai i drugi protiv Nizozemske* [VV], 2007, stav 348; *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 304). Pored toga, odsustvo javne kontrole policijskih istraga more se nadoknaditi pružanjem potrebnog pristupa javnosti ili rođacima žrtve tokom drugih faza postupka (*Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2001, stav 121).

183. Sud je smatrao da istraga nije bila dovoljno dostupna najbližim srodnicima ili da nije omogućila odgovarajuću javnu kontrolu u sljedećim slučajevima:

- porodica žrtve nije imala pristup istrazi ili sudskim dokumentima (*Oğur protiv Turske* [VV], 1999, stav 92; vidjeti i *Tagiyeva protiv Azerbejdžana*, 2022, stav 73. u kome podnositelj predstavke nije imao pristup spisima slučaja) ili nije bio obaviješten o značajnim dešavanjima u istrazi (*Betayev i Betayeva protiv Rusije*, 2008, stav 88; vidjeti i *Boychenko protiv Rusije*, 2021, stav 99. kada podnosiocu predstavke nije dodijeljen status žrtve i nije bio obaviješten o bilo kojim koracima u istrazi).
- supruzi žrtve nisu pružene informacije o napretku istrage; nije mogla da pravilno pregleda spise slučaja i nije joj data evidencija u pogledu izjava svjedoka ili drugih procesnih koraka (*Mezhiyeva protiv Rusije*, 2015, stav 75);
- otac žrtve nije obaviješten o odluci da ne bude krivičnog gonjenja (*Güleç protiv Turske*, 1998, stav 82);
- učešće najbližih srodnika u istrazi bilo je uslovljeno time da oni podnesu krivičnu prijavu zajedno sa predstavkom da se pridruže postupku kao civilna strana (*Slimani protiv Francuske*, 2004, stav 47);
- organi tužilaštva pokušali su da sakriju dokumenta iz istrage od podnositelja predstavke (*Benzer i drugi protiv Turske*, 2013, stav 193).
- otac preminulog nije ima pristup dokumentima u krivičnom dosijeu ili upravnoj istrazi i obaviješten je o smrti svog sina tek nakon završetka autopsije, iako je tijelo preminulog ranije identifikovano (*Fountas protiv Grčke*, 2019, stav 96).
- potpuno odsustvo javnosti i uključenosti podnositelja predstavke u dvije interne istrage Ministarstva unutrašnjih poslova o smrti njihovog rođaka - policajca koga je ubio opasni pojedinac tokom policijske operacije - što je uticalo na njihovu mogućnost da podnesu tužbu za naknadu štete (*Ribcheva i drugi protiv Bugarske*, 2021, stavovi 146–147).

184. Sud nije utvrdio problem sa dostupnošću istrage najbližim srodnicima ili javnosti u sljedećim slučajevima:

- *Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 315, koji se odnosio na istragu pucnjave u kojoj je pripadnik snaga bezbjednosti ubio demonstranta tokom samita G8;
- *Bubbins protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2005, stav 161, u kome su policajci upucali brata podnositelja predstavke u njegovom stanu nakon opsade koja je trajala dva sata;
- *Palić protiv Bosne i Hercegovine*, 2011, stav 69, koji se odnosio na istragu nestanka supruga podnositeljice predstavke tokom rata u Bosni i Hercegovini.
- *Waresiak protiv Poljske*, 2020, stav 95, koji se odnosio na restrikcije koje su važile za najbliže srodnike žrtve u krivičnom postupku koji se odnosio na maloljetnika.

G. Pitanja u vezi s krivičnim procesuiranjem, sankcionisanjem i naknadom

185. Ne postoji pravo na dobijanje krivičnog procesuiranja ili osude, pa čak ni određene kazne, a činjenica da se istraga završava bez konkretnih rezultata, ili samo sa ograničenim rezultatima, ne ukazuje na bilo kakve propuste kao takve (*Giuliani i Gaggio protiv Italije* [VV], 2011, stav 306). Do danas Sud nije osporio tužilačku odluku koja je proistekla iz istrage koja je u svim ostalim aspektima bila u skladu sa članom 2, niti je zahtijevao od nadležnog domaćeg suda da naloži pokretanje krivičnog procesuiranja ako je taj sud zauzeo promišljeni stav da primjena odgovarajućeg krivičnog zakonodavstva na poznate činjenice ne bi dovela do osude (*Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, stav 210).

186. Ipak, zahtjevi člana 2. prema njegovom procesnom aspektu prevazilaze fazu zvanične istrage. Stoga, ako istraga dovede do pokretanja postupka pred domaćim sudovima, onda cijeli postupak, uključujući suđenje, mora biti u skladu sa zahtjevima pozitivne obaveze zaštite života putem zakona (*Öneryildiz protiv Turske* [VV], 2004, stav 95; *Ali i Ayşe Duran protiv Turske*, 2008, stav 61).

187. U tom smislu, Sud podsjeća da se u uobičajenom toku događaja krivični postupak, sa akuzatornim postupkom pred nezavisnim i nepristrasnim sudijom, mora smatrati postupkom koji pruža najjače zaštitne mehanizme djelotvornog postupka za utvrđivanje činjenica i pripisivanje krivične odgovornosti (*McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2000, stav 134). Ipak, ne može se isključiti, na primjer, da nedostaci u istrazi mogu suštinski potkopati sposobnost suda da utvrdi odgovornost za smrt (*Ağdaş protiv Turske*, 2004, stav 102).

188. Sud u velikoj mjeri poštuje izbor domaćih sudova u pogledu odgovarajućih kazni za zlostavljanje i ubistva koja počinje agenti države. Ipak, mora koristiti određeni nivo preispitivanja i intervenirati u slučajevima očigledne disproporcije između počinjenog krivičnog djela i izrečene kazne (*Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], 2016, stav 285).

189. Na primjer, Sud je naglasio da procesne obaveze koje proističu iz članova 2. i 3. Konvencije teško da se mogu smatrati izvršenim kada se istraga završi zbog zastarjelosti krivične odgovornosti usljed neaktivnosti vlasti (*Association "21 December 1989" i drugi protiv Rumunije*, 2011, stav 144).

190. Slično tome, u kontekstu smrti nakon zlostavljanja od strane agenata države, Sud je smatrao da je suspenzija izvršenja kazne zatvora za osuđene policajce uporediva sa delimičnom amnestijom i da se takve mjere ne mogu smatrati dopustivim prema njegovoj sudskoj praksi jer su, shodno tome, osuđeni policajci praktično nisu kažnjeni uprkos osudi (*Ali i Ayşe Duran protiv Turske*, 2008, stav 69).

191. Slično tome, preispitivanje Suda nije ograničeno samo na težinu kazni koje su inicijalno izrekli domaći sudovi, već obuhvata i način naknadnog sprovođenja tih kazni (*Enukidze i Girgvliani protiv Gruzije*, 2011, stavovi 269. i 275, u kome je Sud utvrdio kršenje člana 2. u smislu njegovog procesnog dijela, *inter alia*, zbog neopravdane blagosti prema osuđenima iskazane kroz njihovo prijevremeno puštanje na slobodu; *Kitanovska Stanojkovic i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2016, stav 33, u kojem je Sud utvrdio kršenje člana 2. u smislu njegovog procesnog aspekta zbog

neopravdanih odlaganja izvršenja kazne zatvora). S tim u vezi, Sud je naglasio da se zahtjev u pogledu djelotvornosti krivične istrage prema članu 2. također može tumačiti i tako da državama nameće obavezu izvršenja pravosnažnih presuda bez nepotrebnog odlaganja. Utvrdio je da je to tako, budući da se izvršenje kazne izrečene u kontekstu prava na život mora smatrati sastavnim djelom procesne obaveze države prema tom članu (*Kitanovska Stanojkovic i drugi protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije*, 2016, stav 32, *Akeliené protiv Litvanije*, 2018, stav 85, u kojem Sud, s obzirom na mjere koje je država preduzela da nađe odbjeglog osuđenika nakon njegove osude i da ga izruči, nije utvrdio kršenje člana 2. u smislu njegovog procesnog aspekta).

192. Proizilazi da Sud smatra da bi amnestiranje u pogledu ubistva ili zlostavljanja civila bilo u suprotnosti sa obavezama države prema članovima 2. i 3. Konvencije jer bi ometalo istragu takvih djela i nužno dovelo do nekažnjivosti odgovornih (*Marguš protiv Hrvatske* [VV], 2014, stav 127). Slično tome bi u principu bilo potpuno neprimjereno i bio bi poslat pogrešan signal javnosti kada bi počinitelj vrlo ozbiljnih krivičnih djela nastavio da bude podoban za obavljanje javne funkcije u budućnosti (*Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske*, 2020, stav 171).

193. U jednom slučaju u kome se javilo pitanje datih obaveza država u kontekstu prebacivanja osuđenih lica, Sud je smatrao da, iako je država koja je izrekla presude (Mađarska) preduzela sve što je mogla da osigura da zatvorenik odsluži svoju kaznu do kraja nakon što je prebačen u drugu državu (Azerbejdžan), postupci ove druge države zapravo su omogućili nekažnjivost i stoga nisu bili kompatibilni sa obavezom te države prema članu 2. da djelotvorno odvraća od počinjenja krivičnih djela protiv života pojedinaca (*Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske*, 2020, stavovi 195–197 odnosno stavovi 163–173).

194. Konačno, u jednom drugom slučaju u kojem su domaći sudovi odbili da dozvole podnositelju predstavke da se pridruži, kao civilna strana, krivičnom postupku koji se odnosio na ubistvo njegovog brata od strane privatnog lica i da dobije naknadu, Sud je smatrao da je obaveza države, da uspostavi pravosudni sistem sposoban da pruži „odgovarajuće pravno zadovoljenje“ u svrhe člana 2. zahtijevao pravni lijek koji bi mu omogućio - kao jedinom članu porodice i jedinom nasljedniku svog preminulog brata, sa kojim je imao blizak odnos - da potražuje naknadu za nematerijalnu štetu koju je podnositelj predstavke mogao pretrpjeti (*Vanyo Todorov protiv Bugarske*, 2020, stav 66).

H. Obnavljanje procesnih obaveza

195. Procesna obaveza obavezuje državu tokom čitavog perioda u kojem se od vlasti može razumno očekivati da preduzme mjere usmjerene na rasvjetljavanje okolnosti smrti i ustanovi odgovornost za istu (*Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, stav 157). Ipak, u nekim slučajevima, u kasnijoj fazi se mogu pojaviti informacije koje navodno bacaju novo svjetlo na okolnosti ubistva. Onda se javlja pitanje da li se, i u kom obliku, procesna obaveza istrage ponovo javlja. U tom pogledu Sud je smatrao da ukoliko postoje vjerovatna ili vjerodostojna tvrdnja, dokaz ili informacija relevantna za identifikaciju i eventualno krivično procesuiranje ili kažnjavanje počinioca nezakonitog ubistva, vlasti su u obavezi da preduzmu dalje istražne mjere (*Brecknell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 71).

196. Priroda i obim svake naknadne istrage koja je potrebna da bi se ispunila procesna obaveza neminovno zavise od okolnosti svakog pojedinačnog slučaja i mogu se znatno razlikovati od onoga što bi se zahtijevalo neposredno nakon što je nastupila smrt (*Harrison i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2014, stav 51). Protok vremena će neizbježno predstavljati prepreku u pogledu, na primjer, lokacije svjedoka i sposobnosti svjedoka da se pouzdano prisjete događaja. Takva istraga u nekim slučajevima može opravdano biti ograničena na provjeru vjerodostojnosti izvora ili navodnih novih dokaza (*Cerf protiv Turske*, 2016, stav 65). Štaviše, standard brzine u takvim slučajevima se veoma razlikuje od standarda koji se primjenjuje u nedavnim incidentima u kojima je vrijeme često od suštinskog značaja za očuvanje vitalnih dokaza na licu mjesta i za ispitivanje svjedoka kada im je sjećanje svježije i detaljno (*Gurtekin i drugi protiv Kipra* (odl.), 2014, stav 21. uz dalje reference).

197. U svjetlu primarne svrhe svake obnovljene istražne aktivnosti, vlasti imaju pravo da razmotre izgleda za uspjeh bilo kog krivičnog procesuiranja (*Brecknell protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 2007, stav 71).

198. Ipak, nema mnogo razloga za pretjerano propisivanje u pogledu mogućnosti obaveze istrage nezakonitih ubistava mnogo godina nakon događaja jer je dobro prepoznat javni interes da se omoguće krivično procesuiranje i osuda počinitelja, posebno u kontekstu ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti (*Jelić protiv Hrvatske*, 2014, stav 52).

I. Istraga krivičnih djela počinjenih iz mržnje

199. Prilikom istrage nasilnih napada, vlasti moraju preduzeti sve razumne korake da otkriju sve moguće diskriminatorne motive za iste. Tretirati nasilje sa diskriminatornom namjerom na isti način kao slučajeve bez takvih obilježja znači zanemariti specifičnu prirodu djela koja su posebno destruktivna za osnovna ljudska prava (*Stoyanova protiv Bugarske*, 2018, stav 64). Ukoliko se ne pravi razlika u načinu na koji se postupa u situacijama koje su suštinski različite, to može predstavljati neopravdano postupanje nespojivo sa članom 14. Konvencije u vezi sa članom 2. (*Nachova i drugi protiv Bugarske* [VV], 2005, stav 160).

200. Na primjer, kada okolnosti napada imaju obilježja rodno zasnovanog nasilja, vlasti bi trebalo da reaguju uz posebnu pažnju kada sprovedu istražne mjere. Uvijek kada postoji sumnja da bi napad mogao biti rodno motivisan, posebno je važno sprovesti istragu odlučno (*Tërshana protiv Albanije*, 2020, stav 160).

201. Slično tome, u slučajevima u kojima postoji tvrdnja o rasno motivisanom nasilju, vrlo je važno odlučno i nepristrasno sprovesti istragu, imajući u vidu potrebu da se kontinuirano potvrđuje društvena osuda rasizma i da se očuva povjerenje manjina u sposobnost vlasti da ih zaštite od prijetnje rasno motivisanog nasilja (*Menson protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2003; *Gjikondi i drugi protiv Grčke*, 2017, stav 118).

202. Dužnost da se na odgovarajući način odgovori na takve napade proteže se i na sudske postupke u kojima se odlučuje da li i kako osuditi i kazniti navodne počiniocce (*Stoyanova protiv Bugarske*, 2018, stav 64). Na primjer, kada su sina podnosioca predstavke ubila tri muškarca koja su ga smatrala homoseksualcem, Sud je utvrdio kršenje člana 14. zajedno sa članom 2. jer domaći sudovi nisu mogli pridodati bilo kakve opipljive pravne posljedice homofobnim motivima zločina prilikom osuđivanja počinitelja. To potiče iz *lacuna* u krivičnom zakonu kada se ubistvo, motivisano neprijateljstvom prema žrtvi zbog njenog stvarnog ili pretpostavljene seksualne orijentacije, nije kao takvo „teško” krivično djelo ili se inače tretira kao ozbiljnije krivično djelo zbog specijalnog diskriminatornog motiva koji leži u njegovoj osnovi (*Stoyanova protiv Bugarske*, 2018, stavovi 70–76).

203. Detaljnije informacije dostupne su u *Vodiču kroz sudsku praksu o članu 14. i članu 1. Protokola br. 12 – Zabrana diskriminacije*.

J. Procesne obaveze u prekograničnim kontekstima

204. Sud je naglasio da, uopšte uzev, procesnu obavezu ima država ugovornica pod čijom nadležnošću se nalazila žrtva u vrijeme smrti (*Emin i drugi protiv Kipra, Grčke i Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2010), osim ako postoje posebne karakteristike koje zahtijevaju odstupanje od ovog opšteg pristupa (*Rantsev protiv Kipra i Rusije*, 2010, stavovi 241–242).

205. Pored toga, član 2. ne zahtijeva da krivični zakoni država članica predviđaju univerzalnu nadležnost u slučajevima koji se odnose na smrt jednog od njihovih državljana (*Rantsev protiv Kipra i Rusije*, 2010, stav 244).

206. Ipak, u odsustvu posebnih karakteristika, Sud je naglasio da je posljedica obaveze države koja sprovodi istragu da obezbijedi dokaze koji se nalaze u drugim državama obaveza države u kojoj se dokazi nalaze da pruži svu pomoć u okviru svoje nadležnosti i sredstva koja se traže na osnovu zahtjeva za pravnu pomoć (*Rantsev protiv Kipra i Rusije*, 2010, stav 245).

207. Konkretno, kada postoje prekogranični elementi u incidentu nezakonitog nasilja koje dovodi do gubitka života, Sud je primijetio da vlasti države u koju su počinio pobjegli i u kojoj se dokazi o krivičnom djelu mogu nalaziti mogu, prema članu 2, biti u obavezi da u tom smislu preduzmu djelotvorne mjere, po potrebi po službenoj dužnosti (*Cummins i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2005; *O'Loughlin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), 2005).

208. U slučajevima u kojima djelotvorna istraga nezakonitog ubistva do kojeg je došlo u nadležnosti jedne države ugovornice zahtjeva uključivanje više od jedne države ugovornice, poseban karakter Konvencije kao ugovora o kolektivnom sprovođenju zakona u principu podrazumijeva obavezu datih država da djelotvorno sarađuju jedna sa drugom kako bi se rasvijetlile okolnosti ubistva i počinio izveli pred lice pravde. Stoga član 2. može zahtijevati od obje države dvosmjernu obavezu da sarađuju jedna s drugom, podrazumijevajući istovremeno obavezu da traže pomoć i obavezu da pomoć pruže. Ipak, priroda i obim tih obaveza zavise od okolnosti svakog posebnog slučaja (*Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske* [VV], 2019, stavovi 232–233; vidjeti *Israilov protiv Rusije*, 2023, stavovi 121–126. i 127–136, u kojem ruske vlasti nisu sarađivale sa austrijskim vlastima u istrazi ubistva sina podnositelja predstavke u Austriji; vidjeti i *Romeo Castaño protiv Belgije*, u kojem je Sud smatrao da država članica Evropske unije mora sarađivati sa drugom državom članicom u okviru sistema evropskog naloga za hapšenje (EAW) i pravilno razmotriti da li da preda navodnog teroristu bjegunca u cilju krivičnog procesuiranja (2019, stavovi 41–42. i 79–82).

209. U tom smislu, Sud je naglasio da bi ta obaveza saradnje mogla biti samo obaveza primjene svih raspoloživih sredstava, a ne postizanja rezultata. To znači da su dotične države dužne da preduzmu sve razumne korake radi međusobne saradnje, savjesno iscrpljujući mogućnosti dostupne na osnovu relevantnih međunarodnih instrumenata o međusobnoj pravnoj pomoći i saradnji u krivičnim pitanjima. Stoga će država koja treba da zatraži saradnju prekršiti procesnu obavezu saradnje, u ovom kontekstu, samo ukoliko nije pokrenula pravilan mehanizam saradnje prema relevantnim međunarodnim sporazumima; a država od koje je saradnja zatražena će je prekršiti ukoliko nije pravilno odgovorila ili se nije pozvala na legitiman osnov za odbijanje saradnje zatražene prema tim instrumentima (*Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske* [VV], 2019, stavovi 235–236). Na primjer, kada je u pitanju lice čija predaja je zatražena putem evropskog naloga za hapšenje (EAW), nalaz sudova države izvršenja da bi uslovi u pritvoru u državi koja podnosi zahtjev bili nehumani i ponižavajući koji se zasniva na nepotpunom i zastarjelom materijalu ne predstavlja legitimnu osnovu za odbijanje saradnje (*Romeo Castaño protiv Belgije*, 2019, stavovi 85–90). U slučajevima koji uključuju državu ugovornicu i *de facto* entitet pod djelotvornom kontrolom druge države ugovornice, obaveza saradnje, u odsustvu formalnih diplomatskih odnosa, može zahtijevati od tih država da koriste druge, neformalnije ili posrednije kanale saradnje, na primjer preko trećih država ili međunarodnih organizacija. U takvim okolnostima Sud također uzima u obzir da li su date države iskoristile sve neformalne ili *ad hoc* kanale saradnje van mehanizama saradnje predviđenih relevantnim međunarodnim sporazumima, dok su se u isto vrijeme rukovodile odredbama tih sporazuma kao izraza normi i načela primijenjenih u međunarodnom pravu (*Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske* [VV], 2019, stavovi 237–238).

K. Procesne obaveze u kontekstu oružanih sukoba

210. Sud je također smatrao da procesna obaveza prema članu 2. ostaje važeća i u teškim bezbjednosnim uslovima, uključujući i kontekst oružanog sukoba. U tom pogledu jasno je da ukoliko se smrt koju treba istražiti prema članu 2. javi u okolnostima opšteg nasilja, oružanog sukoba ili pobune, istražitelji mogu naići na prepreke, a konkretna ograničenja mogu primorati na primjenu

manje djelotvornih istražnih mjera ili mogu dovesti do odlaganja istrage. Ipak, obaveza iz člana 2. podrazumijeva da se, čak i u teškim bezbjednosnim uslovima, moraju preduzeti svi razumni koraci kako bi se osiguralo sprovođenje efikasne, nezavisne istrage o navodnim povredama prava na život (*Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, stav 204; *Gruzija protiv Rusije (II)* [VV] (meritum), 2021, stav 326).

211. Ipak, Sud je pojasnio da, u kontekstu istraga smrti do kojih je došlo u oružanim sukobima, procesna obaveza prema članu 2. mora se realno primijeniti (*Gruzija protiv Rusije (II)* [VV] (meritum), 2021, stav 327). Dakle, kada se izazovi/ograničenja za istražne organe (iz činjenice da je do smrti došlo u aktivnim neprijateljstvima u ekstrateritorijalnom oružanom sukobu) odnose na istragu u cjelini i nastavljaju da utiču na izvodljivost istražnih mjera koje bi mogle biti preduzete tokom cijele istrage (uključujući istražne mjere koje sprovode civilne vlasti na teritoriji države članice), Sud je utvrdio da su standardi primijenjeni na istragu koju su sproveli organi civilnog tužilaštva u toj državi članici bili vođeni onima utvrđenim u vezi sa istragama smrti u ekstrateritorijalnom oružanom sukobu (*Hanan protiv Njemačke* [VV], 2021, stav 200).

L. Procesne obaveze u pogledu smrti ili ozbiljnih povreda koje se javljaju kao rezultat nemara

212. Kako je prethodno pomenuto, Sud je proširio obim ovih procesnih obaveza prema članu 2. na okolnosti u kojima su pojedinci zadobili povrede opasne po život ili kada su životi izgubljeni zbog nemara. Pri tome je transponovao opšta načela, konkretno prethodno pomenute standarde istrage, iako prilagođene okolnostima tih slučajeva.

1. Opšta načela

213. Sud je utvrdio da se pitanje odgovornosti države prema članu 2. Konvencije može javiti u slučaju nesposobnosti domaćeg pravnog sistema da obezbijedi odgovornost za nemarne postupke koji ugrožavaju ljudske živote ili dovode do gubitka istih (*Banel protiv Litvanije*, 2013, stav 70).

214. Stoga je smatrao da u slučajevima kada je nemar privatnog lica doveo do smrti ili ozbiljne povrede žrtve, dužnost država da preduzmu odgovarajuće korake da zaštite živote onih u svojoj nadležnosti uključuje obavezu uspostavljanja djelotvornog nezavisnog sistema pravosuđa koji obezbjeđuje dostupnost sredstava za ustanovljavanje činjenica, odgovornost prekršilaca i pružanje odgovarajućeg pravnog zadovoljenja žrtvi (*Fergec protiv Hrvatske*, 2017, stav 32, koji se odnosio na djelotvornost postupka u kojem se radilo o eksploziji granate u piceriji; *Ciechońska protiv Poljske*, 2011, stav 66, koji se odnosio na postupak u kojem se radilo o smrti supruge podnositeljice predstavke nakon što ga je udarilo drvo u lječilištu; *Anna Todorova protiv Bugarske*, 2011, stav 72, koji se odnosio na postupak u kojem se radilo o smrti sina podnosioca predstavke u saobraćajnoj nesreći; *İlbeyi Kemaloğlu i Meriye Kemaloğlu protiv Turske*, 2012, stav 38, koji se odnosio na smrt sedmogodišnjeg sina podnosioca predstavke koji je preminuo usljed smrzanja pokušavajući da pješke stigne kući tokom oluje; *Kotelnikov protiv Rusije*, 2016, stavovi 99–101, u kojem je podnositelj predstavke ozbiljno povrijeđen u saobraćajnoj nesreći).

215. U kontekstu zdravstvene zaštite, Sud je tumačio da procesna obaveza prema članu 2. nalaže državama da uspostave djelotvoran i nezavisan sistem pravosuđa kako bi mogao biti utvrđen uzrok smrti pacijenata pod nadzorom medicinskih radnika, bilo u državnom bilo u privatnom sektoru, i kako bi odgovorni mogli biti pozvani na odgovornost (*Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, stav 192; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 214).

216. S tim u vezi, Sud je naglasio da, ukoliko se povreda prava na život ili fizički integritet ne izvrši namjerno, pozitivna obaveza uspostavljanja „djelotvornog pravosudnog sistema” bit će ispunjena ukoliko pravni sistem omogućava žrtvama pravni lijek u građanskim sudovima, bilo samostalno ili u kombinaciji sa pravnim lijekom u krivičnim sudovima, omogućavajući utvrđivanje svake vrste

odgovornosti i dobijanje odgovarajućeg građanskog pravnog zadovoljenja. (*Calvelli i Ciglio protiv Italije* [VV], 2002, stav 51; *Mastromatteo protiv Italije* [VV], 2002, stav 90; *Vo protiv Francuske* [VV], 2004, stav 90; *Anna Todorova protiv Bugarske*, 2011, stav 73; *Cevrioğlu protiv Turske*, 2016, stav 54; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stavovi 137 i 215). Kada su uključeni državni službenici ili pripadnici određene profesije, mogu biti predviđene i disciplinske mjere (*Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [VV], 2019, stav 159. i *Zinatullin protiv Rusije*, 2020, stav 32).

217. Sud je dodatno naglasio u tom pogledu da izbor sredstava za osiguranje ispunjavanja pozitivnih obaveza prema članu 2. u principu spada u polje slobodne procjene države ugovornice. Postoje različiti načini za osiguranje prava po Konvenciji, a čak i ako država nije uspjela da primijeni jednu konkretnu mjeru prema domaćem pravu, i dalje može ispuniti svoju pozitivnu obavezu na drugi način. Ipak, kako bi ta obaveza bila ispunjena, takav postupak ne može postojati samo u teoriji, već i djelotvorno funkcionisati u praksi (*Cevrioğlu protiv Turske*, 2016, stavovi 53 i 55; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 216).

218. Stoga je Sud pozvan da ispita da li se raspoloživi pravni lijekovi, uzeti zajedno, predviđeni zakonom i primijenjeni u praksi, mogu smatrati pravnim sredstvima koja mogu utvrditi činjenice, pozvati na odgovornost prekršioce i pružiti odgovarajuće pravno zadovoljenje žrtvi. Drugim riječima, prije nego da procjenjuje pravni režim *in abstracto*, Sud mora ispitati da li je pravni sistem u cjelini na odgovarajući način riješio dati slučaj (*Valeriy Fuklev protiv Ukrajine*, 2014, stav 67).

219. Ipak, čak i u kontekstu nenamjernih povreda prava na život, mogu postojati izuzetne okolnosti u kojima je neophodna djelotvorna krivična istraga kako bi se ispunio zahtjev člana 2. Konvencije (*Cevrioğlu protiv Turske*, 2016, stav 54; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 215). Sud je utvrdio da se takve izuzetne okolnosti javljaju u slučajevima u kojima je nemar koji je doveo do povrede prava na život bio više od, *inter alia*, puke greške u procjeni ili nepažnje. Recimo:

- u kontekstu opasnih industrijskih aktivnosti (*Öneryıldız protiv Turske* [VV], 2004, stav 71; *Durdaj i drugi protiv Albanije*, 2023, stav 184);
- u kontekstu uskraćivanja zdravstvene zaštite (*Asiye Genç protiv Turske*, 2015, stav 73);
- u kontekstu vojnih aktivnosti (*Oruk protiv Turske*, 2014, stavovi 50. i 65) vidjeti i *Ceyhan protiv Turske*, 2024, stavovi 85–87;
- u kontekstu prevoza opasne robe (*Sinim protiv Turske*, 2017, stavovi 62–64);
- u kontekstu bezbjednosti na putevima (*Smiljanić protiv Hrvatske*, 2021, stav 93);
- u kontekstu nepostupanja policije u slučaju nasilja u porodici (*Tkheldize protiv Gruzije*, 2021, stavovi 59–60; vidjeti i *Penati protiv Italije*, 2021, stavovi 158–162, u kojem je Sud također naložio krivičnu istragu ubistva djeteta od strane njegovog oca tokom sesije kontakta uz nadzor koju je organizovala socijalna služba).

220. Slično tome, Sud je priznao da u slučajevima u kojima nije od početka jasno ustanovljeno da je do smrti došlo usljed nezgode ili druge nenamjerne radnje, i kada je hipoteza nezakonitom ubistvu makar sporna na osnovu činjenica, Konvencija nalaže da se sprovede istraga koja ispunjava makar minimalni prag djelotvornosti, kako bi se pojasnile okolnosti smrti. Činjenica da istraga na kraju prihvata hipotezu o nezgodi nema nikakvog uticaja na ovo pitanje, jer je obaveza sprovođenja istrage čiji je poseban cilj da opovrgne ili potvrdi jednu ili drugi hipotezu (*Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske* [VV], 2015, stav 133; *Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [VV], 2019, stavovi 160–164, u kojoj je Sud detaljno razmotrio tu temu).

221. Kada se u takvoj početnoj istrazi ustanovi da povreda opasna po život nije namjerno nanijeta, građanski pravni lijek se obično smatra dovoljnim, osim u slučajevima u kojima postoje izuzetne okolnosti u kojima je neophodno težiti djelotvornoj krivičnoj istrazi (*Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije* [VV], 2019, stav 163; *Zinatullin protiv Rusije*, 2020, stav 35).

222. U kontekstu zdravstvene zaštite, Sud je utvrdio da je zahtjev za nezavisnost domaćeg sistema uspostavljenog da utvrdi uzrok smrti pacijenata pod nadzorom medicinske profesije implicitan u ovom kontekstu. To zahtijeva ne samo nedostatak hijerarhijske ili institucionalne veze, već i da sve strane zadužene za vršenje procjene u postupku utvrđivanja smrti pacijenata budu formalno i *de facto* nezavisne od onih koje su umiješane u događaje od (*Bajić protiv Hrvatske*, 2012, stav 90). Ovaj zahtjev je posebno važan pri dobijanju medicinskih izvještaja od sudskih vještaka (*Karpisiewicz protiv Poljske* (odl.), 2012), jer je vrlo vjerovatno da će takvi izvještaji imati ključnu težinu u sudskoj procjeni veoma složenih pitanja medicinskog nemara (*Bajić protiv Hrvatske*, 2012, stav 95; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 217).

223. U kontekstu nemara relevantan postupak mora se završiti u razumnom roku (*Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, stav 196; *Cavit Tinarlioğlu protiv Turske*, 2016, stav 115; *Fergec protiv Hrvatske*, 2017, stav 38).

224. U kontekstu zdravstvene zaštite, Sud je naglasio s tim u vezi da, osim brige za poštovanje prava sadržanih u članu 2. Konvencije u svakom pojedinačnom slučaju, opštija razmatranja također nalažu brzo razmatranje slučajeva koji se tiču medicinskog nemara u bolničkom okruženju. Kako bi se omogućilo datim institucijama i medicinskom osoblju da otklone potencijalne nedostatke i spriječe slične greške potrebno je poznavati činjenice i moguće greške počinjene tokom pružanja zdravstvene njege. Brzo razmatranje takvih slučajeva stoga je važno za bezbjednost svih korisnika zdravstvenih usluga (*Oyal protiv Turske*, 2010, stav 76).

225. Za razliku od slučajeva koji se odnose na upotrebu smrtonosne sile od strane agenata države ili slučajeva koji se odnose na nezgode, kada nadležni organi moraju pokrenuti istrage po službenoj dužnosti, u slučajevima koji se odnose na medicinski nemar u kojima je smrt nenamjerno izazvana, procesne obaveze država mogu doći u prvi plan ukoliko rođaci pokojnika pokrenu postupak (*Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, stav 156; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 220).

226. Također u tom kontekstu, Sud ističe da ta procesna obaveza nije obaveza postizanja rezultata, već samo primjene svih raspoloživih sredstava (*Banel protiv Litvanije*, 2013, stav 66; *Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala* [VV], 2017, stav 221). Stoga sama činjenica da je domaći postupak završen nepovoljno po dato lice ne znači sama po sebi da tužena Država nije izvršila svoju pozitivnu obavezu prema članu 2. Konvencije (*ibid.*, stav 221; *E.M. i drugi protiv Rumunije* (odl.), 2014, stav 50).

2. Pojašnjenja kroz primjere

a. Slučajevi koji se odnose na navodni medicinski nemar

227. Sud je smatrao da pravni sistem nije uspio da pravilno i blagovremeno reaguje u skladu sa procesnim obavezama države prema članu 2. u, *inter alia*, sljedećim slučajevima:

- domaći postupak trajao je predugo (*Byrzykowski protiv Poljske*, 2006, stavovi 114–116; *Šilih protiv Slovenije* [VV], 2009, stavovi 202–210; *Zafer Öztürk protiv Turske*, 2015, stavovi 56–57; *Bilbija i Blažević protiv Hrvatske*, 2016, stavovi 105–107);
- profesionalni odnos medicinskih vještaka sa optuženim bio je takav da se medicinski vještaci nisu mogli smatrati objektivno nepristrasnim (*Bajić protiv Hrvatske*, 2012, stavovi 98–102; i nasuprot tome *Karpisiewicz protiv Poljske* (odl.), 2012);
- nije bilo saradnje između forenzičkih vještaka i istražnih tijela, a mišljenja vještaka nisu bila obrazložena (*Eugenia Lazăr protiv Rumunije*, 2010, stavovi 81–85);
- domaći pravni sistem nije omogućio najbližem srodniku preminule žrtve da zahtijeva i dobije naknadu nematerijalne štete (*Sarishvili-Bolkvadze protiv Gruzije*, 2018, stavovi 90–98).
- iznos naknade dodijeljene za medicinski nemar na građanskim sudovima nije bio odgovarajući (*Scripnic protiv Republike Moldavije*, 2021, stavovi 43–48).

228. Nasuprot tome, Sud je smatrao da nije bilo propusta u obezbjeđivanju mehanizma kojim bi se mogla utvrditi krivična, disciplinska ili građanska odgovornost lica u sljedećim slučajevima:

- *Vo protiv Francuske* [VV], 2004, stav 95 (nedobrovoljan prekid trudnoće);
- *Ursu protiv Rumunije* (odl.), 2005, (smrt izazvana srčanim zastojem);
- *Maruseva protiv Rusije* (odl.), 2006, (smrt djeteta tokom operacije srca);
- *Sevim Güngör protiv Turske* (odl.), 2009, (smrt starije pacijentkinje zbog bronhopneumonije u bolnici);
- *Besen protiv Turske* (odl.), 2012, (smrt majke podnosioca predstavke nakon operacije);
- *Vakrilov protiv Bugarske* (odl.), 2012, stav 41 (smrt zbog akutne kardiovaskularne i srčane insuficijencije);
- *E.M. i drugi protiv Rumunije* (odl.), 2014, stav 56 (smrt u bolnici zbog bakterijske infekcije nakon operacija);
- *Buksa protiv Poljske* (odl.), 2016, stavovi 15–16 (smrt bebe zbog nedijagnostikovanog abdominalnog nemalignog tumora u jetri).

b. Slučajevi koji se odnose na nezgode

229. Sud je utvrdio da država nije pružila djelotvoran sudski odgovor u pogledu smrti pojedinca u nezgodi u, *inter alia* sljedećim slučajevima:

- domaći postupci su bili previše dugi zbog nedostatka pažnje domaćih vlasti (*Anna Todorova protiv Bugarske*, 2011, stav 83; *Igor Shevchenko protiv Ukrajine*, 2012, stav 61; *Starčević protiv Hrvatske*, 2014, stav 67; *Mučibabić protiv Srbije*, 2016, stav 135; *Sidika İmren protiv Turske*, 2016, stav 67; *Fergec protiv Hrvatske*, 2017, stavovi 41–42);
- bilo je nedostataka u načinu na koji su prikupljeni dokazi što je negativno uticalo na bilo kakvu mogućnost utvrđivanja činjenica slučaja i odgovornost optuženih u postupku koji je uslijedio (*Ciechońska protiv Poljske*, 2011, stav 75; *Antonov protiv Ukrajine*, 2011, stav 50; *Vovk i Bogdanov protiv Rusije*, 2020, stav 77).

230. Nasuprot tome, Sud je smatrao da nije bilo propusta u obezbjeđivanju mehanizma kojim bi se mogla utvrditi krivična, disciplinska ili građanska odgovornost lica koja bi se mogla smatrati odgovornim u sljedećim slučajevima:

- *Furdík protiv Slovačke* (odl.), 2008, (smrt planinara);
- *Koceski protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (odl.), 2013, stav 28 (smrt djeteta na igralištu usljed pada teških betonskih stubova na njega);
- *Cavit Tınarlıoğlu protiv Turske*, 2016, stav 125, (ozbiljne povrede koje je zadobio podnositelj predstavke koji je plivao u dijelu u kojem je kupanje dozvoljeno, a koji nije bio ograđen, zadobio kada ga je udario motorni čamac);
- *Mikhno protiv Ukrajine*, 2016, stav 151 (pad vojnog aviona ubio je gledaoce na javnom aeromitingu);
- *Çakmak protiv Turske* (odl.), 2017, stav 34 (strujni udar koji je pretrpio rođak podnosioca predstavke dok je brao šišarke sa drveta u bašti osnovne škole);
- *Aktaş protiv Turske* (odl.), 2019, stav 29 (smrt sina podnosioca predstavke kada se njegov motor sudario sa pikap kamionom).
- *Huci protiv Rumunije*, 2024, stavovi 59–60 (smrt rođaka podnosioca predstavke u padu necertifikovanog malog ultralakog motorizovanog aviona tokom probnog leta).

Lista citiranih predmeta

Sudska praksa citirana u ovom Vodiču odnosi se na presude ili odluke Evropskog suda za ljudska prava i na odluke ili izvještaje Evropske komisije za ljudska prava.

Osim ako nije drugačije naznačeno, sve reference se odnose na presude o meritumu koje je donijelo vijeće Suda. Skraćenica „(odl.)” označava da je citat iz odluke Suda, a skraćenica „[VV]” označava da je predmet razmatralo Veliko vijeće.

Presude vijeća koje nisu bile pravosnažne u smislu člana 44. Konvencije kada je ovo ažurirana verzija finalizirana označene su znakom (*) na donjem spisku. Član 44. stav 2. Konvencije glasi kako slijedi: „Presuda vijeća postaje konačna: (a) kada stranke izjave da neće zahtijevati da se predmet iznese pred Veliko vijeće, ili (b) tri mjeseca poslije donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet iznese pred Veliko vijeće, ili (c) kada obor Velikog vijeća odbije zahtjev za razmatranje na osnovu člana 43.” Kada odbor Velikog vijeća prihvati zahtjev da predmet bude iznijen pred Veliko vijeće, presuda vijeća ne postaje pravosnažna i samim tim nema pravno dejstvo; pravosnažna postaje potonja presuda Velikog vijeća.

Hiperlinkovi za navedene predmete u elektronskoj verziji Vodiča usmjereni su ka bazi podataka HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>), koja omogućava pristup sudskoj praksi Suda (presude i odluke Velikog vijeća, vijeća i komiteta, slučajevi o kojima su podnijete informacije, savjetodavna mišljenja, pravni sažeci iz informativne bilješke o sudskoj praksi) i Komisije (odluke i izvještaji), kao i rezolucijama Vijeća ministara.

Sud presude i odluke izriče na engleskom i/ili francuskom jeziku, koja su njegova dva službena jezika. HUDOC također sadrži prevode mnogih važnih predmeta na više od 30 nezvaničnih jezika, kao i linkove za oko stotinu online zbirki sudske prakse čiji su autori treća lica. Svim jezičkim verzijama koje su dostupne za navedene predmete može se pristupiti preko taba „Language versions” (Jezičke verzije) u bazi podataka [HUDOC](#); to je tab koji se može naći nakon što kliknete na hiperlink predmeta.

—A—

A i B protiv Gruzije, br. 73975/16, 10. februara 2022.
A i B protiv Rumunije, br. 48442/16 i 48831/16, 2. juna 2020.
Abuyeva i drugi protiv Rusije, br. 27065/05, 2. decembra 2010.
Adıyaman protiv Turske (odl.), br. 58933/00, 9. februara 2010.
Aftanache protiv Rumunije, br. 999/19, 26. maja 2020.
Ağdaş protiv Turske, br. 34592/97, 27. jula 2004.
Ahmet Özkan i drugi protiv Turske, br. 21689/93, 6. aprila 2004.
Ainis i drugi protiv Italije, br. 2264/12, 14. septembra 2023.
Akdeniz i drugi protiv Turske, br. 23954/94, 31. maja 2001.
Akdoğan protiv Turske, br. 46747/99, 18. oktobra 2005.
Akeliéné protiv Litvanije, br. 54917/13, 16. oktobra 2018.
Akkum i drugi protiv Turske, br. 21894/93, ESLJP 2005-II (izvodi)
Aktaş Yildirim protiv Turske, br. 24351/94, ESLJP 2003-V (izvodi)
Aktaş protiv Turske, br. 9054/13, 19. decembra 2019.
Al Nashiri protiv Poljske, br. 28761/11, 24. jula 2014.
Al-Hawsawi protiv Litvanije, br. 6383/17, 16. januara 2024.
Al-Saadoon i Mufdhi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 61498/08, ESLJP 2010.
Al-Skeini i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 55721/07, ESLJP 2011

Albekov i drugi protiv Rusije, br. 68216/01, 9. oktobra 2008.
Alhowais protiv Mađarske, br. 59435/17, 2. februara 2023.
Alkhatib i drugi protiv Grčke, br. 3566/16, 16. januara 2024.
Ali i Ayşe Duran protiv Turske, br. 42942/02, 8. aprila 2008.
Alkın protiv Turske, br. 75588/01, 13. oktobra 2009.
Altuğ i drugi protiv Turske, br. 32086/07, 30. juna 2015.
Amuyeva i drugi protiv Rusije, br. 17321/06, 25. novembra 2010.
Andronicou i Constantinou protiv Kipra, 9 oktobra 1997, *Izveštaji o presudama i odlukama 1997-VI*
Anguelova protiv Bugarske, br. 38361/97, ESLJP 2002-IV
Anna Todorova protiv Bugarske, br. 23302/03, 24. maja 2011.
Antonov protiv Ukrajine, br. 28096/04, 3. novembra 2011.
A.P. protiv Austrije, br. 1718/21, 26. novembra 2024.
Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva, [VV], br. 5878/08, 30. marta 2016.
Arskaya protiv Ukrajine, br. 45076/05, 5. decembra 2013.
Asiye Genç protiv Turske, br. 24109/07, 27. januara 2015.
Aslakhanova i drugi protiv Rusije, br. 2944/06 i četiri drugih, 18. decembra 2012.
Association „21 December 1989” i drugi protiv Rumunije, br. 33810/07 i 18817/08, 24. maja 2011.
Ataman protiv Turske, br. 46252/99, 27. aprila 2006.
Avşar Yildirim protiv Turske, br. 25657/94, ESLJP 2001-VII (izvodi)
Aydoğdu protiv Turske br. 40448/06, 30. avgusta 2016.

—B—

Bajić protiv Hrvatske, br. 41108/10, 13. novembra 2012.
Bagirova protiv Azerbejdžana, br. 9375/20, 10. oktobra 2024.
Bakan protiv Turske, br. 50939/99, 12. juna 2007.
Banel protiv Litvanije, br. 14326/11, 18. juna 2013.
Barbu Anghelescu protiv Rumunije, br. 46430/99, 5. oktobra 2004.
Bayraku Atik i drugi protiv Turske, br. 42771/98, 12. januara 2006.
Baysayeva protiv Rusije, br. 74237/01, 5. aprila 2007.
Bazorkina protiv Rusije, br. 69481/01, 27. jula 2006.
Beker protiv Turske, br. 27866/03, 24. marta 2009.
Beksultanova protiv Rusije, br. 31564/07, 27. septembra 2011.
Bektaş i Özalp protiv Turske, br. 10036/03, 20. aprila 2010.
Benzer i drugi protiv Turske, br. 23502/06, 12. novembra 2013.
Besen protiv Turske (odl.), br. 48915/09, 19. juna 2012.
Betayev i Betayeva protiv Rusije, br. 37315/03, 29. maja 2008.
Bilbija i Blažević protiv Hrvatske, br. 62870/13, 12. januara 2016.
Binnur Uzun i drugi protiv Turske, br. 28678/10, 19. septembra 2017.
Bişar Ayhan protiv Tuske, br. 42329/11 i 47319/11, 18. maja 2021.
Bljakaj i drugi protiv Hrvatske, br. 74448/12, 18. septembra 2014.
Boso protiv Italije (odl.), br. 50490/99, 5. septembra 2002.
Boukrourou i drugi protiv Turske, br. 30059/15, 16. novembra 2017.
Boychenko protiv Rusije, br. 8663/08, 12. oktobra 2021.
Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske, br. 46598/06, 15. januara 2009.
Brecknell protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 32457/04, 27. novembra 2007.
Brincat i drugi protiv Malte, br. 60908/11 i četiri drugih, 24. jula 2014.
Bubbins protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 50196/99, ESLJP 2005-II (izvodi)
Budayeva i drugi protiv Rusije, br. 15339/02 i četiri drugih, ESLJP 2008 (izvodi)
Buksa protiv Poljske (odl.), br. 75749/13, 31. maja 2016.

Buldan protiv Turske, br. 28298/95, 20. aprila 2004.

Byrzykowski protiv Poljske, br. 11562/05, 27. juna 2006.

—C—

Çakmak protiv Turske (odl.), br. 34872/09, 21. novembra 2017.

Çakmakçı protiv Turske (odl.), br. 3952/11, 2. maja 2017.

Calvelli i Ciglio protiv Italije [VV], br. 32967/96, ESLJP 2002-I

Cannavacciuolo i drugi protiv Italije, 39742/14 i tri druga, 30. januara 2025.

Carter protiv Rusije, br. 20914/07, 21. septembra 2021.

Cavit Tınarlıoğlu protiv Turske, br. 3648/04, 2. februara 2016.

Cecilia Pereira Henriques i drugi protiv Luksemburga (odl.), br. 60255/00, 26. avgusta 2003.

Centre for Legal Resources on behalf of Valentin Câmpeanu protiv Rumunije [VV], br. 47848/08, ESLJP 2014

Cerf protiv Turske, br. 12938/07, 3. maja 2016.

Ceyhan protiv Turske, br. 5576/19, 3. decembra 2024.

Cevrioğlu protiv Turske, br. 69546/12, 4. oktobra 2016.

Choreftakis i Choreftaki protiv Grčke, br. 46846/08, 17. januara 2012.

Ciechońska protiv Poljske, br. 19776/04, 14. juna 2011.

Cummins i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 27306/05, 13. decembra 2005.

Kipar protiv Turske [VV], br. 25781/94, ESLJP 2001-IV

—D—

Daraibou protiv Hrvatske, br. 84523/17, 17. januara 2023.

De Donder i De Clippel protiv Belgije, br. 8595/06, 6. decembra 2011.

Denizci i drugi protiv Kipra, br. 25316-25321/94 i 27207/95, ESLJP 2001-V

Derenik Mkrtchyan i Gayane Mkrtchyan protiv Armenije, br. 69736/12, 30. novembra 2021.

Dimaksyan protiv Armenije, BR. 29906/14, 17. oktobra 2023.

Dodov protiv Bugarske, br. 59548/00, 17. januara 2008.

Dumpe protiv Latvije, br. 71506/13, 16. oktobra 2018.

Durdaj i drugi protiv Albanije, br. 63543/09 i tri druga, 7. novembra 2023.

Dzieciak protiv Poljske, br. 77766/01, 9. decembra 2008.

—E—

E.M. i drugi protiv Rumunije, br. 20192/07, 3. juna 2014.

Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 16. decembra 1992, Serija A br. 247-B

Emars protiv Latvije, br. 22412/08, 18. novembra 2014.

Emin i drugi protiv Kipra, Grčke i Ujedinjenog Kraljevstva (odl.) br. 59623/08 i šest drugih, 3. juna 2010.

Enukidze and Girgvliani protiv Gruzije, br. 25091/07, 26. aprila 2011.

Enzile Özdemir protiv Turske, br. 54169/00, 8. januara 2008.

Erdal Muhammet Arslan i drugi protiv Turske, br. 42749/19, 21. novembra 2023.

Erdoğan i drugi protiv Turske, br. 19807/92, 25. aprila 2006.

Eremiášová and Pechová protiv Češke Republike, (revizija), br. 23944/04, 20. juna 2013.

Ergi protiv Turske, 28. jula 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama* 1998-IV

Estamirov i drugi protiv Rusije, br. 60272/00, 12. oktobra 2006.

Estemirova i drugi protiv Rusije, br. 42705/11, 31. avgusta 2021.

Eugenia Lazăr protiv Rumunije, br. 32146/05, 16. februara 2010.

Evans protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 6339/05, ESLJP 2007-I

Evrin Öktem protiv Turske, br. 9207/03, 4. novembra 2008.

—F—

F.G. protiv Švedske [VV], br. 43611/11, 23. marta 2016.

Fergec protiv Hrvatske, br. 68516/14, 9. maja 2017.

Fernandes de Oliveira protiv Portugala [VV], br. 78103/14, 31. januara 2019.

Finogenov i drugi protiv Rusije (odl.), 18299/03 i 27311/03, 18. marta 2010.

Finogenov i drugi protiv Rusije, br. 18299/03 i 27311/03, ESLJP 2011 (izvodi)

Memlika protiv Grčke, br. 50283/13, 3. oktobra 2019.

Fraisie i drugi protiv Francuske, br. 22525/21 i 47626/21, 27. februara 2025.

Furdík protiv Slovačke (odl.), br. 42994/05, 2. decembra 2008.

—G—

G.N. i drugi protiv Italije, br. 43134/05, 1. decembra 2009.

Gard i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 39793/17, 27. juna 2017.

Gruzija protiv Rusije (II) [VV] (meritum), br. 38263/08, 21. januara 2021.

Ghaoui protiv Francuske, br. 41208/21, 16. januara 2025.

Gheorghe protiv Rumunije (odl.), br. 19215/04, 22. septembra 2005.

Giuliani i Gaggio protiv Italije [VV], br. 23458/02, ESLJP 2011 (izvodi)

Gjikondi i drugi protiv Grčke, br. 17249/10, 21. decembra 2017.

Glass protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 61827/00, 18. marta 2003.

Gökdemir protiv Turske (odl.), br. 66309/09, 19. maja 2015.

Goncalves Monteiro protiv Portugala, br. 65666/16, 15. marta 2022.

Gongadze protiv Ukrajine, br. 34056/02, ESLJP 2005-XI

Gorovenky i Bugara protiv Ukrajine, br. 36146/05 i 42418/05, 12. januara 2012.

Güleç protiv Turske, 27. jula 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998-IV*

Gurtekin i drugi protiv Kipra, (odl.), br. 60441/13 i dva druga, 11. oktobra 2014.

Güzelyurtlu i drugi protiv Kipra i Turske [VV], br. 36925/07, 29. januara 2019.

—H—

Hassan protiv Ujedinjenog Kraljevstva [VV], br. 29750/09, ESLJP 2014.

Hanan protiv Njemačke [VV], br. 4871/16, 16. februara 2021.

Harrison i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 44301/13, 25. marta 2014.

Hemsworth protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 58559/09, 16. jula 2013.

Hiller protiv Austrije, br. 1967/14, 22. novembra 2016.

Hovhannisyan i Karapetyan protiv Armenije, br. 67351/13, 17. oktobra 2023.

Hristozov i drugi protiv Bugarske, 47039/11 i 358/12, ESLJP 2012 (izvodi)

Huci protiv Rumunije, br. 55009/20, 16. aprila 2024.

Hugh Jordan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 24746/94, 4. maja 2001.

Huohvanainen protiv Finske, br. 57389/00, 13. marta 2007.

—I—

Igor Shevchenko protiv Ukrajine, br. 22737/04, 12. januara 2012.

İkincioy protiv Turske, br. 26144/95, 27. jula 2004.

Ilbeyi Kemaloğlu i Meriye Kemaloğlu protiv Turske, br. 19986/06, 10. aprila 2012.
İlhan protiv Turske [VV], br. 22277/93, ESLJP 2000-VII
Iorga i drugi protiv Moldavije, br. 12219/05, 23. marta 2010.
İpek protiv Turske, br. 25760/94, ESLJP 2004-II (izvodi)
Isayeva i drugi protiv Rusije, br. 57947/00 i dva druga, 24. februara 2005.
Israilov protiv Rusije, br. 21882/09 i 6189/10, 24. oktobra 2023.

—J—

Jaloud protiv Nizozemske [VV], br. 47708/08, ESLJP 2014.
Jelić protiv Hrvatske, br. 57856/11, 12. juna 2014.
Jeanty protiv Belgije, br. 82284/17, 31. marta 2020.

—K—

Kagirov protiv Rusije, br. 36367/09, 23. aprila 2015.
Kakoulli protiv Turske, br. 38595/97, 22. novembra 2005.
Kalender protiv Turske, br. 4314/02, 15. decembra 2009.
Karpisiewicz protiv Poljske (odl.), br. 14730/09, 11. decembra 2012.
Kats i drugi protiv Ukrajine, br. 29971/04, 18. decembra 2008.
Kaya protiv Turske, 19. februara 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998-I*
Keenan protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 27229/95, ESLJP 2001-III
Keller protiv Rusije, br. 26824/04, 17. oktobra 2013.
Kelly i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 30054/96, 4. maja 2001.
Ketreb protiv Francuske, br. 38447/09, 19. jula 2012.
Khashiyev i Akayeva protiv Rusije, br. 57942/00 i 57945/00, 24. februara 2005.
Khayrullina protiv Rusije, br. 29729/09, 19. decembra 2017.
Kılıç protiv Turske, br. 22492/93, ESLJP 2000-III
Kılınç i drugi protiv Turske, br. 40145/98, 7. juna 2005.
Kişmir protiv Turske, br. 27306/95, 31. maja 2005.
Kitanovska Stanojkovic i drugi protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, br. 2319/14, 13. oktobra 2016.
Klaas protiv Njemačke, 22. septembra 1993, Serija A br. 269.
Koceski protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije (odl.), br. 41107/07, 22. oktobra 2013.
Koku protiv Turske, br. 27305/95, 31. maja 2005.
Kolevi protiv Bugarske, br. 1108/02, 5. novembra 2009.
Kolyadenko i drugi protiv Rusije, br. 17423/05 i pet drugih, 28. februara 2012.
Koseva protiv Bugarske (odl.), br. 6414/02, 22. juna 2010.
Kotelnikov protiv Rusije, br. 45104/05, 12. jula 2016.
Kotilainen i drugi protiv Finske, br. 62439/12, 17. septembra 2020.
Krastanov protiv Bugarske, br. 50222/99, 30. septembra 2004.
Kudra protiv Hrvatske, br. 13904/07, 18. decembra 2012.
Kukhalashvili i drugi protiv Gruzije, br. 8938/07 i 41891/07, 2. aprila 2020.
Kurt protiv Austrije [VV], br. 62903/15, 15. juna 2021.
Kushtova i drugi protiv Rusije (br. 2), br. 60806/08, 21. februara 2017.
Kutsarovi protiv Bugarske, br. 47711/19, 7. juna 2022.

—L—

L.C.B. protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 9. juna 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998-III*

Landi protiv Italije, br. 10929/19, 7. aprila 2022.
Leray i drugi protiv Francuske (odl.), br. 44617/98, 16. januara 2001.
Lopes de Sousa Fernandes protiv Portugala [VV], br. 56080/13, 19. decembra 2017.
Lambert i drugi protiv Francuske [VV], br. 46043/14, ESLJP 2015. (izvodi)
Lapshin protiv Azerbejdžana, br. 13527/18, 20. maja 2021.

—M—

M. Özel i drugi protiv Turske, br. 14350/05 i dva druga, 17. novembra 2015.
Magomadov protiv Rusije, br. 68004/01, 12. jula 2007.
Mahmut Kaya protiv Turske, br. 22535/93, ESLJP 2000-III
Maiorano i drugi protiv Italije, br. 28634/06, 15. decembra 2009.
Makaratzis protiv Grčke [VV], br. 50385/99, ESLJP 2004-XI
Makharadze i Sikharulidze protiv Gruzije, br. 35254/07, 22. novembra 2011.
Makuchyan i Minasyan protiv Azerbejdžana i Mađarske, br. 17247/13, 26. maja 2020.
Malik Babayev protiv Azerbejdžana, br. 30500/11, 1. juna 2017.
Mansuroğlu protiv Turske, br. 43443/98, 26. februara 2008.
Marguš protiv Hrvatske [VV], br. 4455/10, ESLJP 2014. (izvodi)
Marius Alexandru i Marinela Ștefan protiv Rumunije, br. 78643/11, 24. marta 2020.
Maruseva protiv Rusije (odl.), br. 28602/02, 1. juna 2006.
Mastromatteo protiv Italije [VV], br. 37703/97, ESLJP 2002-VIII
Mazepa i drugi protiv Rusije, br. 15086/07, 17. jula 2018.
McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 27. septembra 1995, Serija A br. 324
McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 28883/95, 4. novembra 2000.
Medova protiv Rusije, br. 25385/04, 15. januara 2009.
Mehmet Şentürk i Bekir Şentürk protiv Turske, br. 13423/09, ESLJP 2013.
Mendy protiv Francuske (odl.), br. 71428/12, 4. septembra 2018.
Menson protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 47916/99, ESLJP 2003-V
Meryem Çelik i drugi protiv Turske, br. 3598/03, 16. aprila 2013.
Mezhiyeva protiv Rusije, br. 44297/06, 16. aprila 2015.
Mikayil Mammadov protiv Azerbejdžana, br. 4762/05, 17. decembra 2009.
Mikhno protiv Ukrajine, br. 32514/12, 1. septembra 2016.
Mikiyeva i drugi protiv Rusije, br. 61536/08 i četiri drugih, 30. januara 2014.
Mitić protiv Srbije, br. 31963/08, 22. januara 2013.
Mocanu i drugi protiv Rumunije [VV], br. 10865/09 i dva druga, ESLJP 2014 (izvodi)
Mojsiejew protiv Poljske, br. 11818/02, 24. marta 2009.
Molie protiv Rumunije (odl.), br. 13754/02, 1. septembra 2009.
Mortier protiv Belgije, br. 78017/17, 4. oktobra 2022.
Mosendz protiv Ukrajine, br. 52013/08, 17. januara 2013.
Mučibabić protiv Srbije, br. 34661/07, 12. jula 2016.
Musayeva i drugi protiv Rusije, br. 74239/01, 26. jula 2007.
Mustafa Tunç i Fecire Tunç protiv Turske [VV], br. 24014/05, 14. aprila 2015.

—N—

Nachova i drugi protiv Bugarske [VV], br. 43577/98 i 43579/98, ESLJP 2005-VII
Nafiye Çetin i drugi protiv Turske, br. 19180/03, 7. aprila 2009.
Navalnyy protiv Rusije (br. 3), br. 36418/20, 6. juna 2023.
Nemtsova protiv Rusije, br. 43146/15, 11. jula 2023.
Nencheva i drugi protiv Bugarske, br. 48609/06, 18. juna 2013.

Nesibe Haran protiv Turske, br. 28299/95, 6. oktobra 2005.
Nicolae Virgiliu Tănase protiv Rumunije [VV], br. 41720/13, 25. juna 2019.
Nitecki protiv Poljske (odl.), br. 65653/01, 21. marta 2002.
Nuray Şen protiv Turske (br. 2), br. 25354/94, 30. marta 2004.

—O—

O’Loughlin i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 23274/04, 25. avgusta 2005.
Oğur Acar protiv Turske [VV], br. 21594/93, ESLJP 1999-III
Olewnik-Cieplińska i Olewnik protiv Poljske, br. 20147/15, 5. septembra 2019.
Öneryıldız protiv Turske [VV], br. 48939/99, ESLJP 2004-XII
Opuz protiv Turske, br. 33401/02, ESLJP 2009.
Orhan protiv Turske, br. 25656/94, 18. juna 2002.
Oruk protiv Turske, br. 33647/04, 4. februara 2014.
Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva, 28. oktobra 1998, *Izveštaji o presudama i odlukama 1998-VIII*
Osmanoğlu protiv Turske, br. 48804/99, 24. januara 2008.
Oyal protiv Turske, br. 4864/05, 23. marta 2010.
Özalp i drugi protiv Turske, br. 32457/96, 8. aprila 2004.

—P—

Palić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, br. 4704/04, 15. februara 2011.
Parfitt protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 18533/21, 20. aprila 2021.
Pârvu protiv Rumunije, br. 13326/18, 30. avgusta 2022.
Paşa i Erkan Erol protiv Turske, br. 51358/99, 12. decembra 2006.
Paul i Audrey Edwards protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 46477/99, ESLJP 2002-II
Penati protiv Italije, br. 44166/15, 11. maja 2021.
Pentiacova i drugi protiv Moldavije (odl.), no. 14462/03, ESLJP 2005-I
Pereira Henriques protiv Luksemburga, br. 60255/00, 9. maja 2006.
Perevedentsev protiv Rusije, br. 39583/05, 24. aprila 2014.
Perk i drugi protiv Turske, br. 50739/99, 28. marta 2006.
Pitalev protiv Rusije, br. 34393/03, 30. jula 2009.
Pitsiladi i Vasilellis protiv Grčke, br. 5049/14 i 5122/14, 6. juna 2023.
Powell protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 45305/99, ESLJP 2000-V
Pretty protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 2346/02, ESLJP 2002-III

—R—

R.R. i drugi protiv Mađarske, br. 19400/11, 4. marta 2012.
Rajkowska protiv Poljske (odl.), br. 37393/02, 27. novembra 2007.
Ramsahai i drugi protiv Nizozemske [VV], br. 52391/99, ESLJP 2007-II
Rantsev protiv Kipra i Rusije, br. 25965/04, ESLJP 2010. (izvodi)
Renolde protiv Francuske, br. 5608/05, ESLJP 2008. (izvodi)
Reynolds protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 2694/08, 13. marta 2012.
Ribcheva i drugi protiv Bugarske, br. 37801/16 i dva druga, 30. marta 2021.
Romeo Castaño protiv Belgije, br. 8351/17, 9. jula 2019.
Rupa protiv Rumunije (br. 1), br. 58478/00, 16. decembra 2008.

—S—

Salman protiv Turske [VV], br. 21986/93, ESLJP 2000-VII
Safi i drugi protiv Grčke, br. 5418/15, 7. jula 2022.
Şandru i drugi protiv Rumunije, br. 22465/03, 8. decembra 2009.
Saoud protiv Francuske, br. 9375/02, 9. oktobra 2007.
Sarishvili-Bolkvadze protiv Gruzije, br. 58240/08, 19. jula 2018.
Sašo Gorgiev protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije, br. 49382/06, ESLJP 2012. (izvodi)
Scavuzzo-Hager i drugi protiv Švajcarske, br. 41773/98, 7. februara 2006.
Scripnic protiv Republike Moldavije, br. 63789/13, 13. aprila 2021.
Selahattin Demirtaş protiv Turske, br. 15028/09, 23. juna 2015.
Selçuk protiv Turske, br. 23093/20, 9. jula 2024.
Semache protiv Francuske, br. 36083/16, 21. juna 2018.
Sergey Shevchenko i drugi protiv Ukrajine, br. 32478/02, 4. aprila 2006.
Sevim Güngör protiv Turske, br. 75173/01, 14. aprila 2009.
Seyhan protiv Turske, br. 33384/96, 2. novembra 2004.
S.F. protiv Švajcarske, br. 23405/16, 30. juna 2020.
Şafiyeva protiv Rusije, br. 49379/09, 3. maja 2012.
Sıdika İmren protiv Turske, br. 47384/11, 13. septembra 2016.
Šilih protiv Slovenije [VV], br. 71463/01, 9. aprila 2009.
Şimşek i drugi protiv Turske, br. 35072/97 i 37194/97, 26. jula 2005.
Sinim protiv Turske, br. 9441/10, 6. juna 2017.
Şirin Yılmaz protiv Turske, br. 35875/97, 29. jula 2004.
Slimani protiv Francuske, br. 57671/00, ESLJP 2004-IX (izvodi)
Smiljanić protiv Hrvatske, br. 35983/14, 25. marta 2021.
Soare i drugi protiv Rumunije, br. 24329/02, 22. februara 2011.
Soares Campos protiv Portugala, br. 30878/16, 14. januara 2020.
Solska i Rybicka protiv Poljske, br. 30491/17 i 31083/17, 20. septembra 2018.
Starčević protiv Hrvatske, br. 80909/12, 13. novembra 2014.
Stoyanova protiv Bugarske, br. 56070/18, 16. juna 2022.
Stoyanovi protiv Bugarske, br. 42980/04, 9. novembra 2010.
Svrtan protiv Hrvatske, br. 57507/19, 3. decembra 2024.

—T—

T.V. protiv Hrvatske, br. 47909/19, 11. juna 2024.
Tagayeva i drugi protiv Rusije, br. 26562/07 i šest drugih, 13. aprila 2017.
Tagiyeva protiv Azerbejdžana, br. 72611/14, 7. jula 2022.
Tahsin Acar protiv Turske [VV], br. 26307/95, ESLJP 2004-III
Akkum i drugi protiv Turske, br. 65899/01, ESLJP 2005-VIII
Tanlı protiv Turske, br. 26129/95, ESLJP 2001-III (izvodi)
Chember protiv Rusije, br. 4353/03, ESLJP 2006-XV (izvodi)
Tekin and Arslan protiv Belgije, br. 37795/13, 5. septembra 2017.
Tërshana protiv Albanije, br. 48756/14, 4. avgusta 2020.
Timurtaş protiv Turske, br. 23531/94, ESLJP 2000-VI
Tkheldidze protiv Gruzije, br. 33056/17, 8. jula 2021.
Traskunova protiv Rusije, br. 21648/11, 30. avgusta 2022.
Trévalet protiv Belgije, br. 30812/07, 14. juna 2011.
Trubnikov protiv Rusije, br. 49790/99, 5. jula 2005.
Tunç protiv Turske, br. 45801/19, 22. februara 2022.
Turluyeva protiv Rusije, br. 63638/09, 20. juna 2013.

—U—

Ukrajina protiv Rusije (re Krim), [VV], br. 20958/14 i 38334/18, 25. juna 2024.
Ursu protiv Rumunije (odl.), br. 58670/00, 3. maja 2005.

—V—

VV. protiv Češke Republike, br. 26074/18, 7. decembra 2023.
Van Colle protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 7678/09, 13. novembra 2012.
Vakrilov protiv Bugarske (odl.), br. 18698/06, 9. oktobra 2012.
Valeriy Fuklev protiv Ukrajine, br. 6318/03, 16. januara 2014.
Vanyo Todorov protiv Bugarske, br. 31434/15, 21. jula 2020.
Vardosanidze protiv Gruzije, br. 43881/10, 7. maja 2020.
Varnava i drugi protiv Turske [VV], br. 16064/90 i osam drugih, ESLJP 2009.
Vasîlca protiv Republike Moldavije, br. 69527/10, 11. februara 2014.
Velikova protiv Bugarske, br. 41488/98, ESLJP 2000-VI
Verein KlimaSeniorinnen Schweiz i drugi protiv Švajcarske, [VV], br. 53600/20, 9. aprila 2024.
Vilnes i drugi protiv Norveške, br. 52806/09 i 22703/10, 5. decembra 2013.
Vo protiv Francuske [VV], br. 53924/00, ESLJP 2004-VIII
Volk protiv Slovenije, br. 62120/09, 13. decembra 2012.
Vovk i Bogdanov protiv Rusije, br. 15613/10, 11. februara 2020.

—W—

Wasilewska i Kałucka protiv Poljske, br. 28975/04 i 33406/04, 23. februara 2010.
Waresiak protiv Poljske (odl.), br. 58558/13, 10. marta 2020.
Wiater protiv Poljske (odl.), br. 42290/08, 15. maja 2012.

—Y—

Y i drugi protiv Bugarske, br. 9077/18, 22. marta 2022.
Yabansu i drugi protiv Turske, br. 43903/09, 12. novembra 2013.
Yotova protiv Bugarske, br. 43606/04, 23. oktobra 2012.
Younger protiv Ujedinjenog Kraljevstva (odl.), br. 57420/00, ESLJP 2003-I
Yukhymovych protiv Ukrajine, br. 11464/12, 17. decembra 2020.
Yüksel Erdoğan i drugi protiv Turske, br. 57049/00, 15. februara 2007.

—Z—

Z protiv Poljske, br. 46132/08, 13. novembra 2012.
Zafer Öztürk protiv Turske, br. 25774/09, 21. jula 2015.
Zdjelar i drugi protiv Hrvatske, br. 80960/12, 6. jula 2017.
Zengin protiv Turske, br. 46928/99, 28. oktobra 2004.
Zinatullin protiv Rusije, br. 10551/10, 28. januara 2020.